

**2012 OKUL ÖNCESİ EĞİTİM PROGRAMININ
YARATICILIK AÇISINDAN İNCELENMESİ**

Gamze KARAHAN

**Yüksek Lisans Tezi
İlköğretim Ana Bilim Dalı
Doç. Dr. Ali YILDIZ
2016
(Her Hakkı Saklıdır)**

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANA BİLİM DALI
SINIF ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

2012 OKUL ÖNCESİ EĞİTİM PROGRAMININ YARATICILIK
AÇISINDAN İNCELENMESİ

(Examination Of 2012 Curriculum Of Pre-School Education Regarding
Creativity)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Gamze KARAHAN

Danışman: Doç. Dr. Ali YILDIZ

ERZURUM
Nisan, 2016

KABUL VE ONAY TUTANAĞI

Doç. Dr. Ali YILDIZ'ın danışmanlığında, Gamze KARAHAN tarafından hazırlanan "2012 Okul Öncesi Eğitim Programının Yaratıcılık Açısından İncelenmesi" başlıklı çalışma 01 / 04 / 2016 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından İlköğretim Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyesi: Doç. Dr. Ali YILDIZ

İmza: .....

Jüri Üyesi: Yrd. Doç. Dr. Kemal BAKIR

İmza: .....

Jüri Üyesi: Yrd. Doç. Dr. M. Hanifi ERCOŞKUN

İmza: .....

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylım.

15.04.2016

Prof. Dr. Kemal DOYMUŞ
Enstitü Müdürü

TEZ ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “2012 Okul Öncesi Eğitim Programının Yaratıcılık Açısından İncelenmesi” başlıklı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden olduğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla doğrularım.

Tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Tezim sadece Atatürk Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.

15. / 04 / 2016

Gamze KARAHAN

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY TUTANAĞI	i
TEZ ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI	ii
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
ÖN SÖZ	vii

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Konusu ve Problemi.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı	2
1.3. Araştırmanın Önemi.....	2
1.4. Sayıtlar	3
1.5. Sınırlılıklar	3
1.6. Konu İle İlgili Yapılan Araştırmalar	3

İKİNCİ BÖLÜM

2. YÖNTEM.....	6
2.1. Araştırma Yöntemi.....	6
2.2. Verilerin Toplaması ve Analizi	7

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. BULGULAR VE YORUM.....	8
3.1. Yaratıcılık.....	8
3.1.1. Yaratıcı düşünme kuramları	10
3.1.2. Yaratıcı kişilik özellikleri	13
3.1.3. Çocukta yaratıcılığın gelişimi.....	14
3.1.3.1. Bebeklik dönemi.....	15
3.1.3.2. Birinci yaş.....	16
3.1.3.3. İkinci yaş.....	16
3.1.3.4. Üçüncü yaş.....	16
3.1.3.5. Dördüncü yaş	17

3.1.3.6. Beşinci yaş	17
3.1.3.7. Altıncı yaş	18
3.1.4. Yaratıcılığın gelişmesinde ailenin rolü	19
3.1.5. Yaratıcılığın gelişimini engelleyen faktörler	21
3.2. Okul Öncesi Eğitim.....	23
3.2.1. Yaratıcılık eğitiminde okul öncesi eğitimin önemi	25
3.2.2. Yaratıcılık eğitiminde okul öncesi öğretmenin önemi	26
3.3. Okul Öncesi Eğitim Programı ve Yaratıcılık	31
3.3.1. Programın amaç ve ilkelerinde yaratıcılık	33
3.3.2. Programın kazanım ve göstergelerinde yaratıcılık	34
3.3.3. Programın eğitim etkinliklerinde yaratıcılık.....	35
3.3.4. Programının eğitim ortamında yaratıcılık.....	46
3.3.5. Programın değerlendirilmesinde yaratıcılık	51

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	54
4.1. Sonuçlar	54
4.2. Öneriler	57
KAYNAKÇA	59
EKLER.....	67
EK 1. 2013 Okul Öncesi Eğitim Programında Yer Alan Kazanım ve Göstergeler	67
EK 2. 2006 Okul Öncesi Eğitim Programında Yer Alan “Çocuk ve Yaratıcılık” Başlıklı Bölüm.....	78
ÖZGEÇMİŞ.....	83

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

2012 OKUL ÖNCESİ EĞİTİM PROGRAMININ YARATICILIK AÇISINDAN İNCELENMESİ

Gamze KARAHAN

2015, 92 Sayfa

Bu çalışma, 2012 Okul Öncesi Eğitim Programında yaratıcılığın nasıl ele alındığını belirlemek amacıyla yapılmıştır. Nitel araştırmalarda, doküman incelemesi tek başına bir veri toplama aracı olarak kullanılabilir. Çalışmanın verileri, Milli Eğitim Bakanlığı 2012 Okul Öncesi Eğitim Programı, konuyla ilgili yayınlanmış kitap ve bilimsel makale gibi dokümanların betimsel analiz yaklaşımına göre incelenmesiyle sağlanmıştır.

Çalışma sonucunda, 2012 Okul Öncesi Eğitim Programında yaratıcılığın temel özellik olarak yer aldığı, yaratıcılığı geliştirmeye yönelik hazırlanan kazanım ve göstergelerle birlikte bu doğrultuda planlanan etkinliklere yer verildiği, sınıfın ve fiziksel çevrenin yaratıcılığı geliştirecek şekilde düzenlendiği belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yaratıcılık, okul öncesi eğitim, 2012 okul öncesi eğitim programı, doküman incelemesi

ABSTRACT

MASTER'S THESIS

EXAMINATION OF 2012 CURRICULUM OF PRE-SCHOOL EDUCATION REGARDING CREATIVITY

Gamze KARAHAN

2015, 92 Pages

This study was carried out to examine how creativity was taught in 2012 Pre-School Curriculum. Document analysis is used as a data collection tool in qualitative research. The data of the study was obtained from The Ministry of National Education 2012 Curriculum of Pre-School Education and documents published on this subject like books and articles. Descriptive analysis was utilised to examine the data.

It was found at the end of the study that creativity was included in the 2012 Pre-School Curriculum as the key feature, goals and indicators prepared to promote creativity and activities designed in this direction were involved, and the classroom environment and the physical environment were designed to develop creativity.

Key Words: Creativity, Pre-School Education, 2012 Curriculum of Pres-School Education, Document Analysis

ÖN SÖZ

Bu çalışmada bana yol gösteren, yardımlarını esirgemeyen danışmanım Sayın Doç. Dr. Ali YILDIZ'a en derin ve içten teşekkürlerimi sunarım. Araştırma süresince bana her türlü desteği sağlayan aileme, iş arkadaşlarıma ve çalışmalarına destek veren tüm öğretim üyelerine teşekkür ederim.

Erzurum-2016

Gamze KARAHAN

1. GİRİŞ

1.1. Araştırmanın Konusu ve Problemi

İnsanları değişen ve gelişen dünyada olup bitenleri düşünme ve anlamaya sevk eden merak duygusudur. Bu duygudan hareketle, öğrenilen bilgiler ışığında yeni şeyler üretme ve yaratıcı düşünceyle özgün çalışmalar ortaya koyma arandılan özelliklerden biri haline gelmiştir. Bu sebeple birçok iş kolunda ve meslekte yaratıcılık dikkat çeken bir unsur olarak karşımıza çıkar.

Çocukta yaratıcılığın gelişmesini anne-babalar, yetişkinler ve eğitimciler etkilemektedirler. Çünkü çocuğun yaratıcı yeteneklerini geliştirmek ya da engellemek mümkündür. Ancak öncelikle yaratıcılığın ne olduğu, yaratıcı insanın özellikleri, anne baba tutumları üzerinde durulması ve problem kısmında daha çok yaratıcılık eğitime yer verilmesi uygun olacaktır (Argun, 2004).

Çocukta yaratıcılığın gelişimi, onun kişilik özelliklerini ve buna bağlı olarak gelecekteki yaşamını önemli ölçüde etkilemektedir. Yaratıcı bireylerin kendine güvenen, problemlere pratik çözümler bulabilen, esnek ve bağımsız düşünebilen, daha kolay empati kurabilen ve yeniliklere daha açık kişiler olduğunu ifade eden Yıldız, Özkal ve Çetingöz (2003) eğitim kurumlarının yaratıcı düşünen bireyler yetiştirme, bireylerin var olan potansiyellerini koruma ve geliştirme işlevini gerçekleştirme sorumluluğunu taşıdığını belirtmektedirler.

Yaratıcılığın desteklenmesi, uygulanan programa bağlıdır. Bu nedenle okul öncesi eğitim kurumlarında uygulanan programın çocuğun yaratıcılığını geliştirecek nitelikte olması önemlidir. Bu dönemde çocukların tüm gelişim alanlarını destekleyen, yaratıcılığını geliştiren, topluma ve çevresine uyumlu bireyler olmasını sağlayan programlar oluşturulmalı ve uygulanmalıdır (Yazar, 2007).

Problem Cümlesi: 2012 Okul Öncesi Eğitim Programında yaratıcılık nasıl ele alınmıştır?

1.2. Araştırmanın Amacı

Çalışma, 2012 Okul Öncesi Eğitim Programının yaratıcılık açısından incelenmesi amacıyla yapılmıştır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Okul öncesi dönem, çocukların hayat boyu öğrenebileceği bilgilerin ve edineceği deneyimlerin temelini oluşturan bir dönemdir. Bu yüzden hem anne-babalar hem de eğitimciler için önemlidir.

Türk Milli Eğitiminin genel amaçları arasında “...hür ve bilimsel düşünce gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip; insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren ve topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek” yer almaktadır (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2012).

Davranışçı öğrenme anlayışından vazgeçilerek yapılandırmacı öğrenme anlayışına geçilmesi ile 2005-2006 yıllarında uygulanmak üzere ilköğretim programlarında değişiklik yapılmıştır. İlköğretimde çocuklara kazandırılması gereken temel beceriler arasında yaratıcı düşünme becerisinin yer alması sebebiyle ilköğretimden bir önceki basamak olan okul öncesi eğitim programlarının bir sonraki eğitim basamağıyla tutarlı olması çok önemlidir. Bu bağlamda okul öncesi eğitim programlarında yaratıcılığın işlenmesinin önemi bir kez daha ortaya çıkmıştır (Yazar, 2007).

2012 okul öncesi eğitim programında yaratıcılığın geliştirilmesinin ön planda olması temel özellik olarak ele alınmıştır. Çocukların duygu ve düşüncelerini farklı yollarla ve özgün bir şekilde anlatabilmeleri için gerekli imkanların sağlanması, onların öğrenme ihtiyaçları ve öğrenme stillerine göre düzenlenen ortamlarda mümkündür. Çocukların bireysel farklılıkları, bu bilgi doğrultusunda öğrenme sürecinde farklı materyallerle, yöntem ve tekniklerle desteklenmelidir. Yaratıcılık, programda ayrı bir bölüm olarak ele alınmamış, bazı kazanımlarda ve bu kazanımların göstergelerinde vurgulanmıştır. Bu programın amacına uygun şekilde uygulanabilmesi için öğretmenlerin de yaratıcı olması gerekmektedir (MEB, 2012).

Yaratıcı bireyler yetiştirmede eğitim programları çok önemlidir. Teknolojide olan değişimler doğal olarak eğitim programlarındaki değişimi de beraberinde getirmektedir. Çağdaş eğitim, okul öncesi dönemden başlayarak çocuğun düşüncelerini merak etme, gözlem, buluş yeteneklerini geliştirme amacı taşır (Argun, 2004).

1.4. Sayıtlar

Araştırmada kullanılan kaynakların yeterli olduğu varsayılmıştır.

1.5. Sınırlılıklar

1. Araştırma 2012 okul öncesi eğitim programıyla sınırlı tutulmuştur.
2. Araştırmada elde edilen bulgular ulaşılan kaynaklarla sınırlıdır.

1.6. Konu İle İlgili Yapılan Araştırmalar

Broinowski'nin (2002) yapmış olduğu bir çalışmada okul öncesi eğitimin verildiği merkezlerde çocuklara uygulanan okul öncesi eğitim programının kalitesi ile öğretmende var olan yaratıcılık yeteneği arasındaki ilişki değerlendirilmiştir. Sonuç olarak, okul öncesi öğretmenin hayal gücü ile çocukların hayal gücü ve yaratıcılığı arasında olumlu bir ilişki olduğu görülmüştür. Aynı zamanda öğretmenin hayal gücü ve sezgisi ile kaliteli bir okul öncesi eğitim programı arasında olumlu bir ilişki olduğu sonucuna da ulaşılmıştır. Çocukların eğitiminde ve onların hayatını zenginleştirmede en önemli etkenin eğitimcinin yaratıcılık yeteneği olduğu anlaşılmıştır.

Konuyla ilgili bir diğer araştırmada Yıldız, Özkal ve Çetingöz (2003) okul öncesi eğitim alan ve almayan 7-8 yaş grubu çocuklarda yaratıcı potansiyelin değerlendirilmesini amaçlamıştır. İzmir' de 4 ilköğretim okulunda 1. ve 2. sınıfa devam etmekte olan 900 öğrencinin katıldığı çalışmada Pickard'ın geliştirdiği şeklin çocuklara uygulanması ile çalışmanın verileri elde edilmiştir. Sonuç olarak okul öncesi eğitimi alan çocukların almayanlara göre, üst sosyoekonomik düzeyde öğrenim gören çocukların orta ve alt düzeyde olanlara göre yaratıcı potansiyellerinin anlamlı derecede farklı olduğu görülmüştür.

Atik (2006) tarafından yapılan bir başka araştırmada ilköğretim 1. kademe sosyal bilgiler programında bir düşünme biçimi olan yaratıcılığın nasıl ele alındığı incelenmiş, yeni sosyal bilgiler programı ve ders kitaplarının yaratıcı düşünmenin gelişimine katkı sağlayacak nitelikte olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Programın yaratıcılığı çok iyi bildiği düşünölen öğretmenlere yönelik hazırlandığından programa yaratıcı düşünme becerilerinin öğrencilere nasıl kazandırılacağı hakkında yeterli bilgi ve etkinliğe yer verilmemesi bir engel olarak görölmüştür.

Yazar (2007) tarafından yapılan araştırmada ise okul öncesi eğitim programları yaratıcılık açısından incelenmiştir. Sonuç olarak 2006 programı dışındaki diğör programlarda yaratıcılık konusunda eksiklikler olduğu ve bu yüzden yaratıcılığın gelişimini desteklemesi açısından olumsuz olarak değeriendirilebileceği fakat 2006 programında yaratıcılığın temel özellik olarak benimsenerek desteklendiği görölmüştür.

Montessori yöntemini ve MEB (2012) okul öncesi eğitim programını kullanan iki farklı kurumdaki 56-76 ay arası çocukların sosyal problem çözme becerilerinin ve yaratıcılıklarının incelenmesi amacıyla Basun ve Erden (2015) tarafından yapılan araştırma her iki farklı kuruma devam eden 28'er öğrenci üzerinde yürütölmüştür. Sonuç olarak uygulanan eğitim programına göre sosyal problem çözme becerileri puanları arasında Montessori yöntemi lehine anlamlı bir farklılaşma olduğu, Montessori yönteminin çocukların sosyal problemleri çözme becerisi üzerinde olumlu etkisi olduğuna ulaşılmıştır. Araştırma sonucunun, MEB programının yaratıcılık ve sosyal problem çözme becerisini geliştirmedeği ya da olumsuz etkisi olduğu anlamına gelmediği ve farklı yöntemlerin eğitimde uygulanmasının, eğitim sisteminin geliştirilmesini ve düzenlenmesini kolaylaştıran bir alternatif olarak göröldüğü belirtilmektedir.

Kara (2007) tarafından yapılan bir araştırmada çocukta yaratıcılığın gelişimini etkileyen en önemli çevresel etkenin "çocuğa oyun ortamının sağlanması", okul ile ilgili etkenin "etkinliklerde çeşitli malzemelerin kullanılması", aile ilgili etkenin "ailenin çocuğa karşı ilgili olması", çocuğun kendisi ile ilgili etkenin "çocuğun kendine güvenmesi", görsel sanatlarla ilgili etkenin "renkleri kullanarak resim yapması" olduğu ve genel değeriendirmede çocuğun yaratıcılığını en az etkileyenin boyama kitapları olduğu ortaya çıkmıştır.

Yıldırım'ın (2006) yaptığı çalışmada çocukların yaratıcılığı ile öğretmenlerin yaratıcılığı arasında bir ilişki olup olmadığı araştırılmıştır. Sonuç olarak çocuklar ile öğretmenlerin yaratıcılığı arasında bir ilişki olmadığı görülmüştür. Bunun yanı sıra incelenen alt başlıklarda üniversite mezunu olan anne ve babaların çocuklarının yaratıcılık puanları üniversite mezunu olmayan anne ve babaların çocuklarına göre yüksek bulunmuştur. Üniversite mezunu babaların çocuklarının yaratıcılık puanları üniversite mezunu olmayan babaların çocuklarına göre yüksek bulunmuştur. Çocukların yaratıcılık puanlarını en çok etkileyen değişkenin annenin öğrenim düzeyi olduğu saptanmıştır.

2012 okul öncesi eğitim programıyla ilgili yapılan bir diğer araştırmada ise Dere (2014), araştırmacı tarafından hazırlanan Yaratıcılık Eğitim Programı ile 2012 programını karşılaştırmıştır. Yaratıcılık Eğitim Programı uygulanan çocukların yaratıcılık puanları daha yüksek bulunmuştur. Program çocukların yaratıcılığını olumlu yönde geliştirmiştir.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırma Yöntemi

Bu araştırma nitel bir araştırmadır. Fraenkel ve Wallen 'e (2006) göre ilişkilerin, etkinliklerin, durumların ya da materyallerin niteliğinin incelendiği çalışmalar nitel araştırmalardır (Aktaran: Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2011).

Nitel araştırmalarda genel olarak en çok kullanılan veri toplama yöntemleri şunlardır: gözlem, görüşme ve doküman analizi (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır.

Doküman incelemesi, diğer veri toplama yöntemleriyle beraber kullanılabilceği gibi nitel araştırmalarda tek başına bir veri toplama yöntemi olarak da kullanılabilir. Geçmişe dair bize merak ettiğimiz bir çok şeyi öğrenme ve anlama imkanı sağlayan ve önemli bilgi kaynakları olan resimlerin, yazılı ve görsel malzemelerin kullanıldığı doküman analizi, üzerinde çalışılacak olay, durum veya olgular hakkında bilgi içeren materyalleri kapsar. Doküman analizinde yeniden düzenlenmiş ve gözden geçirilerek kontrol edilmiş olan yazılı ve görsel materyallerin kullanılması, yapılan nitel araştırmanın geçerliliğinin ve güvenilirliğinin artırılması açısından önemli bir avantajdır (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Doküman incelemesinde izlenebilecek aşamalar; dokümanlara ulaşma, orijinalliğın kontrol edilmesi, dokümanları anlama, veriyi analiz etme ve veriyi kullanma şeklinde sıralanabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

2.2. Verilerin Toplaması ve Analizi

Çalışmanın verileri, ilgili dokümanların betimsel incelenmesiyle sağlanmıştır. Araştırmada incelenen dokümanlar MEB'in 2012 Okul Öncesi Eğitim Program kitapları ve konuyla ilgili yapılan bilimsel çalışmalardır.

Araştırma verilerinin analizinde betimsel analiz kullanılmıştır. Betimsel analizde elde edilen sonuçlara göre yorumlar yapılmıştır. Yıldırım ve Şimşek'e (2013) göre betimsel analizde araştırmada elde edilen veriler daha önce belirlenen temalar doğrultusunda düzenlenip özetlenerek yeniden yorumlanır. Araştırma sonucunda elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir şekilde sunmak betimsel analizin amacıdır. Bu amaçla elde edilen veriler, okuyucunun anlayabileceği biçimde önce sistematik ve açık bir şekilde betimlenir.

Betimsel analiz yapılarak betimlenen verilerin açıklanması ve yorumlanması, neden-sonuç ilişkilerinin sorgulanması ve daha sonra bazı sonuçlara ulaşılması hedeflenmektedir.

Nitel araştırmalarda analiz hem veri toplama sürecinde hem de veri toplama süreci bittikten sonra yapılabilir (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2011). Betimsel analiz yapılarak ortaya konulan sonuçların ve yapılan yorumların tüm süreç boyunca düzenlenebileceği anlaşılmıştır.

3. BULGULAR VE YORUM

3.1. Yaratıcılık

Yaratıcılığın çeşitli tanımları yapılmış, yaratıcılık alanında yapılan araştırmaların önde gelen isimlerinden Torrance (1968) yaratıcılığı bir eylem olarak tanımlamıştır. Torrance'e göre yaratıcılık; sorunlara, bozukluklara, bilgi eksikliklerine, kayıp öğelere, uyumsuzluğa karşı duyarlı olma, güçlüğü tanımlama, çözüm arama, tahminlerde bulunma ya da eksikliklere ilişkin denenceler geliştirme, bu denenceleri değiştirme ya da yeniden sınama, daha sonra da sonucu ortaya koyma olarak tanımlanır. Yaratıcılık konusunda çalışmalar yapan bir diğer isim Guildford'a (1967) göre, yaratıcı düşünme alışılmamış düşünmedir. Esneklik, orijinallik ve akıcılıkla tanımlanır (Aktaran: Çelebi Öncü, 2014).

Yaratıcılık, oluşmuş kalıpların kırılması, yaşantıların açık tutulması, bilinmeyenlere başarılı bir adım atılması, insanoğlu tarafından izlenen ana yollardan yeni yollara geçilmesi, başka şeylere yol açabileceklerin ortaya koyulması, düşünceler arasında yeni bağların kurulması veya yeni ilişkilerin görülmesidir (Rıza, 1999).

Üstündağ'ın (2009) belirttiğine göre Sylvan (1997), yaratıcılığı "Hiç kimsenin görmediklerini görmek, hiç kimsenin duymadıklarını duymak, hiç kimsenin düşünmediklerini düşünmek ve hiç kimsenin cesaret edemediklerini yapmak demektir." şeklinde tanımlamıştır.

Kavram olarak incelendiğinde yaratıcılık, "yeni" veya "yenilik" kelimeleriyle bir arada kullanılır. Yaratıcılık ürünü olan bir eser ya da fikirde özgün olma, farklılık ve olağanüstü olma özellikleri bulunmalıdır. Yaratıcılık, bilinen şeylerden yeni bir şeyler ortaya çıkarmak, problemlere yeni çözüm yolları bulmak, daha önce kullanılmayan ilişkileri kullanmak ve sonuç olarak ortaya yeni fikir ve eserler koymak olarak tanımlanır (Aral, 2004).

Yaratıcılık, bireyin öğrenme yaşantısı sonucunda öğrendiklerini birbirleriyle ilişkilendirerek karşılaştığı bir sorunu çözebilmesi, bu ilişkileri kullanarak ortaya yeni, özgün bir düşünce ya da ürün koyabilmesi olarak açıklanabilir (Yazar, 2007).

Yaratıcılık kavramını Sükan (1983) farklı bir şekilde tanımlamıştır. Ona göre, daha önce birbiriyle ilişkili olmadığı düşünülen materyaller ve düşünceler arasında ilişki kurma, algılama, bununla birlikte sınırları aşarak kurulan ilişkileri estetik olarak düzenleme, fikirlerde ve fikirlerden hareketle eylemlerdeki özgünlük yaratıcılıktır.

İşte buldum dedirten, tüm bilişsel, duyuşsal ve devinişsel etkinliklerde yeni bir söylemi, davranışı, tutumu, beceriyi, ürünü, yaşam felsefesini vd. ortaya koymayı göze almaktır (Üstündağ, 2009).

Ülgen'e (1995) göre ise; yaratıcılık tarihsel olarak ele alındığına çevresel yaklaşımlara göre bir davranış, bilişsel yaklaşımlara göre ise süreç şeklinde açıklanmaktadır. Psikoanalitik kurama göre bilinçaltı ve içsel çatışma kavramlarıyla, insancıl kuramda ise kişinin doğumdan itibaren sahip olduğu yeteneklerin geliştirilmesiyle bağlantılıdır. Konuyla ilgili uzmanların genellikle kabul ettiği bazı noktalar yaratıcılık kavramını tanımamıza yardımcı olabilir. Bunlar:

1. Özgünlük, oluşturulan ürün özgün olabildiği gibi birçok özgün ürünün bir arada düşünülmesiyle başka bir özgün ürün de oluşturulabilir.
2. İlişkilendirme, esneklik, akıcılık önemlidir.
3. Bilim ve sanat alanlarının kendine özgü sembollerini ve araçlarını bilerek özgün ürün oluşturmak için kullanması gerekir. Kişi ilgilendiği dalın bu özelliklerini iyi bilmeli ve semboller arası ilişki kurabilmelidir.
4. Sevilerek ve özenle yapılan çalışmalar yaratıcılık için önemlidir. İnsanlar hedefleri doğrultusunda çalışmalarına odaklanmalı ve ilgi göstermelidirler.
5. Planlama aşamasında hayal gücü kullanılmalı ancak sürekli hayal kurulmamalıdır.
6. Yaratıcı ürünler bir anda düşünülebilir. İnsanlara zaman verilmeli, çeşitli malzeme sağlamalı ve fırsat tanınmalıdır.
7. Yaratıcılık, algısal, duygusal ve kültürel özelliklerin bir arada olmasıdır.

Yaratıcılığa zihinsel veya edimsel bir üretim olarak bakıldığında, temel sorunsal olarak zihinsel veya pratik zeminde karşılaşılan problemleri görülür ve bu durumda

yaratıcılık bu problemlere çözüm oluşturacak uygun davranış ya da bilginin üretilmesi olarak görülebilir. Yaratıcı düşünce ise bilgilerin üretilme yöntemi ve faaliyeti olarak tanımlanabilir (Kapu ve Baştürk, 2009).

Dewitt Jones'a göre yaratıcılık, sıradan bir şeyin sıradan olmayan bir biçimde farkına varmaktır (<http://mimesis-dergi.org/2010/12/drama-ve-yaraticilik-etkinlik-ornekleri/>).

Yaratıcılık farklı şekillerde tanımlanabilirken bazı araştırmacılar için bir ürün, bazı araştırmacılar için bir süreçtir. Fakat araştırmacıların bu kavramla ilgili ortak düşünceleri, yeni ve özgün olduğu veya gözlenebilen bir durum ya da olay olarak değerlendirme yapılabilir olmasıdır (Erdoğdu, 2006).

3.1.1. Yaratıcı düşünme kuramları

Yaratıcılığı ve yaratıcı düşünmeyi anlamak için kuramların yaratıcılığa bakış açısını bilmek, bu kavramları nasıl tanımladığını öğrenmek gerekmektedir. Yaratıcılığı tanımlama ve açıklamada öne çıkan bazı kuramlar şunlardır:

Psikoanalitik kuram, bu kuramın savunucuları, yaratıcılığı bilinçaltının dışavurumu olarak tanımlamaktadırlar. Diğer bir deyişle yaratıcılık, iç dünyalarındaki dürtülerin açığa vurulmasının sonucudur. Bireylerin içsel çatışmalarının ve günlük yaşamda normal karşılanmayacak saldırganlığının normal olarak görülebilecek davranışlara dönüştürülmesiyle oluşur (Argun, 2004).

Yaratıcılık ya da yaratıcı süreç, bilinçaltının kişi üzerindeki etkisi ile yakından ilgilidir. Psikoanalizin kökeninde çocukluk ve geçmiş yaşantılar yer almaktadır. Çocukluğun en belirgin dışavurumu ise oyunlarla ve resimlerle olmaktadır. Okul öncesi eğitimini düşünecek olursak çocukların yaşitlarıyla en çok oyun yoluyla iletişim kurabildikleri, yaratıcılıklarını belki de en rahat bu yolla ortaya koyabildikleri göze çarpmaktadır (Adıgüzel, 2004).

İnsancıl kuram, Carl Rogers ve Abraham Maslow tarafından ileri sürülmüştür. Yaratıcılık kavramı çağdaş bir yaklaşımla değerlendirilmiştir. İnsanı merkeze alması dolayısıyla özellikle yaratıcılık konusunda çeşitli yolları ve girişimleri de oluşturabilmiştir. İnsancıl yaklaşım, insanın sahip olduğu birikime değer verir, bireyin

kişisel yaşantısını istediği gibi yönetebileceği kanısını vurgulamaktadır (Adıgüzel, 2004).

Bu anlayışa göre serbest bir çevrede bulunan tüm bireylerin yaratıcılıklarında tam olarak ilerleme görülebilir. Çatışma ise insanların düşünmesini, üretmesini engeller. İnsanların duygu ve düşüncelerinin kabul görmesi yaratıcılığı geliştirirken kişisel başarıların engellenerek değerlendirme yapılması yaratıcılığı engeller (Toprakçı, 2001).

İnsancıl yaklaşımı benimseyenlere göre iyi ya da kötü yaratıcılık yoktur. Bir insan, insanlık yararına daha iyi ürünler ortaya çıkarmak için yaratırken başka biri, insanlığa doğrudan zarar verecek ürünleri ortaya çıkarmak için çalışabilir. Yaratıcılık tek tek özgün alanlarla sınırlanamaz. Yağlı boya tablo yapma, senfoni besteleme, yeni bir işkence aracı geliştirme, insan ilişkilerinde yeni bir yaklaşım bulma ile yeni bir tedavi süreci geliştirme arasında yaratıcı süreç bakımından temelde bir farklılık yoktur. İnsanı yok eden, yıkıcı amaçlar güden etkinlikler yaratıcılık ürünlerinin karşısındadır. Bu tür ürünler, hümanist psikologlar tarafından alt düzeyde yaratıcılık olarak değerlendirilmektedir. Ortaya konan ürünlerin, sosyal etkileri ve değerleri çerçevesi içinde değerlendirilerek incelenmesi gerekmektedir (Argun, 2004).

Çağrışimsal yaklaşım, birçok alanda karşılaştığımız çağrışım yöntemiyle yaratıcılık açıklanmıştır. Bu kurama göre fikirler arası çağrışımlar fikirleri oluşturur ve çağrışımın alışılmış veya alışılmamış olması, az veya çok olması yaratıcılığı ortaya çıkaran unsurlardır (Adıgüzel, 2004).

Bu kuramın temsilcilerinden Mednick'e (1962) göre yaratıcı çözümler olumlu rastlantı, benzerlik ve aracılık yollarıyla oluşur. Olumlu rastlantılar yoluyla istenilen çağrışım elemanları yan yana düşünülerek yaratıcı süreçler oluşturulur. Benzerlik, gerekli uyarıcıların ya da çağrışım öğelerinin benzerliklerinden ortaya çıkar. Aracılıkta ise çağrışım elemanlarının ortak öğelerin aracılığıyla akla gelmesi sağlanır (Argun, 2004).

Çoklu zeka kuramı, eğitim bilimleri alanında üzerinde en çok durulan kuramlardan biridir. Gardner, zeka kavramını farklı yorumlamış ve insanda bulunan zekanın tek boyutta değil, birbirinden çok farklı ancak birbirleriyle ilgili düzlemlerde ele alınması gerektiğini ileri sürmüştür. Bunlar; sözel-dilsel, mantıksal-matematiksel,

görsel-uzamsal, bedensel-kinestetik, müziksel-ritmik, kişiler arası-sosyal, kişisel-içsel, doğasal-varoluşçu zeka alanlarıdır (Adıgüzel, 2004).

Howard Gardner'ın oluşturduğu bu kuram, insan beynini tekil oluşumlardan kurtarıp çoğul bir nitelik kazandırmaktadır. Çoğul niteliklere sahip olan insan beyninin anlama ve kavrama alanları da farklılık göstermektedir. Bu doğrultuda, insanlarda var olan ve karşılaştıkları sorunları çözmede kullandıkları bir güç olan yaratıcılığın geliştirilmesinde farklı zeka alanlarının bilinmesi önem taşımaktadır. Çoklu zeka kuramının da bu bağlamda çocukların yaratıcılığını geliştirmede olanaklar sağladığı düşünülmektedir (Tanju, 2014).

Gestalt kuramı, bu kuramda yaratıcı davranış ve keşfetme süreci, çözülmesi gerekli olan sorunların ya da ortaya çıkan zorlukların fonksiyonu olarak, belirli bir durumu yeni bir bütün içerisinde yeniden keşfetmektir. Gestaltçılar, sorunu tamamlanması gereken, tamamı olmayan bir bütün olarak görmekte, yaratıcılık yerine daha çok “üretken düşünce” ve “sorun çözme” kavramlarını kullanmaktadırlar. Max Wertheimer'e göre yaratıcı düşünce, sorunun yeniden yapılandırılmasını gerektirir. Bir sorunun yapısal yönleri ve gerekleri bireyde stres ve gerilim yaratır (Argun, 2004).

Faktöriyalist kuram, bu yaklaşımın temsilcisi Guilford (1976), yaratıcılığın ihmal edildiğini düşünerek hareket ettiğinden yaratıcılık alanına büyük katkılar sağlamıştır. Yaratıcılık alanında çalışmalar yapan ilk araştırmacıdır. Çalışmalarında “yakınsak” ve “ıraksak” düşünceler üzerinde durmuştur. Bireyin ıraksak düşüncesi verimli ise, yaratıcılığının verimli olduğunu söylemiştir. ıraksak düşünüş; beklenen, nitelikli ya da uzmanlaşan cevaplara yönelirken yakınsak düşünce tersine, önceden hiçbir şeyin belirlenmemiş, normalleşmemiş, standartlaşmamış olması durumudur. Yakınsak düşüncede, bireyin problem durumuna getirdiği çözüm sayısı birkaç adımla sınırlıdır (Aktaran: Dere 2014).

Guilford, yaptığı çalışmalar sonucunda, yüzlerce özelliğin oluşturduğu zekayı açıklamış ve “zekanın yapısı” modelini bu özellikleri en temel unsurlarıyla sadeleştirerek oluşturmuştur. Bu modelde zihinsel özellikler, bir küp şekli üzerinde üç boyuta indirgenmiş olarak gösterilmiştir. Zekanın üç boyutu şunlardır: işlemler, ürünler ve içerikler (Aktaran: Dere 2014).

3.1.2. Yaratıcı kişilik özellikleri

Yaratıcılık, farklı olan ürünler oluşturmak ve yeni bir şeyler üretmek olarak görüldüğünde yaratıcı bireylerin diğer insanlardan farklı bir özelliği olması gerektiği bir kez daha anlaşılmaktadır. Net ve kesin çizgilerle anlaşılabilir olsa da bu özellikler, kişileri ayırt etmemizi ve onları anlamamızı sağlayabilir.

Yapılan çalışmalarda yaratıcılığı yüksek bireylerin hırslı, başarıya yönelmiş, inatçı, esnek düşünebilen, yeni deneyimlere açık ve araştıran, eğlenceli, enerjik, komik, dikkatli, heyecan bakımından olgun, kendi kendine yeterli, duygulu, güzelliğe karşı duyarlı kişiler olduğu görülmüştür (Aral, 2004).

San (1985), yaratıcılık becerisi gelişmiş insanlarda azim, merak, gurur, sorumluluk bilinci, lider olma ve ikna yeteneği gibi birçok kişisel özelliklerle birlikte bağımsızlaştırma, buluş yapma isteği, maceracı düşünce, imgelerle düşünebilme, hayal kurma, deney ve alıştırılmadan kaçınmama ve sentezci yargılara ulaşma gibi bilişsel becerilerin de var olduğunu belirtmektedir.

Yaratıcı kişilerin özelliklerini Csikszentmihalyi (2002) şöyle ifade etmiştir;

- Hem enerji ile dopdoludur hem de sessiz ve rahattır.
- Hem zeki hem de acemi ve deneyimsizdir.
- Eğlence ve disiplini, sorumluluk ve sorumsuzluğu bir arada bulundurur.
- Fanteziler, hayal kurma ve gerçekler arasındadır.
- Kendi içinde ve dışındaki çelişkili durumlar ve olaylara karşı sürekli olarak kendini korur.
- Hem alçak gönüllü hem de gururludur.
- Bir yandan sıradan bir kişinin katı ve kesin bir boyutunu, diğer yandan biricik ve özgün bir kişinin eğilimlerini gösterir.
- İşinde hırslı ve ateşliyen diğer yandan öznel düşünebilir (Aktaran: Üstündağ, 2005).

Torrance, çocuklardaki yaratıcı özelliklerin belirlenmesine yarayacak ipucu niteliğinde bazı özelliklerden bahsetmektedir. Bunlar; hayalcilik, taklitten hoşlanma, düşüncelerinde esnek olma, fikirlerle doluluk, kendi kendine uğraşılardan hoşlanma, bir şeyler ortaya koymaktan zevk alma, bildiği objelerin farklı kullanımlarını araştırma,

keşfettiği icat ettiği şeyleri tartışmaktan hoşlanma, yeni ve farklı şeyler denemekten korkmama, el becerileri gerektiren uğraşlarda yeteneklilik, akıcı bir konuşma yeteneği, ısrarcılık, değişik düşüncelere ve ortamlara kolayca uyum sağlama, işlerini standartların dışına çıkararak farklı ve özgün yollarla yürütmeye çalışma, yaratıcı dramada ve rol yapmada başarılı olma, işitsel uyarılara duyarlılık, ritmik aktivitelere yatkınlık gibi özelliklerdir (Aktaran: Argun, 2004).

Yaratıcı bir kişide, merak, sabır, buluş yapma yeteneği, orijinal ve bağımsız düşünme ile kendine güvenen, kendisini idare eden, araştıran ve sentezci, yargılara varabilen bir kişilik yatmaktadır (Aral, 2004, s. 23).

Çocuklar okul öncesi dönemde yaratıcılıklarını oyunlar yolu ile ortaya koyarlar. Daha önce oynadıkları oyunları değişik şekillerde oynarlar. Sürekli araştırır ve çevreyi keşfederler. Meraklı ve maceracıdırlar. Bağımsız düşünce ve hareketlere sahiptirler. Farklı yollar denendiğinde sonucun ne olacağını görmek ister, defalarca denerler. Hayal güçleri kuvvetlidir. Yeni oyunlar, öyküler, tipler yaratırlar. Sözel ve bedensel ifadede yaratıcıdırlar. Duygu ve düşüncelerini farklı şekillerde ifade edebilirler. Dikkat ve ilgilerini bir konu üstünde uzun süre yoğunlaştırabilirler. Ayrıntılara dikkat ederler, yanlış ve eksikleri hemen fark ederler. Mizah duyguları gelişmiştir (Turla, 2004, s. 22).

Yaratıcılıkla ilgili araştırma sonuçlarına göre belirlenen bu özelliklerin bulunduğu her insan yaratıcı olmayabilir ama yaratıcı bireylerde bu özelliklerin biri ya da birkaçı bulunmalıdır.

3.1.3. Çocukta yaratıcılığın gelişimi

Yaratıcılık bireyler açısından önemli olduğu gibi bu bireylerin oluşturduğu toplumlar açısından da çok önemlidir. Çünkü ancak yaratıcı bireylerin olduğu toplumlar yeniliğe ve farklılıklara açıktır. Bu toplumların sahip olduğu üreticilik ve var olan yaratıcılık potansiyeli ile her konuda başarıya ulaşmaları daha kolaydır. Bu açıdan bakıldığında bebeklikten itibaren yaratıcılık gelişimi üzerinde durulması çok önemli ve gereklidir.

3.1.3.1. Bebeklik dönemi

Argun (2004), Ligon'un düşüncelerine göre çocukta yaratıcılığın ve hayal gücünün hayatının ilk yıllarında gelişmeye başladığını bize aktarmaktadır. Çevresindeki nesnelerin isimlerini öğrenmeye çalışan çocuk, kendince ses ve ritim oluşturur. Oluşturduğu şeyleri son aşamada isimlendirir.

Yaşamın ilk aşamalarında yaratıcılık, bebeğin annesi ile oynadığı oyunlarda ve diğer oyunları esnasında gözlemlenir. Bu bağlamda bebeğin annesi veya annesinin yerinde olan kişi ile iletişimi yaratıcılığın gelişmesinde rol oynar (MEB, 2014).

Çevresini duyularıyla algılayan bebek, bir süre sonra işe duygularını da katacaktır. İlk keşifler anne etrafında gerçekleşmektedir. "Ceee!" oynarken annesinin kaybolup geri geldiğini düşünen bebek, hava karardığında babasının gelmesini bekleyen bir çocuk olacaktır. Bebek bu dönemde bir taraftan büyürken bir taraftan da yeni tecrübeler edinmektedir (Yıldız ve Şenel, 2007).

Çocukların yaratıcılık gelişiminde taklit önemli yer tutar. Hayatın ilk yıllarından başlayarak çevresindeki insanların sesleri, hareketleri taklit konusu olabilir. Çocuklar taklit ettiği sesleri, davranışları, jest ve mimikleri oyunlarında kullanır. Burada önemli olan taklit edilen modelin istendik olmasıdır. Çocuk zaman ilerledikçe taklitlerden yola çıkarak kendi dünyasını geliştirmeye ve hayal dünyasını konuşturmaya başlar. Bebekler ise çevresini tanımak için duyu organlarını kullanır ve onlar sayesinde uyum sağlar. Duyu organlarını uyarmak ve bir arada kullanmasını sağlamak bebeğin bütün gelişim alanlarına olumlu etki edecektir. Bu bağlamda ortamların bebeğin duyu organlarına hitap edecek şekilde düzenlenmesinde fayda vardır (Ömeroğlu ve Turla, 2001).

Çocukların ve bebeklerin yaratıcılıklarını sergileyebilecekleri ortam sunulmalı ve fırsat verilmelidir. Yaratıcılık zihinsel gelişimden ve kavrama yeteneğinden daha üst düzey bir beceridir. Çocuklara aktif bağlantılar sayesinde öğrendiklerini uygulayabilmesi, daha üst seviyede problemleri çözebilmesi, gereksinimlerinin ve kendi yeteneklerinin farkında olması, denemekten yorulmaması gibi davranışlar geliştirmesi için destek olunması gerekir. Araştırma sonuçlarına göre bu davranışlar desteklendiğinde çocukların var olan kapasitelerini ve temel becerilerini geliştirdikleri, kendi dünyalarını ve çevrelerini daha iyi tanıdıkları görülmektedir (Aktaran: Dağlıoğlu, 2011).

3.1.3.2. Birinci yaş

Bebek bir yaşında duyu organlarıyla algıladığı çevreye hakim değildir. El çırpar, nesnelere vurur, eline aldığı nesnelere atar. Boyaları kullanması ise elbiselerine, eline yüzüne sürmesi şeklindedir (Argun, 2004).

Markberry'e göre bu dönemde çocuk dokunabildiği, tadabildiği ve görebildiği her şeyi denemeye meraklıdır. Bu dönemde yaratıcılığın gelişimi çeşitli şekillerde uyarılabilir. Basit oyunlarla, büyük bloklarla, oyuncak bebek ve benzeri şeylerle yaratıcılık harekete geçirilebilmektedir (Aktaran: Argun, 2004).

Çocuklar iki yaşına kadar çevrelerini duyu organlarıyla keşfeder. Çok meraklı oldukları bir dönemdir. Yaratıcılıklarını geliştirmek için birçok duyu organına hitap eden materyal açısından zengin ortamların oluşturulması sonraki yaşamlarında merak ve hayal güçlerini de destekler. Dilin kullanılmaya başlanması ile çocuğun dünyasında hayali kahramanlar yer alır (Güven, 1999).

3.1.3.3. İkinci yaş

Torrance'e göre çocukların kitap resimlerine bakarak bir şeyler anlatma çabasına girdiği görülür. Çocuklar ellerindeki kağıdın her yerine çizgi çizer. Duyu organlarıyla her şeyi yapmaya hevesi vardır. Meraklı bir dönem olduğu için merakını özgün ifadelerle anlatmaya çalışır. Bu dönemde basit oyunlarla, büyük bloklar ve oyuncaklarla yaratıcılığın gelişimi için temel oluşturulabilir. Ebeveynlerin çocuklarla basit oyunlar oynamaları ve onların ürünlerini olduğu gibi kabul etmeleri önerilebilir (Aktaran: Argun, 2004).

İki yaşından sonra çocuk, eşyaların canlı olduğunu, hayvanların kendisi ile konuşabileceğini düşünmektedir. Onun için mavi güneş, mor ağaç olabilir (Karadağ, 1997).

3.1.3.4. Üçüncü yaş

Çocuk bu dönemde hayatı oyunlarında tekrar ederek anlamaya başlar. Anne-babadan bağımsız olma isteği görülür ve her şeyi kendi yapmak ister. Bu isteği sayesinde istediği şeyi yapabildiğini görünce kendine güvenmeye başlar. Çok fazla soru

sorarak çevreyi kendi yöntemleriyle keşfeder ve uyum sağlar. Bu dönemde çocuklara yapılandırılmış oyuncaklardan çok hayal güçlerini harekete geçirebilecek değişik şekiller oluşturabilecekleri bloklar veya tuz seramiği verilebilir. Aile, çocukla birlikte çevreyi keşfetmelerinin gerekli olduğunu bilmeli ve çocukların özgürce keşfetmeleri için cesaret vermelidir (Argun, 2004).

3.1.3.5. Dördüncü yaş

Torrance'e göre çocuklarda plan yapma becerisinin görülmeye başlandığı dönemdir. Daha önce öğrendiği işler ve oyunlar planlanır. Olay ve durumlar arasında ilişki kurarak doğruyu ve yanlışı öğrenmeye başlar. Kalem tutabilir. Bu dönemde önemli olan, çocuğun görmüş olduğu ve tanıyıp bildiği şeylerle kullanacağı malzeme arasında çağrışım yoluyla bir ilişki kurabilmesidir (Argun, 2004).

4-6 yaş döneminde çocuk kendi yetenekleri ile kendi kişiliğini yaratmaya ve daha önceleri kendini başkalarından farklı görmezken, bu yaşlarda kendisini ayrı bir kişi olarak algılamaktadır. Çocukta hala bağlantı kurma, oranlama ve anlam çıkarma yetenekleri tam olarak gelişmemiştir (Bozoklu, 1994).

Çocuk bu dönemde kelime haznesini önemli derecede geliştirir ve kültürel sembolleri anlar. Hayal ürünü olan oyunlarla ve sözel oyunlarla öğrenmeye başlarlar. Çok fazla soru sormaya başladıkları dönem olduğu için ailelerin sorulara çocukların anlayabileceği cevaplar vermesi gerekir. Bu dönemde taklit etme yeteneği ve düşüncelerini ifade ederken hayal gücünü kullanmaları engellenmemelidir (Ülgen, 1990).

3.1.3.6. Beşinci yaş

Torrance'a göre çocukların bu dönemde diğer insanları fark ettikleri ve davranışlarıyla başkalarını nasıl etkilediklerini düşündükleri görülür. Sanat ve sözel oyunlar sayesinde oluşan yani tecrübelerle yaratıcılık gelişimleri desteklenebilir (Aktaran: Argun, 2004).

Bu dönemde çocukların oluşturduğu yaratıcı eserler yetişkinlerin ölçütleriyle değerlendirilmemelidir. Çocukların kendi düşüncelerine göre karşılaştırma yapmalı ve çocukların fikirlerden faydalanmalıdırlar. Oluşturulan ürünler çocuğa göre

değerlendirildiğinde yersiz eleştirilerle ve olumsuz tutumla yaratıcılık engellenmemiş olur (Ömeroğlu, 1990).

Hayal gücünü geliştirici oyunların, oyuncakların, kitapların, televizyonun önemi bu dönemde büyüktür. Özellikle çocuklar meraklarını giderecek keşiflerde bulunması yönünde teşvik edilmelidir. Dramatize oyunlara, sanatsal etkinliklere, müzik–dans gibi faaliyetlere yer verilerek yaratıcılığı desteklenmelidir (Argun, 2004, s.49–50).

3.1.3.7. Altıncı yaş

Çocuklarda tanıma, seçme, bağlantılar kurma, anlam çıkarma gibi kazanımların tem olarak gelişmediği görülür. Bir sanatçı gibi davranana çocuk beş-yedi yaşları arasında oyunlarına kültürel sembolleri kullanır. Bu sembolleri kendi istediği gibi şekillendirir. İsteddiği gibi hikaye oluşturur, resim yapar, drama yoluyla başka canlıları yansıtmaya çalışır. Bu yaş dönemindeki çocuklar kendi yetenekleriyle kendi kişiliklerini yaratmaya başlamaktadırlar. Daha önce kendini başkalarından farklı görmezken, bu yaşlarda kendini ayrı bir kişi, başkalarını da ayrı kişiler olarak görmeye başlarlar. Başkalarının söylediklerini ve yaptıklarını dikkate alırlar. Kendi planlarını, korkularını, ihtiyaç ve beklentilerini tartışırlar. Çocuğun iletişimindeki gelişme onun bu fonksiyonunu kolaylaştırır. Çocuk bu dönemde kendi kişiliğini şekillendirmeye başlamıştır. Bu dönemde çocukların kişilik yapısı ortaya çıkmaya başlar (Argun, 2004, s.50–51).

Okul öncesi dönemde çocuk dünyayı sözel ve hayali oyunlar yardımıyla yeniden keşfeder. Bağımsızlık duygusunun gelişmesiyle birlikte hem kendi yeteneklerini daha iyi tanımaya başlar, hem de kendine olan özgüven duygusu artar. Bu dönemde çocuğun merakı daha da artmıştır ve her şeyi öğrenmek ister. Bu nedenle yetişkinlere sık sık sorular sorar. Aynı zamanda içinde bulunduğu çevreyi araştırmak ve kendine özgü yollarla keşfetmek ister (Çağdaş, Albayrak ve Cantekinler, 2003, s.3).

Okul öncesi dönemde çocuklar yaratıcılığın zirvesine ulaşır. Bunun sebebi ise çocuğun resim yapma, yaratıcılığını geliştiren hareketler yapma, özgün hikaye oluşturma, drama çalışmaları yapma gibi etkinlikler sırasında kendini rahatça ifade edebilmesidir (Ömeroğlu ve Turla, 2001, s.7–8).

Çocukların etkinlikler sırasında beklenmeyen farklı yollar keşfetmesi yaratıcılığının en önemli göstergesi sayılabilir. Yeni arayışlara yönelen çocukların eleştirilmemesi ve buldukları farklı yolları denemelerine izin verilmesi gerekir. Bob Jones Üniversitesi'nde sanat eğitimcisi olan Kathy Bell (1995), 5-7 yaşlarında çocukların yaratıcılıklarının % 90 azaldığını belirtmektedir. Bu yaşlarda, yaratıcılığı baskılayan en önemli etkenin hata yapmaktan kaçınmak olduğu belirlenmiştir (Sünbül, 2005).

3.1.4. Yaratıcılığın gelişmesinde ailenin rolü

Yaratıcılığın ilk adımları ailede atılmaktadır. Güvenli, demokratik ve çocuğun kendini rahat hissedeceği aile ortamları yaratıcılığın gelişmesinde önemlidir. Çocuğun kendisini daha rahat özgür bir ortamda hissetmesi yaratıcılığının gelişmesinde önemli bir faktördür. Bu ortamda çocuğun kendine güvenmesi kazandırılır. Eleştirici, baskıcı bir ortam ise yaratıcılığı engeller (Harmanlı, 2002, s.226).

Yaratıcılık, doğumdan itibaren desteklenmesi gereken bir süreçtir. Bebekler duyuları yoluyla öğrenirler ve onlar keşfetmek için güvenli ortamlara ve özgürlüğe gereksinim duyarlar. Duyular geliştikçe sunulan aktiviteler (oyunlar), küçük çocuklar için duyumsal deneyimi destekleyici araçlar olur. Küçük çocuklar, materyallerle ve araçlarla etkin bir şekilde ilişki kurduklarında çok daha iyi öğrenirler (Turla, 2004, s. 23).

Bebeklerin çevre ile uyum sağlaması ailenin önemli görevlerinden biridir ancak iletişimin daha çok olması sebebiyle annelere daha çok görev düşmektedir. Anne bebeği ile oyun oynamalı, onunla konuşmalı, dokunmalı ve uyarıcılarla onun çevreyle bağ kurmasını sağlamalıdır. Sesli uyarıcılarla bebeğin dikkati çekilerek ninniler, şarkılar söylenmelidir. Farklı dokunsal özelliklere sahip kumaş parçaları, dolgu oyuncaklar, farklı renklerde toplar verilmeli ve bebeğin rahat edeceği kalabalık olmayan ve kendi malzemelerinin bulunduğu tehlikelerden uzak bir ortam hazırlanmalıdır. Duyu organlarını kullanmasını sağlayacak, bebeğin seviyesine göre, kendi isteği doğrultusunda şekillendirebileceği oyuncaklar seçilmelidir. Yalnızca anneyle değil ailenin tüm bireyleri ile zaman geçirmelidir. Daha önce hazırlanmış materyalleri sunarak değil rehber olarak basit yardımlarla çocuğa destek olunmalıdır. Çocuğun

etkinliğini rahatça yapıp bitirmesi için gerekli zaman verilmeli ve acele edilmemelidir (Argun, 2004).

Geziler düzenlenerek çocuğun yakın ve uzak çevresini tanması sağlanmalı, duyu organlarını kullanırken hangi uyaranları takip etmesi gerektiği konusunda yardım edilmelidir. Bu sayede çocuğun gözlem yeteneği geliştirilerek yaratıcılık için önemli adımlar atılmış olacaktır (Gönen, 1992).

Çocukların bulunduğu ortam çok düzenli olmamalı ve düzeni bozmaması için çocuk üzerinde baskı kurulmamalıdır. Baskı yapılması çocuğun rahat olmasını ve yaratıcı özelliğini kullanarak üretken olmasını engeller. Daha esnek ve şekil değiştirebilen bir ortam çocuğun yaratıcılığını kullanabilmesine olanak tanır. Çocuğun hayal gücüyle yarattıkları fantezilerine müdahale edilmemelidir. Bu bakış açısıyla çocuk ürünün kabul edilmemesi ya da eleştirilmesi endişesi taşımamalıdır (Sungur, 1992).

Satın alınan malzemelerin ya da hazır oyuncakların yanı sıra çocukların çevrelerinde var olan materyalleri kullanarak yeni ve özgün ürünler oluşturması teşvik edilmelidir. Evde artık olarak nitelendirilecek plastik kutular ve şişeler, kapaklar, tuvalet kağıdı ruloları, renkli dergi sayfaları, artık kumaş ve yün parçaları, eski giysiler, kuruyemiş kabukları, büyük boy boncuklar, düğmeler vb. gibi malzemeler temizlenerek sağlıklı birer oyuncak olarak çocuklara verilmelidir (Ömeroğlu ve Turla, 2001).

Evde çocukların serbestçe hareket edebilecekleri, ürünlerini sergileyebilecekleri ya da devam eden projelerini saklayabilecekleri ortamlar oluşturulmalıdır. Çocuğun çevreyi gözlemlemesini desteklemeli ve sık sık bu gözlemler hakkında onunla sohbet edilmelidir. Evde artık malzemeleri depolayacak bir alan oluşturulmalı ve çocuk malzemeleri serbestçe kullanarak özgün ürünler oluşturma konusunda desteklenmelidir (Elibol, 2014, s.186).

Çocukların yaratıcılığı geliştirmek için ebeveynlerin ve öğretmenlerin de yaratıcı olmaları gerektiği programda yer almıştır (MEB, 2006). Bu gerçekten hareketle yaratıcılık sadece çocuklarda geliştirilmesi gereken bir beceri olarak görülmemeli, yetişkinlerin kendi yaratıcılıklarını geliştirmek için çaba göstermesi gerekmektedir.

2012 programıyla birlikte Aile Destek Eğitim Rehberi'nin ayrıca hazırlanması ve 2012 Okul Öncesi Eğitim Programı İle Bütünleştirilmiş Aile Destek Eğitim Rehberi'nde, "Demokratik tutuma sahip ailelerin çocukları kendine güvenen, uyumlu,

yaratıcı, bağımsız, sorumluluk sahibi, insanlara güvenebilen ve sevilen bireyler olarak yetişirler.” ifadesi yer alması ailenin önemini ayrıca göstermektedir.

3.1.5. Yaratıcılığın gelişimini engelleyen faktörler

Çocuğun yaratıcılığı çeşitli yöntemlerle desteklenebilir. Ancak aşağıda belirtilen davranışlar çocukta yaratıcılığın gelişmesine engel olmaktadır:

- Farklı materyallerin farklı etkinliklerde kullanılmasına izin verilmemesi,
- Kabul görmeme veya dışlanma korkusuyla çocuğun sınırlarla yetiştirilmeye çalışılması,
- Kendiliğinden gelişen ortamlarda çocuğun öğrenme fırsatlarından faydalanamaması,
- Çocuğa gerekli ilgi gösterilmemesi, konuşulmaması, düşüncelerin aktarılmasına izin verilmemesi,
- Çocuğu kopya çekmeye teşvik eden yanlış davranışlarda bulunmak,
- Çocukların keşfetmelerine ve araştırmalarına imkan verilmemesi, her alanda sınır koyulması,
- Merak duygusunu hareketlendirecek uyaranların olmaması,
- Çevresinin ve kendisinin duygu ve düşüncelerinin farkına vardırılamaması,
- Çocuğun samimi olmasına dikkat edilmemesi,
- Otoriter bir tutumla çocuğa yaklaşılması,
- Çocuğa göre olmayan zor çalışmalara yönelme,
- Faaliyet seçiminde basitten karmaşığa, somuttan soyuta doğru hareket edilmeyişi,
- Farklı ve bol malzeme sunulmaması,
- Çocuğun kendi kişisel rahatına düşkün olması,
- Çocukların her zaman kıyaslanması ve yarışdırılması (Gönen, 1998),
- Çocuğun soru sormasının ve deneyim yapmasının engellenmesi,
- Çocuklara cinsiyetlerine uygun etkinlikler seçme konusunda baskı yapılması,
- Çocuğa başarılı olma ve istenen sonuçları elde etme konusunda baskı yapılması,
- Çocuğun hoşuna gitmeyen ciddi ve mutsuz bir ortam hazırlama (Sükan, 1983),

- Sadece mantıksal düşünceye dayanan eğitim sistemi ve bireysel gelişmeye önem verilmemesi (Yıldırım, 1998),
- Çocuğun eksikliklerini ve fazlalıklarını bilmemesi,
- Çocuğun kendini tanımaması,
- Çocuğun bilgiye nasıl ulaşacağını bilememesi,
- Çocuğun yaşamını yeterince anlamlandıramamış olması,
- Çocuğun kendisini ifade yetisinin gelişmemiş olması,
- Çocuğun kendisini yeterince özgür hissetmemesi,
- İlgilendiği konu hakkında yeterli bilgiye sahip olmaması,
- Çocuğun kendisini güvende hissetmemesi,
- Çocuğun yenilgiye uğramaktan, alay edilmekten ve yanlış anlaşılmaktan korkması,
- Aşırı mükemmeliyetçi yetiştirilmesi (Sungur, 1992),
- Her problemin tek bir çözümü olabileceği fikrinin uyandırılması,
- Çocuğun olayların oluşumu hakkındaki merakının anlamsız bulunması,
- Değişik fikirler öne süren bir çocuğun, aptalca ve saçma sapan davranmakla suçlanması,
- Çocuğun hayal etmesi sınırlandırılarak gerçeğe yöneltilmesi,
- Çocuğun, soru sormasının kısıtlanması ya da soru sorma cesaretlerinin kırılması,
- Çocukların, özgün oluşlarının garip karşılanması,
- Beceriksizliğe karşı tolerans gösterilmesi.

Yukarıda sıralanan bütün davranışlar yaratıcılığı engellemektedir. Çocuğun yaratıcılığını engelleyen en önemli unsurlardan birinin de aşırı otoriter bir eğitim sistemi olduğu unutulmamalıdır. Bu davranışların engel olarak görülmesi ve değiştirilmesi için bireylerin çaba göstermesi gerekmektedir (Aktaran: Argun, 2004, s.69–72).

Bireyin kendi kişisel rahatına olan düşkünlüğü temelden yaratıcılığa karşı gelen bir etmen oluşturmaktadır (San, 2004, s.19). Bu özelliğe sahip kişilerin bazı durumlarda yaratıcılıklarını sergilemek için rahatlıklarından ödün vermeleri gereklidir.

Durum ve olayları dar bir bakış açısıyla değerlendirerek tam olarak anlayamamak veya çok geniş düşünerek asıl üzerinde durulması gereken yerleri

görememek, hızlıca bir karara varma, çok ciddi olma, başka insanların yeteneklerini ve hobilerini küçümsemek, tahammülsüzlük, dili yanlış kullanmak yaratıcılığı engelleyen unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır (Yıldırım, 2003, s. 48–49).

Her çocuk, doğasından gelen bir etkileşimle kendini anlatacak yaratıcı etkinliklere gereksinim duyar. Toplumsal yaşamda insan ve sanat arasındaki yaratıcı, estetik ve eleştirel ilişki ne denli önemliyse çocuğun da sanat konusunda erken yaşlarda bilinçlendirilmesi o denli önemlidir. Dış gerçekçiliğin katı ve mantık kurallarıyla sınırlandırılmış çocuğun özelliği, sanatçının gereksinim duyduğu yaratıcı güçle koşutluk içindedir. Çocuğun yaratıcılığına ilişkin en önemli veriler resimleri ve el becerileridir. Çocuğun resim yaparken, oynarken farkında olmadan şaşırtıcı derecede yaratıcı ve ilginç oluşumlar ortaya koyduğuna, benzetmeci anlayışla soyutlama yeteneğini kullanarak yaratıcı bir eylem içinde olduğuna tanık oluruz. Bu yüzden, her çocukta yaratıcı bir güç bulunduğu unutulmamalı ve uygulama da bireysel farklılıklar göz ardı edilmemelidir (Gürtuna, 2003, s. 21-23).

“Resim öğretmenim bir derste doğa resmi yapmamızı istedi. Ben su altı yaşamıyla ilgili bir resim yapmaya karar verdim. Balıklar, su kabarcıkları ve denizyıldızları çizmeye başladım. Öğretmenim yanıma geldi ve “bu balıklar karaya mı vurmuş, böyle doğa resmi olur mu?” dedi. Arkadaşlarım öğretmenimin sözleri üzerine benimle alay ettiler ve bana güldüler. Kendimi aptal gibi hissettim. Su altı resmi çizmekten vazgeçtim. Ağaç, kuş ve böcekten oluşan bir doğa resmi yaptım. (S.Ö.)” Üstündağ’ın (2009) konuyla ilgili vermiş olduğu bu güzel örnek öğretmenlerin sınıf içinde çocukların yaratıcılığını engellemek için nasıl davranacaklarını düşünmeleri gerektiğini yalın bir şekilde göstermektedir.

3.2. Okul Öncesi Eğitim

Okul öncesi eğitim, 0-72 ay çocukların, tüm gelişimlerini, toplumun kültürel değerleri doğrultusunda yönlendiren, duygularının gelişimini ve algılama gücünü artırarak akıl yürütme sürecinde ona yardımcı olan ve yaratıcılığını geliştiren, kendini ifade etmesini ve öz denetimlerini kazanmasını sağlayan, onları ilköğretime hazırlayan sistemli bir eğitim sürecidir (Yılmaz, 2005, s. 13).

Çocuğun öğrenmesinin en yoğun olduğu, temel alışkanlıklarının, zihinsel yeteneklerinin en hızlı geliştiği ve biçimlendiği okul öncesi eğitim döneminin; çocukların ileri yaşlardaki öğrenme yeteneği ve akademik başarıları üzerinde önemli etkilerinin olduğu yapılan bilimsel araştırmalar ve çağdaş eğitime yönelik uygulamalarla kanıtlanmış bulunmaktadır. Bu nedenle 0-72 ay dönemi, çocuğun gelişiminin en kritik, en ilginç, en çok dikkat isteyen ve ihmal edilmemesi gereken dönemidir. Eğitim ihtiyacımızın önemli ve ağırlıklı bir bölümü olan ve eğitim sistemimizin ilk basamağını oluşturan okul öncesi eğitimin, çocuklarımızın ve ülkemizin geleceği bakımından hayati önem taşıdığı bilinen bir gerçektir (MEB, 2009).

Okul öncesi dönemde temeli atılan beden sağlığı ve kişilik yapısının, ileriki yaşlarda yön değiştirmekten daha çok aynı yönde gelişmesi şansı çok yüksektir. Yapılan araştırmalarla, çocukluk yıllarında kazanılan davranışların büyük bir kısmının, yetişkinlikte bireyin kişilik yapısını, tavır, alışkanlık, inanç ve değer yargılarını biçimlendirdiği gözlenmiştir (Oğuzkan ve Oral, 2003, s. 5).

Çocuğun çevresel koşulları ve ailenin vermiş olduğu eğitim ne kadar iyi olursa olsun, okul öncesi eğitimin yerini tutmamaktadır. Çocuğa yaşitlarıyla beraber, uzman eğitimciler tarafından verilen okul öncesi eğitim, çocuğu ilköğretime hazırlamakta, çocuğa güven duygusu ve yaşama becerileri kazandırmaktadır. Okul öncesi eğitim kurumunda çocuk oyun ortamında, grup içinde geliştirilen ilişkiler yoluyla toplumsal bir birey olmaya başlamakta, kurallara uyan, yaratıcı, paylaşabilen, işbirliği yapan, başkalarının duygularını anlayan ve kabullenen, öz denetime sahip ve sorumluluk alabilen bir birey olmayı öğrenmektedir (Yazar, 2007).

Özellikle son yıllarda bayanların çalışma hayatına daha aktif olarak katılmasıyla birlikte çocukların emanet edilebileceği kurum arayışının artması ve bu kurumların da okul öncesi eğitim verilebilecek ortamlar olarak eğitim süreci içinde yer alması okul öncesi eğitimin önemini göstermektedir.

Çocukların gelişim özelliklerini bilerek bu özellikler gereğince gereksinimlerinin neler olduğunu anlamak, sağlıklı ve istendik davranışlar sergileyen bireyler olarak yetişmesini sağlar. Gelişim özellikleri bilinmeden eğitim verilmesi birçok yanlışla yol açmakla birlikte çocuklara büyük zararlar verebilir. Bu açıdan çocukların kritik

dönemleri ve çok hızlı bir gelişim gösterdikleri okul öncesi dönemi eğitim açısından önemlidir (Aral, 2000, s.12).

3.2.1. Yaratıcılık eğitiminde okul öncesi eğitimin önemi

Okul öncesi eğitim temel eğitimin ilk basamağı olduğundan kritik bir öneme sahiptir. Bu dönemde oluşturulan kişilik temelleri kişinin gelecekte sağlıklı, başarılı ve içinde yaşadığı topluma faydalı biri olmasında çok etkilidir.

Yaratıcı, eleştirel, katılımcı kişilerin varlığını önemseyen gelişmiş ve demokratik ülkeler için erken çocukluk eğitimi ve ilköğretim çok önemli görülmektedir. Yaşanılan dönemin özellikleri de dikkate alınarak gelişen ve değişen çağa ayak uydurmak için gelecek adına eğitimin öğretmen ve öğrencileriyle bir bütün olarak çok iyi değerlendirilmesi bir zorunluluktur (Argun, 2004).

Günümüz şartlarında insanların kaliteli bir eğitim almaları ve nitelikli bir insan olarak yetişmesi gelecekleri açısından çok önemlidir. Bunun farkında olan anne- babalar eğitimin temeli sayılabilecek okul öncesi eğitime yönelmektedirler ve çocuklarının gelişimini dikkatle takip etmektedirler. Yapılan araştırmalar da çocuklar arasındaki farkı belirgin bir şekilde ortaya koymaktadır. Okul öncesi eğitimi alan ve okul öncesi eğitim almayan öğrenciler üzerinde Can Yaşar ve Aral (2010) tarafından yapılan bir araştırma sonucunda yaratıcı düşünme puanları okul öncesi eğitimi alan öğrenciler lehine anlamlı derecede yüksek bulunmuştur.

Çocukların temel eğitimini veren okul öncesi eğitim kurumları, eğitim hayatının başlangıcı olmakla birlikte aynı zamanda çocukların aile dışında edindikleri ilk tecrübelerini kapsayan merkezlerdir. Bu merkezlerde edinilen bilgi ve tecrübeler verimli olursa çocuklar eğitim hayatlarına güçlü ve başarılı bir şekilde devam ederler. Olay ve durumlar hakkında düşünme, sorumluluk alma, çevresinde olup biteni merak ederek öğrenme isteği gösterme gibi bazı davranış ve becerilerin çocuklara kazandırılması daha nitelikli bir eğitim yolculuğu sağlar. Okul öncesi eğitim kurumları öğrencilerine bilgi yığınlarını aktarmaktan çok, serbest zaman, sanat, oyun, drama vb. etkinlikler ve öğrencilerine sunacağı uygun ortam ile onların yaratıcılıklarını geliştirmelidir (Yazar, 2007).

Yaratıcılığın gelişmesinde taklidin önemi vurgulanmaktadır. Çocuklar doğdukları andan itibaren duydukları sesleri, gördükleri hareketleri ve daha sonra da bazı değerleri taklit ederler. Çocuğun taklit repertuarı zamanla gelişir. Oyunlarında yetişkinlerin konuşma tarzlarını, davranışlarını, mimiklerini model almaya başlar. Fakat burada çocuğu istenmeyen modelin etkilerinden korumak gerekir. Çocuk çevresindeki kişileri taklit ettikten sonra zamanla kendi dünyasını oluşturmaya ve hayal gücünü geliştirmeye, çevreden gördüklerini de buna ekleyerek yaratıcılığını kullanmaya başlar. Okul öncesi dönemde kendini ifade etme yolları olan resim yapma, yaratıcı hareketler, hikaye anlatma, dramatizasyon esnasında çocuk yaratıcılığının en yüksek aşamasına ulaşır (MEB, 1998).

Okul öncesi dönemde çocuklar tüm öğrendiklerini biriktirerek bu yaşantıları arasında ilişki kurmaya çalışır. Olgunlaşması ve aldığı eğitimle ilişkilendirme yapabilir. Çocuğun benlik algısı ve öz denetim kazanması duygu ve düşüncelerini rahatça ifade edebileceği ortamlar sağlayan okul öncesi eğitimle mümkündür. Aynı zamanda çocuğun bağımsız bir kişilik geliştirerek özgüven duyması, uyarıcılarla akıl yürütme becerisi kazanması, hayal gücünü ve yaratıcılığını geliştirmesi sağlanır (<http://hanibabaanaokulu.meb.k12.tr/tema/icerikdetay.php?KATEGORINO=970515>).

Pagani ve arkadaşları (2003), okul öncesi eğitim alan ve almayan çocukları düşünme becerileri bakımından karşılaştırılan araştırmada eğitim alan çocukların sorulara daha hızlı ve farklı cevaplar verdiği, eğitim almayan çocukların sorulara geleneksel cevaplar vererek farklı ve yaratıcı çözüm yollarını kullanmada atak olmadıklarını ortaya koymuştur (Aktaran: Can Yaşar ve Aral, 2010).

3.2.2. Yaratıcılık eğitiminde okul öncesi öğretmenin önemi

Yaratıcılığın günlük yaşamdan akademik araştırmalara kadar olan bütün süreçleri kapsamı, her insanda farklı alanlarda var oluşu ve bu nedenle yaşamımızda çok önemli bir beceri olarak değerlendirilmesi, yaratıcılığın erken çocuklukta okul öncesi eğitimle başlayarak geliştirilmesi gerektiğini göstermektedir. Erken çocuklukta okul öncesi eğitimle çocuğa kazandırılan özgüven ve yaratıcılık, çocuğun yaşamında karşılaştığı problemleri anlayıp muhtemel nedenlerini fark etmesini ve çözüme yönelik arayışlara girerek bulduğu çözüm yollarını bıkmadan denemesini sağlar. Burada

öğretmenin çocukların yaratıcı davranışlarına dikkat çekmesi, çocukların yaratıcı çözüm yolları keşfetmesi için fırsat vermesi, yaratıcı çözümlere gösterdiği ilgi, yeni çözüm yollarına öğrencileri teşvik etmesi öğretmenin yaratıcılığı geliştiren davranışları arasındadır.

Çocuktaki yaratıcılığın gelişmesinde öğretmenin eğitim düzeyi ve kişiliği çok önemlidir. Çocuğun günlük yaşamının büyük bir kısmını birlikte geçirdiği ve eğitiminden sorumlu kişi olan öğretmen, eğitici olarak iyi yetişmiş ve gerekli davranışları kazanmış olmalıdır. Kendi alanında gereken rehberliği yapabilmelidir (Oğuzkan, Demiral ve Tür, 2001, s. 8).

Öğretmenlerin öncelikli olarak kendilerinin yaratıcı olmaları çocuklarda yaratıcılığın geliştirilmesi için elzemdir. Öğretmen çocuklar için model olmalı ve kendi yaratıcı düşünme becerilerini kullanarak uygun bir ortam oluşturmalıdır. Rehberlik yapabilmesi için öğretmenin eğitim- öğretim sürecinde kendi yaratıcılığını yansıtması gereklidir (Yenilmez ve Yolcu, 2007).

Sabırlı ve çocukları tanımaya yönelik olmalıdır. Çocukla konuşmalarında vermeli, çocukta başarı duygusunu destekleyici ve yeni konuları öğrenme isteğini arttırıcı ödüllendirmelerde bulunmalıdır (Turla, 2004, s. 29).

Öğretmen, öncelikle kendi yaratıcılığını geliştirmelidir. Çocukların yaratıcılık ve estetik özelliklerinin gelişimine yardım edebilmek için, çok değişik fikirleri kabul eden, değişik buluşları özendirilen ve çevresindeki güzellikleri görüp takdir edebilen bir kişiliğe sahip olmalıdır. Birçok kişinin ortak düşüncesi bir kez daha tekrar edilerek öğretmenin yaratıcı ve estetik özellikleriyle çocuklara olumlu model olmaları gerektiği ve çocukların yaratıcı davranışlarını fark edebilmesi için öğretmenin iyi bir gözlemci olması gerektiği anlaşılmaktadır (Genç ve Senemoğlu, 2001, s. 16).

Öğretmenin nitelikleri açıklanırken eğitim ortamına yer verilmektedir. Çünkü eğitim ortamının öğretmenin yaratıcı davranışlarıyla şekillenmesi eğitim süreci açısından önemlidir. Rahat, eğlenceli, keyifli, zaman baskısında uzak bir ortamda çocuklar yaratıcı oldukları için öğretmen baskıdan uzak, eğlenceli keyif aldıkları, rahat bir öğretme-öğrenme ortamı hazırlayabilmelidir. Çocukların ilgi ve istekleri, gelişim özellikleri doğrultusunda oluşturulmuş program ve bu programdaki etkinlikleri sınıftaki

öğrenci niteliklerine göre çeşitlendirecek bir öğretmen eğitim için çok önemlidir (Özerbaş, 2011).

Öğretmenin, düşüncelerine saygı gösterdiğini hissedilen çocuklarda, memnuniyet ifadesi ve mutluluk, arkadaşları tarafından onaylanma, heyecanla çalışmalarına devam etme, öğrenmeye ve etkinliklere katılmada artış, yaratıcı düşüncelerin yaygınlaşması ve kendini daha rahat ifade edebilme becerisi gibi olumlu gelişmeler kaydedilmektedir (Sungur, 1997, s. 49).

Zembar'a (1999) göre öğretmenlerin tutumları şöyle maddelendirilebilir:

a) Yaratıcılığı olumlu yönde etkileyen tutumlar;

1. Çocukları birey olarak kabul etme ve onların özel ilgi, yetenek ve diğer özelliklerini objektif ve doğru olarak tanıma.
2. Onları özgür olmaya özendirme.
3. Onların yaratıcı düşüncelerini ödüllendirme.
4. Onlardaki gizli kalmış yaratıcı yetenekleri ortaya çıkarıcı metotları kullanma.
5. Onların saçma, garip, akıl almaz gibi görünen yaratıcı düşüncelerine değer verme.
6. Yaratıcı çocukların arkadaşları tarafından kabullerini sağlama.

b) Yaratıcılığı olumsuz yönde etkileyen tutumlar;

1. Tutarsız ve güvensiz olma.
2. Aşırı eleştirici, alaycı tutum.
3. Duygusal olarak heyecanlardan yoksun olma.
4. Aşırı kuralcı ve otoriter tutum.
5. Öğretim metotlarını kullanmada klasik metotlara, kalıplaşmış bilgilere aşırı bağlılık. Ezberciliği teşvik eden, esnek olmayan tutum.
6. Kız ve erkekleri farklı eğitme.
7. Materyallerle oynamaya, onları araştırmaya izin vermeyiş.
8. Çocukların fantezilerine değer vermeyiş.
9. Bir iş sonunda elde edilen ürünlerin çocuğun bir işi yaparken gösterdiği efor ve izlediği süreçten daha değerli sayılması.

Öğrenme-öğretme süreci içinde öğretmen, sorunları çözmek için tek bir yol göstermemeli, farklı çözüm önerileri için çocukları motive etmelidir. Farklı yaklaşımları, değişik çözüm önerilerini kabul ederek öğrencileri hiçbir şey için zorlamamalıdır. Yaratıcılıkta merakın, araştırmanın ne kadar önemli olduğunu kendisi model olarak göstermelidir. Öğretmen, çocukların tek bir çözüm üzerinde durmalarını, çözüm için acele etmelerini engellemelidir (<http://yunus.hacettepe.edu.tr/~n.senem/makaleler/yaratici.htm>).

Öğretmen tarafından oluşturulan aşırı otoriter bir ortam hem eleştirel, hem de yaratıcı düşünmenin gelişmesini olumsuz olarak etkiler. Bu ortamlarda çocuklar özgür hissedemez ve baskı ya da dışlanma endişesi ile düşüncelerini rahatça söyleyemezler. Ayrıca Fisher, baskıcı, kötümser, bağımlılığı özendirir, hataya odaklı, hoşnutsuz, ciddiye almayan, yanıtı önceden kararlaştıran, yeni düşünceleri reddeden, ilgi duymayan, tüm kararları kendi vermek isteyen, zaman tanımayan, alışılmışın dışına çıkmayan, önerilere değer vermeyen öğretmen davranışlarının çocuklarda yaratıcı düşünme becerisini engelleyen davranışlar olduğunu ifade etmektedir (Doğanay, 2000).

Yaratıcılık için uzun süreye ihtiyaç vardır, bu nedenle öğretmen etkinlikler için yeterli süre vermeli, etkinlikler sırasında kesinti yapmamalıdır. Öğretmen, çocukların yaş özelliklerini, önceki deneyimlerini, çocuk sayısını, çocukların ilgilerini dikkate alarak eğitim ortamını düzenlemeli, çocukların yaratıcılığını geliştirecek etkinliklere sık sık yer vermelidir (Yazar, 2007).

Yeni programda yaratıcı çocukları yaratıcı anne-baba ve öğretmenlerin yetiştirdiği gerçeğinden hareketle ailenin ve öğretmenin kendi yaratıcılığı da geliştirmeye çalışması, bunlar için de mizah duygusunun, macera arzusunun, açık bir zihnin ve bitmeyen bir merakın olması gerektiği açıklanmıştır. Çocuklara karşı davranışlarda açık fikirli, destekleyici olmak, bilinmeyen konularda açıklama yapmak, yaratıcılığa yönlendirmek ve eşitlikçi olmak gerektiğine yer verilmiştir (MEB, 2006).

Yaratıcı öğrenciler; farklı özgün düşünebilen zihinler, uyumsuzlar olarak eğitim sistemi dışına atılma tehlikesi içindedirler (Sevinç, 2005). Bu bağlamda öğretmenler tarafından başarısız ya da uyumsuz sayılan her çocuğun yaratıcılık yeteneği gelişmiştir demek yanlış bir düşünce olacaktır ama bu öğrencilerin kendilerini rahatça ifade edebilecekleri bir yol bulmak yaratıcılıklarını sergilemek adına bize ipuçları verebilir.

Öğretmenlerin yaratıcı özellikleri olan çocukları tanıma konusunda ne kadar bilgi sahibi oldukları bu açıdan sorulması gereken en önemli sorulardan biridir.

Yaratıcılıkla ilgili yapılan araştırmalarda Wakefield'e (1987) göre öğretmenlerin yaratıcı öğrencileri tanımlamada ehil olmadıkları bulunmuştur. Yaratıcı öğrenciler akranlarıyla uyumlu olsalar da, genellikle akademik açıdan çok başarılı değillerdir. Bu öğrencilerin standart sınıf öğretmenleri tarafından standart testler veya sınıftaki performansları yoluyla elde edilen mevcut bilgiler dahilinde tanımlanmaları neredeyse imkansızdır. Hatta bu öğrenciler özgürlüklerinin olmadığı yerlerde problem bile yaratabilirler. Bu tür ayrıcalıklı, özel bireyleri bulmak ve onlar için yeteneklerini geliştirebilecekleri bir eğitim çerçevesi oluşturmak eğitimcilerin görevidir (Aktaran: Şahin Zeteroğlu, 2014).

Yaratıcılığı geliştiren bir eğitimde öğretmenin hem yaratıcı düşüncenin eğitimdeki yeri ve önemini bilincinde olması hem de eğitim ortamının uygun şekilde tasarlanması gerektiğinin bilincinde olması gerekir. Çünkü gerçekten nitelikli düzenlenmiş iç ve dış mekan çocukların doğal öğrenme yöntemi olan oyun ile birleşince yaratıcılığın gelişmemesinin imkanı yoktur. Çünkü bu tür ortam düzenlemelerinin çocukların çok değişik oyun kurgulamaları açısından hatırı sayılır bir önemi vardır. Ortamın farklılığı ve niteliği çocukların oyunlarının çeşitliliğini, süresini, miktarını ve niteliğini arttırmaktadır. Bundan sonra öğretmenin yapması gereken tek şey çocukları gözlemlemek ve ihtiyaç duyduklarında yol göstermektir (Öztürk ve Aynal, 2014).

Bartel'e (2000) göre yaratıcı okulun öğretmenleri yanlış yaparlar ve yanlışlarının üstesinden gelme yollarını araştırırlar. Oysa öğretmen yaratıcı değilse yanlış yaptığını bile duyumsamaz. Yaratıcı kişiler yalnızca daha akıcı, hızlı ve esnek düşünen değil, aynı zamanda daha çok kuşku duyan ve otoriteye de daha az boyun eğen kişilerdir. Onlar daha etkileyici, kendinden emin ve daha yüreklidir ama kimi sosyal becerilerden de yoksundurlar (Aktaran: Üstündağ, 2009, s. 92).

Yaratıcı düşünme becerileri gelişmiş olan öğretmenler akıcı, esnek ve orijinal düşüncelerini mesleki yaşantılarına da aktararak çocuklarda yaratıcılığın gelişmesini sağlayarak başarıya ulaşırlar. Sınıf içinde eksik yönlerini fark ederek kendi yeterliklerini de geliştirme fırsatı bulurlar. Yaratıcı öğretmenlerin eğitim ortamındaki uygulamalarda daha etkili oldukları düşünülmektedir (Tok ve Sevinç, 2012).

Çetingöz (2012) tarafından yapılan araştırmada okul öncesi öğretmenlerinin görüşleri incelendiğinde bu öğretmenlerin yaratıcı etkinlikler planlama konusunda birtakım bilgi eksikliklerine sahip olduğu gözlenmiştir.

3.3. Okul Öncesi Eğitim Programı ve Yaratıcılık

Eğitim, bireyin davranışlarında planlı olarak değişiklikler yapma süreci olarak tanımlanabilmektedir. Bireylerde oluşturulmak istenen davranışlar önceden belirlenmekte, süreç içerisinde öğrencilere kazandırılmaktadır. Okullarda bireylerde oluşturulmak istenen davranışlardan birisi de yaratıcılıktır. Milli Eğitim Bakanlığınca uygulanmakta olan eğitim programlarında yaratıcılıktan söz edilmekte ve yaratıcılıkla ilgili davranışlar sayılmaktadır. Ancak yaratıcılığın nasıl öğretileceği ve nasıl ölçülüp değerlendirileceği açık değildir (Tekindal ve Tekindal, 2009).

Program geliştirmeyi "eğitim programının hedef, içerik, öğrenme-öğretme süreci ve değerlendirme öğeleri arasındaki dinamik ilişkiler bütünü" olarak tanımlamak uygun görülmektedir. Hedef, içerik, öğrenme-öğretme süreci ile değerlendirme programın dört temel kavramıdır. Öğrenciye kazandırılması gereken davranışlar hedef kavramı olarak açıklanır. Hedefleri kazandırmak için takip edilen konular içerik kavramı olarak açıklanmıştır. Ulaşılmak istenen hedeflere hangi yöntem ve strateji ile gidileceği, hangi yöntem ve tekniklerin kullanılacağı öğrenme- öğretme süreci olarak açıklanmıştır. Değerlendirme ise kazandırılan davranışların tek tek analiz edilerek, istendik davranışların kazandırılmasında ne ölçüde olduğunu gösterir (Demirel, 2005, s. 5).

Okul öncesi eğitim, çocuğa içinde yaşanılan çevrenin kültürel değerlerinin aşılması, sosyal ilişkilerin düzenlenmesi ve zengin bir tecrübe kazandırması düşünüldüğünde çok önemli bir yere sahiptir. Kaliteli bir eğitim programı kaliteli bir okul öncesi eğitim verilmesi anlamına gelir. İyi hazırlanmış bir program temel eğitim açısından en önemli aralığı kapsayan dönemde başarılı bir eğitim süreci sağlar (Güler, 2001, s. 2).

Yaratıcılık bilinciyle birlikte yaratıcı tutum ve davranış kazandırması, bu amaç doğrultusunda bir öğrenme ortamı sağlaması, yaratıcılığın nasıl geliştirileceği, buna göre yöntemlerin uygulanmasını sağlaması, yaratıcılığı geliştirmeyi planlayan bir eğitim programının amaçlarıdır (Özden, 2009).

Yaratıcılığın büyüyüp gelişebileceği bir okulun eğitim programları, çok yönlü bakış açısına göre düzenlenmiş ve her öğrenciye uygun özelleştirilmiş ders seçenekleri sunar. Bu programlar eski ile yeniyi, ıraksak olanla yakınsak olanı, uzmanlaşma ile disiplinler arası yaklaşımı uzlaştıran kültürün temel taşları olmalıdır (Sungur, 2001).

Okul öncesi eğitim programları, kullanıldığı ülkenin yaygın eğitim durumuna ve okul öncesi eğitimle çocuklara kazandırılmak istenen hedefler doğrultusunda hazırlanır. Etkili bir programın çocukların başlattıkları etkinlikleri kapsadığı ve bu faaliyetlere çok önem verdiği görülmektedir. Çocuğun tüm gelişim alanlarının destekleyecek bir eğitim süreci ve bu süreci yürütecek bireyler programda yer alır. Öğretmen ise rehber görevindedir ve çocukların öğrenmelerine destek olur (Oktay, 2004, s. 198).

Okul öncesi eğitim programıyla çocuk zorunlu eğitime başlamadan önce bazı yardım edilmesi ve geliştirilmesi gereken yeterliliklerin, becerilerin, davranışların kazandırılması sağlanır.

1. Kendisinin farkında olma özelliğinin gelişimi,
2. Sosyal becerilerin gelişimi,
3. Kendi kültürünün ve diğer kültürlerin farkında olma becerisinin gelişimi,
4. İletişim becerilerinin gelişimi,
5. Algısal ve devimsel becerilerin gelişimi,
6. Analitik düşünme ve problem çözme becerilerinin gelişimi,
7. Yaratıcılık ve estetik becerilerin gelişimi sözü edilen yeterliliklerdir (Genç ve Senemoğlu, 2001, s. 2).

Yaratıcılık eğitiminin desteklenmesinde aile ile birlikte yürütülen yaratıcı okul öncesi eğitim programı; çocuğun daha yaratıcı, ileriye görebilen, yeni ürünler yaratabilen ve çevresini kendi amaçları için yönlendirebilen özerk bir birey olarak yetişmesine katkı sağlayacaktır (Turla, 2004, s. 29-30).

Okul öncesi eğitim çocukların problem çözme, iletişim, akıl yürütme, ilişkilendirme, karar verme, sorumluluk alma ve yerine getirme, araştırma, girişimcilik, bilinçli tüketicilik, çevre bilinci, yaratıcılık ve diğer pek çok becerinin, oyun merkezli etkinliklerle, çocuğun aktif katılımı ve bilgiyi kendisinin yapılandırması yoluyla kazandırılmasını hedeflemektedir. Okul öncesi eğitim programı, bu hedefler dikkate

alınarak hazırlandığında çocukların var olan yaratıcılıklarını destekleyerek geliştirir (Can Yaşar ve Aral, 2010).

Öğrencilerin kendilerini ve çevrelerini tanıyarak duyarlı olmalarına, düşünen araştıran sorgulayan bireyler olarak toplumda yer almalarına, yaratıcılıklarını geliştirmelerine, eğitim hayatlarında bir sonraki aşama için temel oluşturmalarına fırsat tanıyan bir okul öncesi eğitim programı olmalıdır. Böyle bir program aynı zamanda çocuğu merkeze alan esnek bir programdır. Araştırma sonuçları çocukları merkeze alan programların ilerlemeye yönelik ve kalıcı bir eğitim sunduğunu göstermektedir (Güler, 2001, s. 2).

Dodge ve Colker'e (1999) göre okul öncesi eğitim süreci yaratıcı olmayı gerektirir. Tarih ya da biyoloji dersine benzer bir plan yoktur. Öğretmen çocuğun tüm gelişim alanlarını düşünerek kazanımlara da dikkat ederek zihnindeki plan doğrultusunda çalışır. Program öğretmen ve öğrencilerin süreç içinde ne yapacaklarını göstermek için bir çerçevedir (Aktaran: Yazar, 2007).

Program incelerken hedef, içerik, eğitim durumları ve değerlendirme açısından ele almak ve bu sıra ile incelemek doğru olacaktır. Hedef olarak programın amaç ve ilkelerini ele almak, içerik olarak kazanım ve göstergeleri, eğitim durumları olarak eğitim- öğretim sürecinin nasıl işlediğini incelemek gerekir. Değerlendirme bölümü ise programın son kısmıdır.

3.3.1. Programın amaç ve ilkelerinde yaratıcılık

Amaçlar, ulaşılmak istenen sonuçları gösterir. Diğer bir deyişle öğretmenin kazandırmak istediklerini tanımlar. Kazanımlar ise çocuğu merkeze alarak belirlenir ve çocuklar tarafından ulaştırılması gereken sonuçları gösterir. Yani çocukların öğrenmeleri gereken bilgi, beceri ve yetkinlikleri tanımlar. Kazanımlara dayalı olarak oluşturulmuş olan göstergeler genellikle kendi içinde basitten-karmaşığa, somuttan-soyuta belli bir aşamalılık içinde sıralanarak belirlenen kazanımın gerçekleşmesine hizmet ederler. Göstergeler, kazanımların gözlenebilir halidir (MEB, 2012).

Türk Milli Eğitimin genel amaçları içinde yaratıcılık kelimesine 2 maddede yer verilmiştir. Okul öncesi eğitimin amaçları içerisinde yaratıcılık kelimesi kullanılmamıştır ancak temel ilkelerinde ve temel özelliklerinde yer verilmiştir.

2012 MEB Okul Öncesi Eğitim Programında; “13. Çocukların hayal güçleri, yaratıcı ve eleştirel düşünme becerileri, iletişim kurma ve duygularını anlatabilme davranışları geliştirilmelidir.” temel ilkesi benimsenmiştir.

Programın temel özelliklerinde konuyla ilgili şu açıklama yer alır:

“Yaratıcılığın Geliştirilmesi Ön Plandadır.

Çocukların öğrenme gereksinimleri ve öğrenme stilleri uygun ortamlarda kendilerini farklı yollarla ve özgün bir biçimde ifade etmeleri için gerekli olan fırsatlar yaratılmalıdır. Bu amaçla öğrenme sürecinde farklı materyaller, farklı yöntem ve tekniklerle çocukların bireysel farklılıkları desteklenmelidir. Programda yaratıcılık, ayrı bir alan olarak ele alınmamış, kazanım ve göstergelerde vurgulanmıştır. Bu programın amacına uygun bir şekilde uygulanabilmesi için öğretmenlerin de yaratıcı olması gerekmektedir.”

Bu açıklamalar programın temelinde var olan en önemli unsurlardan birinin yaratıcılık özelliğinin geliştirilmesi olduğunu göstermektedir. Temel özellikler arasında konuların kazanımlara ulaşmak için araç olduğunun vurgulanması ve öğretmene esneklik sunması yaratıcılığı geliştirmek için önemli bir unsurdur.

3.3.2. Programın kazanım ve göstergelerinde yaratıcılık

Piaget’e göre 4-7 yaşları arasındaki çocuk “sezgisel düşünme” dönemine girmekte ve okul öncesi eğitim almaktadır. Bu dönemde çocuk kültürel sembollerle oynamakta ve bu sembolleri başkalarının gördüğü şekilde değil, kendi düşündüğü ve hissettiği biçimde formüle etmektedir. Resimler çizerek, hikayeler yaratarak ve çeşitli yaşam biçimlerini dramatize ederek kendini anlatan çocuk kendi yetenekleri ile kendi kişiliğini yaratmaktadır. Araştırmacılara göre, yaratıcılık özelliğinin ortaya çıktığı bu dönem, okul öncesi eğitimle desteklenerek çocuğun yaratıcılığının gelişmesine zemin hazırlanabilmektedir (Toprakçı, 2001).

Geleceğin bireyini yetiştirirken, dili iyi kullanabilen, kendi duygu ve düşüncelerini rahat ifade eden, diğer insanları dinleyen, anlayan, tartışabilen, esnek ve yaratıcı bireylerin yetiştirilmesi için çocuklarımızı daha iyi gözlemlemeli ve doğal yöntemleri kullanarak onlara uygun beceriler kazandırmalıyız. Bu becerileri kazandırırken dil gelişim alanında da gereken özen gösterilmelidir (Çetin, 2014)

Yaratıcı uygulamalar, çocukların kendi kendilerine düşünebilme ve bağımsız davranma arzuları desteklendiğinde ortaya çıkmaktadır. Eğer çocuklar kendilerini uygulama sırasında iyi hissetmezlerse çocuğun benlik kavramına ve güven duygusuna oldukça önemli hasarlar verilir. Bu nedenle her uygulamada çocukların bulunabilecekleri duygusal süreçler izlenmelidir (Darıca, 2003a).

Çocuğun hareketleri, onun çevreyle iletişimini başlatmakta, temel ihtiyaçlarının karşılanmasını ve yaşamı devam ettirmesini sağlar. Faulkner, Craft ve Duffy'nin (2006) yayınlarında erken çocukluk döneminde yaratıcı düşünmede motor gelişim ve yaratıcı gelişimin iç içe oldukları ifade edilmiştir. Bu bağlamda çocukların yaptıkları yaratıcı fiziksel aktivitelerinin, hareketlerinin, araştırmalarının, kendilerini ifade etme becerilerinin ve problemler karşısında buldukları çözüm yollarının yaratıcı olabilmelerinde ve yaratıcı düşüncelerini geliştirebilmelerinde fiziksel eğitim programları tasarlanmıştır. Program uygulandıktan sonraki gözlem sonuçlarına göre çocukların yaptıkları hareket modelleri süresince birçok yaratıcı hareket sunmuşlardır. Yaratıcı hareketler sırasında da kendi yeteneklerine güven duygusuyla ilgili birçok değişiklikler olduğu saptanmıştır (Aktaran: Çetin, 2014).

Kazanımlarda öğrenilenlerin yeni durumlara uygulanması, özgün ürünler oluşturma, sorunlara çözüm bulma, soru sorma, düşüncelerini açıklama, düşündüklerini farklı yollarla ifade etme gibi ifadelerin yer alması bu kazanımların yaratıcılığı geliştirmeye yönelik olduğunu gösterir.

3.3.3. Programın eğitim etkinliklerinde yaratıcılık

Matematik etkinliği günlük eğitim akışı içinde yer verilmesi gereken etkinliklerdendir.

Matematik Etkinliği:

Matematik eğitimi, çocuğun bilişsel gelişimine katkı sağlamak, çocuklarda matematiğe karşı olumlu bir tutum kazandırmak, çocukların önceden getirdikleri kavramsal bilgilerle yeni bilgiler arasında bağ kurmasına yardımcı olmak, matematiksel kavramların neden ve nasıl kullanıldığını anlamaya yardımcı olmak amacını taşımaktadır. Ayrıca matematik etkinlikleri ile çocuklarda matematiksel sorgulama becerisini geliştirmek amaçlanmalıdır. Uygulanan matematik etkinlikleri ile çocuklar

çevrelerindeki örüntüleri fark etmeli, varsayımlar geliştirip bunları deneyebilmeli, problem çözebilmeli, akıl yürütebilmeli ve matematiksel kavramları kullanarak iletişim kurabilmelidir. Matematik, çocukların günlük hayatta karşılaşılabilecekleri örneklerle de verilmelidir. Örneğin; oyuncakları kutusuna doldururken veya eşyaları bavula yerleştirirken bunların sığma durumunu tekrar tekrar denemek ve konuşmak, hacim kavramının gelişmesine yardımcı olacaktır (MEB, 2012).

Okul öncesi dönemde çocuklar daha önce bilmedikleri matematik ve fen kavramları ile birçok bilimsel kavram öğrenmeye başlar. Çocukların bu kavramları günlük hayatta kullanmaları ve bu kavramlardan yola çıkarak yenilerini üretmeleri ancak planlanan etkinliklerle sağlanabilir ve geliştirilebilir (Akman, Üstün ve Güler, 2003).

Doğal ölçü birimleri olan “karış, parmak, kulaç, adım ve ayak”ı ve diğer uzunluk, zaman, ağırlık, sıvı, alan ve arazi ölçülerini oyun içinde kullanma, ısınma sürecinde zihinden temel matematiksel işlemler yapma, geometrik şekilleri bireysel ve grup olarak bedenle oluşturma vb. pek çok çalışma yaratıcı drama etkinliklerinin konusu olabilir (Üstündağ, 2009).

Eğitim sürecinde yer verilen matematik etkinliklerinin amacı çocukların oyun, proje ve günlük olaylarla elde edilen matematik becerilerini alıştırmaya, keşfetme ve problem çözme yoluyla kullanmalarını sağlamaktır. Yardımcı kaynak olması için öğretmenler matematik aktivitelerinin yer aldığı kitaplarla konuyla ilgili farklı ve ilgi çekici materyalleri sıkça kullanabilirler. Çocukların işlem öncesi dönem ile somut işlemler dönemi arasında köprü oluşturacak deneyimler edinmesi programın başarısını gösteren bir ipucu olabilir (Erdoğan ve Baran, 2003).

Erdoğan (2008), okul öncesi matematik eğitiminde dramadan yararlanılabileceğini, matematik ile ilgili konuların drama ile daha çabuk ve kalıcı bir şekilde verilebileceğini belirtmektedir.

Drama Etkinliği:

Programda dramanın sade ve anlaşılır bir tanımı yapılmış, dramanın çocukların materyal kullanarak ve kendi yaşantularından yola çıkarak yaptıkları canlandırma olduğu ifade edilmiştir. Okul öncesinde drama çocuğun yaparak yaşayarak öğrenmesini amaçlayan, tüm gelişimlerini destekleyen, daha önceden belirlenmiş amaçları olan,

olayları sözel ya da sözel olmayan iletişim yöntemleriyle ifade etmeye dayalı, içinde canlandırmaların olduğu bir etkinliktir (MEB, 2012).

Çocuklar için her oyun temelde dramadır. Örnek olarak kız çocuklarının yastığı çocuk yaparak yemek yedirmesi, ninni söyleyip yatırması, on masal anlatması ya da evcilik oynarken sergilediği davranışlar birer dramadır. Drama, çocuğun kendi gerçeğinin oyunudur (Şimşek, 2004, s. 19).

Dramada öğretme süreci, öğrencilere ipuçları sunmak, onların hayal gücünü harekete geçirmek, bunun için hayal gücünü nelerin tetiklediğini, nelerin engellediğini bilmek ve onlara fırsat vermeyi içerir (Üstündağ, 2009, s.52).

Drama çalışmaları, çocuğu bağımsız düşünmeye, hoşgörülü davranmaya, demokratik olmaya ve yaratıcı bir kişilik kazanmaya yönelir (Şimşek, 2004). Bu anlamda drama yaparken çocukların hayal dünyasına sessizce girildiği ve olumlu olumsuz düşüncelerini rahatça yansıttığı düşünülebilir.

Köksal Akyol ve Hamamcı (2007) drama etkinliklerinin programda yer almasının faydalarını öğrenilen bilgilerin kalıcılığını sağlaması, çocuğu yaratıcı düşünmeye sevk etmesi, eleştirel becerisini geliştirmesi, olumlu bakış açısı kazandırması, dinleme ve empati kurma becerisini geliştirmesi, işbirliği yapmayı sağlaması olarak sıralamıştır.

Okul öncesinde drama çalışmalarında yer alan çocuğun, yaratıcı davranışlarla yeni yollar bulma ve rol oynamayla çatışmaları çözme kapasitesinin geliştiği belirtilmiştir. Drama etkinliğinin grup içinde bağımsız olma, kurallara uyma, birlikte karar verme becerisini geliştirdiği, çocukta doğru ahlaki yargılar oluşturduğu açıklanmıştır (Alevcan, 2005).

Başka bir bakış açısıyla çocuk, dramatik etkinlikler sırasında kendi yarattığı cümleleri içten gelen hareketlerle birleştirerek yaratıcılığını sergiler. Drama çalışmalarına katılan çocuklar durumları, olayları, ilişkileri keşfederek öğrenmektedirler. Tasarladıkları durumları, rolleri tanımlarken olayları ve ilişkileri incelemeyi öğrenmektedirler. Aynı zamanda özgün ve yeni ürünler yaratabilirler. Bildikleri bir dünya ile bilmediğimiz bir dünya oluşturabilirler (Gürsoy, 2004, s. 29).

Drama etkinlikleri içerisinde okul öncesi dönemde çocuğun bilişsel, fiziksel ve sosyal gelişimine katkısı olduğu düşünülen doğaçlama çalışmaları vardır. Çocuğun yaratıcılığını kullandığı bir çalışma da doğaçlamadır. Bu çalışmanın uygulanabilmesi, doğaçlama etkinliğinin alanı çocuğun duygu ve düşüncelerini ifade edebileceği boyutta olmasıyla sağlanır (Karaömerlioğlu, 2010).

Bir çalışmada elde edilen bulgulara göre yaratıcı drama etkinlik olarak sınıflarda uygulanmalıdır. Çocukların zihinsel duygusal, sosyal, psikomotor, dil, özbakım gelişim alanlarını desteklemesi açısından eğitim sürecinde yer almalıdır. Yaratıcı drama çocuklarda kalıcılığı sağlar ve bilgiyi kendileri yapılandırdığı için çocukların istekleri artar. Çocuk bu etkinlikte aktif olarak yer aldığı için motivasyonu yüksektir. Eğitim ortamlarındaki drama etkinlikleriyle bireyler, ileri yaşamlarında karşılaşacakları birçok sorunla yüz yüze gelerek, bu sorunlara çözüm yolları üretebilirler (Yazar, Çelik ve Kök, 2007).

Çocuklardaki yaratıcılığın gelişmesinde dramatizasyon önemli rol oynamaktadır. Çocuklar çevrelerinde gözledikleri ya da başlarından geçen olayları aşırı bir hayal gücüyle dramatik oyun içinde yeniden yaşayarak, problemlere çözümler bulmakta ve bazı duygusal sorunlardan uzaklaşmaktadırlar. Bunun için anaokulunda yaratıcı bir biçimde uygulanmasında önemli rolü olan fizik ve duygusal ortamın titizlikle hazırlanması gerekir. Dramatizasyon, öncelikle çocuğun yaratıcılığı olmak üzere algılamasını, problem çözmesini ve dil gelişimini desteklemektedir. Yaratıcı dramada dramatik oyun, parmak oyunları ve taklitsel oyunlar etkili olmaktadır. Çocuk dramatizasyon sırasında kendi yarattığı cümleleri içten gelen vücut hareketleriyle birleştirerek yaratıcılığını sergilemektedir (Argun, 2004).

Düşünerek yol almak, bütün benliğiyle katılımcı olmak, olağan dışı olanı korkusuzca denemek, ne olursa olsun sonucu göze almak, çevreyi benimsemeye hazır olmak, merakla sürüklenmek yaratıcılığı geliştiren temel davranışlar arasında ise, bu davranışların tümü yaratıcı drama süreçlerinde işe koşulur (Üstündağ, 2009).

Okuma Yazmaya Hazırlık Etkinliği:

Okuma yazmaya hazırlık etkinliği günlük eğitim akışı içerisinde olması gereken etkinliklerdendir ve programın çocukları ilkokula hazırlama amacına yönelik çalışmalardır.

Küçük ya da büyük gruplar halinde gerçekleştirilmesi önerilen etkinliklerdir. Çocukların ilgi ve gelişim özellikleri dikkate alınarak bireysel olarak da hazırlanabilir. İlköğretime hazırlık çalışmaları; çocukların anaokuluna devam ettiği süre boyunca (3-5 yaş) sosyal-duygusal, fiziksel, bilişsel, dil ve öz bakım becerileri gibi tüm alanlarda eşit şekilde desteklendiği çalışmaların bir bütünüdür. Bu alanda yapılacak çalışmalar çocuğun anaokuluna başladığı ilk günden itibaren tüm gelişim alanlarını kapsmalı ve birbiri üzerine eklenerek gitmelidir. Çocuğun bir beceriyi tam anlamıyla kazanabilmesi için uzun yıllara ihtiyaç vardır. Okuma yazmaya hazırlık çalışmaları ilköğretime hazırlık çalışmalarının içerisinde yer alan ve çocukların ilköğretime geçişini kolaylaştırmak, hazır bulunuşluluk düzeylerini artırmak amacıyla yapılan etkinliklerdir (MEB, 2012).

Alan Gezisi:

Alan gezisi, çocukları araştırma yapmaya yönlendirerek doğrudan öğrenmenin gerçekleşmesi için olay ve durumları yerinde gözlemlene fırsatı verir. Bu geziler bir yandan çocukların yaşadıkları çevreyi tanımalarına, bir yandan da eğitim programına alınan kazanımlara ulaşmalarına ve kavramları öğrenmelerine ortam hazırlayan etkinlikler olarak tanımlanmıştır (MEB, 2012).

Sanat Etkinliği:

Çocuğun problemleri çözerken yaratıcılığını ve hayal gücünü kullanmasını, eleştirel ve çözüm odaklı düşünmesini sağlayan etkinlik olarak açıklanmıştır. Sanat etkinlikleri aynı zamanda çocukların kendilerini ifade ederek iletişim becerilerini geliştirmesine yardımcı olur. Bununla birlikte çocuğun kendini, çevresini ve diğer kültürleri tanıyarak farklılıkları anlamasına ve bu farklılıklara saygı duymasına olanak tanır (MEB, 2012).

Yaratıcı sanat etkinlikleri okul öncesi eğitim etkinlikleri içinde önemli yer tutmaktadır. Bu etkinliklerin planlanması ve uygulanması sırasında çocuktaki potansiyelin en üst düzeye çıkarılması amaçlanmalıdır. Bu amaç doğrultusunda öğretmenler etkinlikleri, çocukların gelişim düzeylerine uygun ve bireysel özelliklerine dikkat ederek hazırlamaları gerekir (Argun, 2004, s. 94).

Yaratıcılık, yaşanmış tecrübelerin yeni bir şey yaratmak için kullanılmasıdır. Çocuğun kendiliğinden ilk defa mavi ve sarı boyayı karıştırarak yeşil elde etmesi gibi. Ancak, sanat etkinlikleri özgür bir ortamda uygulandığı zaman çocuğun yaratıcı

olmasının koşulları sağlanmış olur. Ayrıca çalışmalar sırasında ortaya çıkan problemlerin çocuklar tarafından çeşitli yollar denenerek çözümlenmesi öğretmenin önerdiği çözümün uygulanmasından daha etkilidir. Öğretmenin rehberlik görevinin bu sırada daha ön plana çıktığı söylenebilir. Çocuğun bireyselliğine ve kişiliğine saygı gösterilerek uygulanan sanat etkinlikleri yaratıcı düşünceyi geliştirmekle kalmayıp çocuğun hayatını da zenginleştirecektir (Oğuzkan, Demiral ve Tür, 2001, s. 85).

Yaratıcılığı ön plana çıkaran bir eğitimle yetişen çocuk, çevresini biçim mekan ilişkisi içinde görebilir. Çocuğu böyle bir eğitimle yetiştirmek için küçük yaştan başlayarak, duyu ve duyuların, görsel algılama ve imgesel düşünmenin eğitildiği sanatsal etkinliklerin, akılcı eğitim kapsamı içinde yer alması önemlidir (Argun, 2004).

Çocuğu en iyi tanıma yollarından biri onların duyu ve düşüncelerini, hissettiklerini ve farklı fikirlerini açıkladığı sanat etkinlikleridir. Baskı gören çocukların duygusal anlamda tedavi edilmesi sanat etkinlikleriyle mümkün olabilir. Çocuk boyaları kullanarak, çizerek ve bazı malzemeleri yoğurarak bu baskılarını en asgari düzeye indirebilir. Bu yollarla çocuk kendine daha çok güvenerek başkalarıyla iletişimini ve yaratıcılığını geliştirebilir (Genç ve Senemoğlu, 2001).

Sert'e (2009) göre; sanat etkinlikleri ile çocukların doğuştan sahip oldukları yaratıcılıklarının desteklenmeli ve okul öncesi eğitimde artık malzemelerle yapılan çalışmalarda çocuğun hayal gücü ve üreticiliğini dışa yansıtmasına fırsat verilmelidir.

Okul öncesi resimlerinin daha doğrudan, tamamlanmamış ve kendiliğinden (spontane) olduğunu, taze bir ifadeden doğan parlak, hoş mecaz ve semboller taşıdığını söylemeliyiz. Büyümüş ilkokul çocuğunun ifadesi ise kurudur. Eleştiri düzeyleri yüksek bir düzeye ulaşan ilkokul çocuklarında el becerilerinin ilerlemesi yönünde büyük bir istek vardır. Okul öncesi çocuğunun yaratıcılığa yaklaşımı çok daha özgün ve yalındır (Yavuzer, 2009).

Yapılan bir araştırmanın sonucuna göre, yaratıcılığın geliştirilmesi açısından çocukların içlerinden geldiği gibi resim yapmalarının daha etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Boyama kitabı kullanımının şema ve kompozisyonda zenginlik sağlamak adına çocukların sanat eğitiminde kullanılması, çocuğun hayal gücünün feda edilmesine ve yaratıcılıklarının olumsuz yönde etkilenmesine sebep olmuştur. Boyama kitabı

çocuğu taklit ve kopyaya yöneltmiş, çocuktaki özgünlük kavramını yok etmiştir (Gök, 2009).

Çocuklara sanat etkinlikleri yapılırken müdahale edilmesi yaratıcılığı engelleyen davranışlardır. Böylece çocuklar yetişkinlerin bağımlılıklarından kurtulamaz ve kendilerini serbestçe ifade edebilme istekleri engellenmiş olur. Bu durumlar yaratıcılığı engelleyen unsurları harekete geçirir (Yıldız ve Şenel, 2007).

Türkçe Etkinliği:

Türkçe etkinliği çocukların Türkçeyi doğru ve güzel konuşmalarını sağlamak, sözcük dağarcıklarını geliştirmek ve iletişim becerilerini artırmak için planlanan bireysel ve grup etkinlikleridir. Türkçe etkinliklerinin amacı; çocukların Türkçeyi düzgün kullanmasını, sesleri çıkarabilmesini, farklı sözdizimsel yapıları anlama ve kullanmasını, dinleme becerilerini kazanmasını, duygu ve düşüncelerini sözel ve sözel olmayan yollarla ifade etmesini, ses tonunu ayarlamasını ve sözcükleri doğru üretmesini sağlamaktır. Bunların yanı sıra Türkçe etkinliklerinin önemli işlevlerinden birisi çocukların kitaplara karşı olumlu tutum geliştirmelerini desteklemek ve kitap sevgisini aşılaktır (MEB, 2012).

Çocuklar arası iletişimi ve çocukların yetişkinlerle kurdukları iletişimi desteklemesi ancak bu amaca yönelik bir yaklaşımla mümkündür. Seçilen etkinliklerin sözel ve sözel olmayan dil becerilerini kapsamaması, örneklerle çeşitlendirilmesi, yorumlara ve farklı çıkarımlara olanak sağlaması, ilk elden deneyim kazanmanın, yaparak-yaşayarak öğrenmenin desteklenmesi kalem-kâğıda dayalı becerilerden çok daha fazla önem taşıdığı belirtilmektedir (MEB, 2012).

Çocuğun duygu ve düşüncelerini rahatça anlatabileceği, şiir, tekerleme ve hikaye oluşturma gibi özgün yolları kullanarak yaratıcılıklarını ve hayal güçlerini geliştirdiği, dil gelişimini destekleyen etkinliklerdir (Yazar, 2007).

Çocuklar bu etkinlikler sırasında belli durumlarla ilgili duygularını sadece sözel ifadelerle değil vücut hareketlerini, jest ve mimiklerini kullanarak da ifade ederler. Böylece yaratıcılıklarını ortaya koyma fırsatı bulurlar. Ayrıca bu durum psikomotor becerileri de destekler (Aral, Kandır ve Yaşar, 2001).

Etkinlikler sırasında soru cümleleri kullanılması çocuk için önemlidir. Öğretmen çocuğa farklı ve yaratıcı yanıtlar verebileceği açık uçlu sorular yöneltmelidir. “Bu

durumda olsan neler düşünürdün/ ne yapardın?” gibi sorular tercih edilirse çocuğun cevaplarında özgün olmalarını sağlar. “...olsaydı ya da olmasaydı nasıl olurdu?” sorusu veya “Başka neler olabilir?” gibi soruların sorulması duygu ve düşüncelerini sözel olarak anlatmasını sağlar. Örneğin; “Ne resmi yaptın?”, “Resmini bana anlatır mısın?” sorusu değil “Resminde neler anlatmak istedin?” sorusu sorularak cevaplar dikkatle dinlenmeli ve ardından “Resminde başka neler var?” sorusu sorulabilir. Çocuklar öğretmenin etkinlikle alakalı açık uçlu sorularını farklı ve özgün cevaplar vererek yanıtlar. Bu şekilde devam eden etkinlikler sonucunda çocukların kendilerini anlatabileceği birçok sözel ifade kullanmasına olanak verilmiş ve olumlu bir çevre oluşturulmuştur (Darıca, 2003b).

Oyun Etkinliği:

Oyun çocuklar için hayatın vazgeçilmez bir parçasıdır. Çocukların belli bir döneme kadar en çok zaman harcadıkları eylemin oyun olduğu görülmektedir. Programda oyunun, çocukların uzmanlık alanı olduğu, dünyanın her yerinde çocukların her koşulda, her zaman, her şeyle oyun oynayabileceği, oyunun sadece çocukların değil yaşam boyu bireylerin haz verici uğraşı olarak önemini sürdürdüğü, çocukluk döneminin olmazsa olmaz uğraşı olan oyundan en etkili öğrenme fırsatı olarak yararlanılması gerektiği ifade edilmiştir. Ayrıca çocukların öğrenme deneyimlerini oyunları aracılığı ile geliştirdikleri ve zenginleştirdikleri açıklanmıştır (MEB, 2012).

Oyun, çocukların eylem düzeyinde katılım gösterdikleri, düşünce ve duygularını ifade ettikleri, meraklarını giderecek araştırma ve gözlem yapma olanağı buldukları, yeni keşiflerde buldukları, nesnelere ve kişilerle etkileşim içinde buldukları haz verici bir etkinliktir. Oyun çocukların zorunlu değil gönüllü eylemidir. Oyun çocukları fiziksel ve duygusal olarak rahatlattığı için zihinsel olarak da öğrenmeye elverişli bir ortam sağlar. Çocuklar oyun oynayarak tüm deneyim alanlarında gelişim gösterirler bir başka deyişle oyun çocuğu geliştirir, ancak aynı zamanda oyunun kendisi de gelişimsel bir süreçtir. Yani, çocukların yaşlarıyla paralel olarak oyunları da gelişir. Bu nedenle çocukların yaşlarına, gelişimsel gereksinimlerine ve ilgilerine göre farklı oyun fırsatları sunmak gerekmektedir. Örneğin sadece sınıf içinde değil, çocuklar açık havada da oyun oynayabilecekleri fırsatlardan yararlandırılmalıdır. Ayrıca çocuklara yeni ve orijinal oyunlar üretebilecekleri çeşitli oyun materyalleri de sunmak önemlidir. Çocuklar sadece eğitsel materyal olarak yapılmış oyuncaklarla oynamazlar, onlar için sağlık ve güvenlik tedbiri alınmış her şey etkili bir

eğitsel materyale dönüştürülebilir. Bu bağlamda çocukların öğrenme deneyimlerini destekleyecek uyarıcılar yönünden zenginleştirilmiş çevreler de önemlidir (MEB, 2012).

Şimşek'e (2004) göre hayatının ilk yıllarından itibaren bilinçli bir şekilde eğitilmesi gereken çocuk zamanının büyük bir bölümünü oyunla geçirir. Doğumu izleyen günlerde ortaya çıkan oyun ihtiyacı, çocuk büyüdükçe biçim değiştirerek sürüp gider. Oyun; öğrenme, yaratma, deneyim kazanma, iletişim kurma ve yetişkinliğe hazırlanma aracıdır. Oyun sırasında çocuk pek çok şeyi kendi kendine deneyerek öğrenir.

Çocukların en çok oyun oynarken yaratıcılık sergiledikleri gözlenmiş, kendilerini ve çevrelerini yani kendi dünyalarını tanıyarak kendilerince yapılandırdıkları bilgileri oyun oynarken tekrarlayıp pekiştirme yaptıkları görülmüştür. Yaratıcılığın gelişmesinde en önemli etkilerden biri taklittir. Çünkü çocuk ilk önce annesini, babasını ve dış dünyayı taklit ederek, hayata katılır. Zamanla ise kendi dünyasını oluşturmaya ve hayal gücünü geliştirmeye başlar. Oyunlarına, hem algıladığı dünyadan hem de kendinden bir şeyler katar. Çocuklarda yaratıcılık bu noktadan gelişmeye başlar. Yaratıcılığı destekleyen ve geliştiren en etkili alanlardan biri olan oyun, çocuğun düşüncelerinde akıcı, esnek olması, orijinal fikirler geliştirme, var olan fikirleri yeniden tanımlama ve düzenleme, sorunlara karşı duyarlılık, analiz etme yeteneği, sentez ve bir sonuca ulaşma gibi birçok yeteneği kazanmalarını sağlar (<http://www.oyungemisi.com/yaraticiligin-gelisiminde-oyun-oynamanin-etkileri.html>).

Çocukların ender rastlanan yollarla çevreleriyle etkileşime girmelerine yol açan durum ve koşulların keşfedilmesinin, yaratıcılık eğitiminde büyük önemi vardır. Okul öncesi dönemde bu keşfin yapılması için en uygun ortam ise, çocukların doğal davranışlarının ve öğretmenlerin tutum ve tepkilerinin incelenebileceği oyun saatleridir (Davaslıgil, 1989).

Ayan ve Dündar (2009) ise konuyla ilgili olarak çocuğun oyunlar sırasında gerçek yaşama benzer ya da hayali oyunlar yaratmasına, farklı birçok olay ve sorunu ortaya koymasına, oyun içinde karar vermesine dikkat çekerek bu durumun çocuğun sorulara yanıt bulması için bilişsel yeteneklerini kullanmasını ve yeni durum ve sorular için bilişsel gelişim düzeyini artırmasını sağladığını belirtmiştir. Bununla birlikte

oyunlar hayal ürünü olduğu için çocuklarda yaratıcı düşünme becerisini zorlar ve yaratıcılık yeteneğinin gelişmesine ortam hazırlar.

Müzik Etkinliği:

Çocukların tüm gelişim alanlarını destekleyen ve müziksel gelişimlerini olumlu yönde etkileyen çalışmalardır. Müzik etkinliği çalışmaları, ses ve müzik dinleme ve ayırt etme çalışmaları, ritim çalışmaları, nefes ve ses çalışmaları, şarkı söyleme, çalgı çalma, yaratıcı hareket ve dans, müzik eşliğinde hareket, müzikli öykü oluşturma gibi etkinliklerden oluşur (MEB, 2012).

Çocukların kendilerini sözel olarak kolayca ifade edemediği durumlarda, müzik etkinlikleri sosyal duygusal gelişimlerini destekleyerek özgüven kazanmalarına yardımcı olur (MEB, 2012).

Hayatın bu kadar içinde olan müziği okul öncesi kurumlarda kullanmak, çocukların da müziği tanımasını, anlamasını, müzikle yeni ritmik yaratıcı ürünler oluşturmasını sağlayacaktır. Müzik her insanın duygularına ulaşabilen bir etkinliktir. Coşkuyu, sevgiyi, öfkeyi müzikle ifade etmek oldukça kolaydır. İşte okul öncesi eğitim kurumlarında müzik etkinliklerinin kullanılmasının en önemli amacı çocuklara kendilerini ifade edebilecekleri yeni ortamlar yaratmaktır (Yıldız ve Şenel, 2007).

Çocuk müzik aletlerini kullanarak yeni sesler çıkarır, kendi ritmini oluşturur, çalgı aleti çalmayı öğrenir. Bu şekilde içindeki enerjiyi kabul edilebilir bir şekilde dışa vurarak zamanını verimli kullanır. Özgüven ve başarı duygusunu geliştiren etkinliklerden biri müziktir (Şen, 2006).

Okul öncesi eğitim kurumlarında ritim çalışmaları, bilinçli insanlar tarafından bir düzen dahilinde yapılırsa, çocukların hayal güçlerinin gelişmesine yardımcı olarak onlar yeni bakış açıları kazandırabilir. Çocuklar ritim çalışmaları sırasında, oyun yoluyla bir şeyler yaratabildiğinin farkına vararak yeni çalışmalar yapmak için daha istekli hale gelirler (Sert, 2009).

Fen Etkinliği:

Çevrelerindeki olayları gözlemlemeye, merak etmeye ve merak ettikleri konularda sorular sormaya, olay ve durumları araştırmaya, incelemeye ve farklılıklara ulaşmaya sevk eden etkinliklerdir. Çocuklar ilk elden deneyimler kazanırken onların

bilimsel süreç becerilerini kullanmalarına özen gösterilmelidir. Fen etkinliği çalışmaları ile çocuklarda yaşamı tam anlamıyla tanıtmaya başlayarak çevre farkındalığı oluşturacaktır (MEB, 2012).

Öğretmen, fen doğa çalışmaları sırasında çocukları araştırmak istedikleri sorun ya da konunun bilincine vardırmalıdır. Öğretmen, araştırılacak durumu ya da sorunu ortaya koyarken, kendi düşünce kalıplarını çocuklara aşılaktan kaçınmalı, yalnız sorunu belirtmelidir. Öğretmen, çocukları konu hakkında bilgilendirildikten sonra deneyi ve incelemeyi, okul öncesi çocukların uygulayabilecekleri bir biçimde, basit ve yalın olarak düzenlemektir. Öğretmen, çocukların inceleme, araştırma ya da deneye ilişkin anlatım, açıklama ve yorumlamalarında onlara özgürlük tanınmalıdır. Onlara sorular sorarak, konuyla ilgili hazır bulunuşluk düzeyleri, ilgi ve merakları güdülenmeli, çocuğun anlayamadığı durumlar somutlaştırılmalıdır (Argun, 2004, s. 124).

Fen-doğa etkinlikleriyle çocukların çevrelerindeki olaylara duyarlı olmaları, olup bitenler hakkında fikir yürütmeleri, gözlem yapma alışkanlığı ve bu gözlemlerini eleştirerek yeni fikirler oluşturmaları amaçlanır. Kısaca bilimsel yöntemin temelleri atılmaya çalışılır. Duyarlı olma, araştırma ve inceleme alışkanlığı yaratıcı bireyin özellikleri arasında yer alır ve fen-doğa etkinlikleri ile kazandırılabilir (Yazar, 2007).

Fen-doğa çalışmalarının çocuklara bir diğer katkısı da çocukların öğrendikleri bilgilerin günlük yaşamda ne şekilde kullanılabileceğine ilişkin yol gösterici olmasıdır. Çocuklar edindikleri bilgileri kullandıklarında çevreye nasıl uyum sağlayabildiklerini ve bilgilerinin çevreyi korumalarında nasıl etkili olabildiğini bu çalışmalar sonucunda daha kolaylıkla görebilmektedirler (Arı ve Öncü, 2009).

Aktaş Arnas'ın (2009) belirttiğine göre fen etkinliklerinde öğretmen çocukların yaratıcılıklarının gelişimini desteklemek amacıyla tek bir cevap arama yerine çocuklardan bütün cevapları beklemeli ve çocukların tümünü fikirlerini söylemeleri için cesaretlendirmelidir.

Hareket Etkinliği:

Hareket etkinliğinin amacı, çocukların temel hareket becerilerini geliştirerek çocuğun fiziksel, motor, bilişsel, sosyal-duygusal, dil gelişimine ve özbakım becerilerine katkıda bulunmaktır. Böylece çocuğun fiziksel etkinliklere yaşam boyu katılımı da sağlanabilir. Çocukların fiziksel ve motor yeterliliklerinin, algısal motor gelişimlerinin ve hareket becerilerinin

yani yer değiştirme, nesne kontrolü ve denge becerilerinin geliştirilmesini içeren etkinliklerdir. Bu etkinlikler süresince çocukların temel hareket becerileri, beden farkındalığı ve motor yeterliliği (güç, koordinasyon, hız, çabukluk), fiziksel yeterliliği (esneklik, kuvvet, dayanıklılık) gelişir (MEB, 2012)

Çocuğun kendisini rahat hissettiği ortamda duygu ve düşüncelerini rahatça açıklayabileceği düşünöldüğünde bazı basit beden hareketleri ile çocukların rahatlaması sağlanarak verimli bir ortam hazırlandığı söylenebilir.

Genel olarak açıklamalara bakıldığında program, yaratıcılığın geliştirilmesi için her etkinlikte günlük akışın bu kazanıma yönelik hazırlanıp uygulanmasına imkan vermiştir. Özellikle yaratıcı drama, oyun, sanat, Türkçe etkinlikleri çocukların kendi duygu ve düşüncelerini rahatça açıklayacakları iletişim araçları olduğundan yaratıcılığı geliştirmek için önemlidir.

3.3.4. Programının eğitim ortamında yaratıcılık

Eğitim verilen her yer eğitim ortamıdır. Toplumların gelişiminde çok önemli bir beceri olan yaratıcılık, bunun için özel olarak hazırlanmış bir ortamda geliştirilebilir. Bu açıdan bakıldığında yaratıcılığı geliştiren ortamların oluşturulması ve düzenlemesi önem arz etmektedir.

Okul öncesi dönemde sınıf ve eğitim alanları çocukların keşfettikleri, konuştukları, soru sordukları, bilgileri inşa ettikleri, bireysel ya da grup olarak yaratıcı etkinlikler yaptıkları yerdir. Fiziksel çevre, insanın hem davranışını hem de gelişmesini etkilemektedir. İç ve dış fiziksel çevre çocuğun araştırma ve öğrenme gelişimi ve büyümesi için çok önem taşımaktadır (<http://www.minikokul.com/okul-oncesi-egitim-kurumlarında-fiziksel-ortam/>).

Çocukların eğitim ihtiyaçlarını karşılar nitelikte tasarlanması, okul öncesi eğitim kurumlarının önemli bir özelliğidir. Çocukların etkin öğrenmelerini desteklemek ve yaratıcı problem çözme becerilerini geliştirmek için iyi tasarlanmış bir eğitim ortamı gereklidir. Dikkatli ve özenli planlanmış eğitim ortamları eğitim programlarının başarıya ulaşmasında önem taşır. Eğitim ortamlarının öğrenme merkezlerini içerecek şekilde düzenlenmesi eğitim programının amacına uygun bir şekilde planlanıp uygulanması için gereklidir (MEB, 2012).

Programda yer alan öğrenme merkezleri, ele alınan kazanım ve bu kazanımların göstergelerinin gerçekleşmesi için hazırlanan günlük eğitim sürecinde, çocuklara göre seçilen dolaplar, panolar, döşemeler ve halılarla bölünmüş etkinlik alanları olarak tanımlanmıştır. Bu merkezler sınıfın özelliklerine göre yerleştirilmelidir. Örnek olarak blok merkezinin hareketli oyunlar oynandığı zaman fazla gürültü olması sebebiyle kitap merkezinden uzak bir yerde düzenlenmesi gerektiği gösterilebilir. Böylece farklı öğrenme merkezlerindeki çocukları rahatsız etmeyen sınıf düzenini sağlayacak bir ortam oluşturulabilir (MEB, 2012).

Eğitim sürecinde etkinliklerde yer alan ürünlerle ilgili konuşma, tartışma, başka kişilerin ortaya çıkardığı ürünleri anlamasını sağlama gibi davranışların kazandırılması yaratıcılık ve estetik özelliklerin geliştirilmesi açısından önemlidir. Çevresindeki güzelliklerin farkında olma davranışı aynı zamanda çocuğun kendisi ve çevresini güzelleştirmek için sorumluluk alıp aktif rol oynamasını da kapsar. Çocuğun boyaları ve artık materyalleri kullanarak istediği gibi yapacağı sanat çalışmaları, sesleri keşfederek kendi ritmini ve kendi sesini oluşturacağı müzik çalışmaları, yaratıcı dans ve hareketler, hikaye oluşturup anlatma gibi etkinlikler çocuğun yaratıcılığını ve estetik özelliklerini geliştirmesinde yaşamsal bir önem arz etmektedir. Çocukların bu etkinlikleri yaparken kendilerini rahat, özgür hissetmesi ve öğretme- öğrenme ortamında olmaktan mutlu olması ise en temel koşuldur (Senemoğlu, 1994).

Öğretmen sınıf içinde ve dışında kullanılacak materyalleri sağlamakla sorumlu değildir ancak sınıf atmosferinin oluşturulması öğretmenin sorumluluğundadır. Ortamın yaratıcı insanlar yetiştirme amacıyla hazırlanmasında en etkili kişinin öğretmen olduğu görülür. Yaratıcı insanların yetiştirilmesi için öğretmenin ortam düzenlemelerinde dikkate alması gereken birkaç tavsiyeye aşağıda yer verilmiştir:

- a. Beyin konumunu ayarlayıcı ortam hazırlamalı,
- b. Çocuklar için uyarıcı bir ortam sağlamalı,
- c. Çocukların düşüncelerini rahatça söyleyebilecekleri ortamın özgür olmasını sağlamalı, duygusal engellere yer vermemelidir (Işık, 2013).

Zengin uyarıcılarla dolu bir çevrede yetişen çocukta, zihinsel ve ruhsal faaliyetler artmaktadır. Uyarıcı eksikliği ya da yokluğu, bütün ruhsal proseslerin geri kalmasına neden olmaktadır (Ataç, 1991).

Okul öncesi eğitimde çocukların öğrenme süreci özgün bir ürün oluşturabilmesi için önemlidir. Çocuk kullanılan malzemeleri parçalara ayırıp ne olduğunu anlamaya çalışır, benzerlik ve farklılıkları tespit eder. Daha sonra parçaları istediği gibi bir araya getirip neye benzediğini düşünür. Elde ettiği ürünlerin birkaçını bir araya getirerek özgün bir ürün oluşturma süreci gösterir. Yaratıcılık tekniklerinden birisi olan ufalama tekniği de çocukların bu yaklaşımından hareketle oluşmuştur. Nesnelere artırarak, azaltarak, birleştirerek ve ters çevirerek yeni bir ürün oluşturan ve bu yeni ürünün bireysel, ekonomik, sosyal, kültürel, çevresel, teknik ölçütlere göre değerlendirilmesinden oluşan bir tekniktir. Çocukların malzemeleri parçalayıp sonra özgün bir şekilde yeniden oluşturmaları analiz, sentez ve değerlendirme aşamaları olarak görülür. Her ne kadar okul çağında bu durum farklılaşsa da sınıfların çocuklar için yaratıcılıklarını geliştirecek ortamlara dönüştürülmesi gereklidir (Sünbül, 2005).

Eğitim ortamlarını düzenlenmesini iki alt kategoride incelemek mümkündür:

1. Sınıf Ortamı ya da İç Mekan

Yaratıcılığı geliştiren, yaratıcı eğitimin temel aktivitelerinden olan ve çocukların zaten doğalarında bulunan oyun içgüdüleri okul öncesi eğitim programlarına sıklıkla yer almalıdır. O nedenle çocukların oynadıkları oyunların çok daha farklı biçimlerde şekillenmesi ve geliştirilerek çocuğun da yaratıcılığına olumlu yönde katkı sağlaması için sınıfta çok değişik oyun köşeleri oluşturulabilir. Çok farklı çeşitte malzemelerle oluşturulan bu köşeler iyi ve dikkatli bir biçimde hazırlandığı takdirde çocuklarda farklı yollarla öğrenmeyi, merak etmeyi, araştırmayı, planlamayı, karar verme ve problem çözme becerisini, özgün olmayı ve diğer akranları ile iletişim içinde olabilmeyi sağlayacaktır.

2. Okul Bahçesi Ya Da Dış Mekan

Anaokulu ve anasınıfların bahçeleri aslında çocuklar açısından çok önemli mekanlardır. Okulun bahçesi de tıpkı sınıf ortamı gibi benzer bir dikkati gerektirmektedir. Çünkü en iyi şekilde düzenlenmiş olan bir sınıf bile hem sınıf içi faaliyetlerle hem de her tür oyun, egzersiz ve diğer faaliyet çeşitleriyle doğal bir şekilde düzenlenmiş olan bir bahçe mekanıyla birlikte bir bütündür (Öztürk Aynal, 2014).

Sınıf atmosferi program uygulamalarının başarısında önemli bir yere sahiptir. Öğretmenlerin öğrencileriyle ilişkileri ve öğrencilerin kendileri arasındaki uyum ve

anlaşmaları sınıf ortamının niteliği ve kalitesi hakkında bilgi verir. Programların uygulanmasını kolaylaştıran ve başarıyı artıran etkenlerden biri de olumlu ve destekleyici sınıf ortamıdır (Karakaya, 2004, s. 194).

Eğitim sürecinde öğretmen, farklı derslerde farklı etkinlikler hazırlayarak sınıfın kendisi için özgürlük alanı olduğunu göstermektedir. Bu eğitimle edinilen deneyimleri çocuk günlük hayatında uygulayabilmektedir. Fakat çocuğun çevresi, yönetimin oluşturduğu sorunlar ya da sistemden kaynaklanan problemler bazen öğretmene engel teşkil etmektedir (Aslan ve Arslan Cansever, 2009).

Kişilerin yaşantılarında çeşitlilik varsa, yaratıcılıklarının gelişimi olumlu yönde etkilenir. Farklı ortamlarda bulunmak, farklı deneyimler yaşaman, bilimin, sanatın ya da yaşamın farklı kesitlerinde birikim sahibi olmak, bakış açısını genişletir, esnekliği arttırır ve yeni kişilere yeni seğenekler sunar. Kişilerin esnekliklerini genişletmeleri, yaratıcılığın gelişiminde önemlidir (Akyol, 2004, s. 26).

Okul öncesi eğitim verilen kurumlarda rahatlıkla kullanılan araç gereçlerin yer aldığı bahėe düzenlemeleri yaratıcılık gelişimini destekler. Tek veya grup halinde oyunlar oynanabilen ve farklı araç gereçlerin yer alacağı çocuklara uygun bir bahėe düzenlenmelidir (Turla, 2004, s. 27-28).

Çocukların ilgisini ve hayal gücünü canlı tutabilecek, keşfetme duygusuna hitap edecek malzemeler olmalıdır. Malzemeler dekor değil çocukların rahatlıkla kullanmalarına uygun olmalı, çocuğa seğim yapma olanakları sunulmalıdır. Sınıflar çocukların kendilerini rahatlıkla ifade edebilecek şekilde estetik olarak düzenlenmelidir (Yazar, 2007).

Eğitim ortamı olarak sınıfın düzenlenmesi Argun'a (2004) göre sıcak renkler kullanılarak ve yumuşak malzemeler seğilerek yapılmalı, çocukların ilgi ve hayal dünyasını canlı tutan materyaller kullanılmalı, ilgi merkezleri estetik özellikler taşıyacak nitelikte oluşturulmalı, sesli ve sessiz sakin ortamlar dengeli bir biçimde sınıfa yerleştirilmeli, fiziksel düzen çocukları etkinlik sırasında rahatsız etmeyecek şekilde ayarlanmalı, çocukların bir günlük eğitim süresince en verimli çalışmalarını yapacakları nitelikte olmalıdır.

Çocukların yaratıcılıklarını ortaya koyabilmede materyal yetersizliğinin de önemi büyüktür. Zengin uyarıcı çevre dışında az malzeme ile yeni ve çok istenilen bir

oyuncağın çocuk tarafından oluşturulması mümkündür. Örneğin; çocuk için tahta bir oyuncak bıçak bazen eşeleme aleti, bazen uçak bazen de bebek vs. olabilir. Çocuklara zengin uyarıcılar sunularak algıları ve zihin birikimleri güçlendirilir, ancak kısıtlı materyallerle de yaratıcılıkları gelişmek için zorlanabilir. Örneğin; bir okul öncesi kurumda altı ay boyunca zengin materyalli bir ortam sunulduktan sonra tüm oyuncaklar toplanıp sadece açık uçlu materyaller bırakılarak çocukların hayal güçleri ve hayal etkinliklerini üretmeleri sağlanarak yaratıcılık geliştirilebilir (Yıldız ve Şener, 2007)

Çocuğun istemediği malzemeleri kullanması ve istemediği konularda çalışması, malzeme eksikliği ve çalışma alanının yetersizliği, sınıfın çok kalabalık oluşu, sınıfın çok küçük olması, her öğrenciye gereken ilginin gösterilmemesi, öğrenci bilgilendirilmeden çalışma yapılması, çalışma süresinin yetersizliği, yaşanan çevrenin kültür kaynaklarının yeterince kullanılmaması, çocuklara fırsat tanınmaması sınıfta yaratıcılığı engelleyen unsurlar olarak karşımıza çıkar (Kırıışoğlu, 2002).

Çocukların kendilerini hiçbir güven problemi olmadan rahatça ifade edebilecekleri ve meraklarını giderebilecekleri ortamlarda yaratıcılığın gelişeceği bilinmektedir. Hareket, dans çalışmaları, artık malzemelerle ve özgürce yapılan sanat etkinlikleri, müzik çalışmaları yaratıcılığı destekler. Çocuklar düşünülerek oluşturulan etkinliklerde yer almak çocukları mutlu eder ve onlara özgüven sağlar. Bir şey öğrenmek için odaklanmamış da olsalar etkinlik yapmak ve yeni şeyler keşfetmek onlara keyif verir (<http://www.medicalpsikoloji.com/cocuk-psikolojisi/cocuklarda-yaraticilik/>).

Yaratıcı, problem çözen, duyarlı, pratik, meraklı, öğrenmeye ve bilime motive olmuş bireyler yetiştirmeyi amaç edinerek geleneksel eğitim yönteminden vazgeçmeli ve çocuğun oyunla bütünleşmesi sağlanmalıdır. Oyun çocuğun mesleği olarak görüldüğünde ve öğrenme yöntemi olarak kullanıldığında eğitimde birçok sorunun kendiliğinden ortadan kalktığı ve yaratıcılığı geliştiren daha etkili bir eğitim süreci gerçekleşeceği düşünülmektedir (Maden Ellialtıoğlu, 2005).

2012 Okul öncesi eğitim programında ortamın özellikleri ayrıntılı olarak belirlenmiştir. Çocukların gelişim özelliklerine uygun, yaratıcılığı geliştirecek şekilde düzenlenebilen güvenli ve çok amaçlı merkezler, rahatça kendilerini yansıtabilecekleri

ortamlar oluşturulması istenmektedir. Bu konuda öğretmene esneklik sağlanması ve yaratıcılığı geliştirmek için tüm fırsatların sağlanması gerektiği belirtilmiştir.

Konuyla ilgili belirtilen görüşlerde eğitim ortamlarının birçok özelliğinden bahsedilmiştir. Çocukların duygu ve düşüncelerini yaşlılarıyla birlikte aynı şartlarda ve aynı malzemeleri kullanarak farklı biçimlerde ifade etmeleri, onlara yaratıcılıklarını sergilemeleri için fırsat olarak sunulan ortamlar tek başına başarıya ulaştıramaz. Bu şekilde hazırlanan ortamlar, yaratıcılık kavramına yer veren program, çocuğa rehberlik eden ve süreci planlayan öğretmen ve kazanımları destekleyen bir aile eğitimin temel yapı taşlarıdır.

3.3.5. Programın değerlendirilmesinde yaratıcılık

Program öğelerinden olan değerlendirme, eğitim sürecinin önemli bir unsurudur. 2012 programında değerlendirme başlığı altında çocukların bütün gelişim alanlarıyla gözlenmesinin yanı sıra ayrıntılı olarak da gözlenmesi gerektiği ifade edilmiştir. Gözlem sonuçlarının rapor olarak hazırlanması, yıl boyunca oluşturulan planların değerlendirilmesi ve son olarak öğretmenin kendi değerlendirmesini yapması yönleri ile ele alınmıştır (MEB, 2012).

Çocukların Değerlendirilmesi:

Çocukları değerlendirmek için hazırlanan “Gelişim Gözlem Formu” ile gelişimin izlenme süreci kaydedilecektir. Gelişimin her yönüyle bir bütün olarak izlenme süreci, bu amaçla hazırlanan “Gelişim Gözlem Formu” ile kayıt altına alınacaktır. Bu form öğretmen ve velilere çocukların başarı düzeyi hakkında bilgi vererek farklılıkları ortaya koyacaktır. Bu sonuçlara göre öğretmenin çocuğun beceri ve davranışlarını bir önceki durumu ile karşılaştırması ve değerlendirmesi gerekmektedir. Amaç, çocuğun başkasıyla kıyaslanması değil kendi eğitim süreci içinde değerlendirilmesidir (MEB, 2012).

Çocukların bilgi, beceri, tutum ve alışkanlıkları ile gelişim alanlarını tümüyle içine alarak yapılan özet, “Gelişim Gözlem Formu”na dayalı olarak dönem sonlarında olmak üzere yılda kez hazırlanacak olan “Gelişim Raporu” ile gerçekleştirilecektir. Buna göre, “Gelişim Raporu”, öğretmenlerin çocukları gözlemlerken kullandıkları gelişim gözlem formlarında yer alan bilgileri analiz ederek değerlendirdikleri ve ailelere

önerilerde buldukları bir formdur. Aileler için önemli olan ve onların dikkatinin çekilmesi gereken özel durumlar varsa (özel yetenekler, okul dışında desteklenmesi gereken alanlar, öneriler ve çözüm yolları gibi) bunlara da raporda mutlaka yer verilmelidir. Gelişim raporları, çocukların okul öncesi eğitimden ve öğrenme sürecinden nasıl etkilendiğini anlamak açısından ailelere yol gösterici olacaktır (MEB, 2012).

Çocukların sadece yaratıcılık becerisi açısından değerlendirilmesine programda yer verilmemektedir. Etkinliklerde çocukların yaratıcı faaliyetleri ve yaratıcılığı geliştirecek kazanımlara ulaşılma düzeyi belirlenebilir.

Programın Değerlendirilmesi

Programın değerlendirilmesi gün içinde ve yıl boyunca öğretmenden beklenen bir diğer değerlendirmedir. Bunun için öğretmen eğitim süreci boyunca hazırladıkları ve uyguladıkları planları bütün yönleriyle ele almalıdır. Aylık planların günlük eğitim akışı ile uygunluğunu ve eğitim süresince yeni ihtiyaçların neler olduğunu günlük eğitim akışında yer verilen alana kaydetmelidir. Günlük değerlendirmeler aylık değerlendirmeler için öğretmene ışık tutarak doğru yönlendirmelidir (MEB, 2012).

Günlük eğitim sürecinin ve etkinliklerin değerlendirilmesi, günlük eğitim akışının günü değerlendirme zamanında yapılan, öğrenilen bilgilerin pekiştirildiği, sürecin gözden geçirildiği önemli bir aşamadır. Etkinliklerin değerlendirilmesi amacıyla çocuklar etkinlikle ilgili konuşabilir, birbirlerine sunum yapabilirler; çalışma sayfaları/bellek kartları kullanılabilir, resim yapılabilir, afiş/poster hazırlanabilir, etkinlikle ilgili çekilen fotoğraflar çocuklarla incelenebilir veya sergiler düzenlenebilir. Etkinliğin değerlendirilmesi için etkinlik sürecinde/sonunda yapılan tartışmalar sorularla yönlendirilebilir (MEB, 2012).

Öğretmenin Kendini Değerlendirmesi

Son olarak öğretmenin kendini değerlendirmesi ve değerlendirme sonuçlarının kaydedilmesi istenmiştir. Sınıftaki durumu hakkında zayıf ve eksik yönlerini görerek bu eksiklikleri tamamlaması ve daha iyi bir eğitim için kendisi hakkında gerekli tedbirleri alması için bu değerlendirme yapılmalıdır. Programda öğretmenin yaratıcılığının artması, yansıtmacı öğretmen olabilmeleri için kendilerini değerlendirmeleri gerekli görülmüştür (MEB, 2012).

Sadece sonucun değil sürecin de değerlendirilmesi, her anlamda eğitimin niteliğini artırarak yaratıcılığın gelişimin destekleyecek ve oğretmenin bir sonraki adımı daha başarılı olması için okul öncesi eğitim yolculuğunda bir yol haritası sunacaktır.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

4.1. Sonuçlar

2012 Okul Öncesi Eğitim Programının yaratıcılık açısından incelenmesi amacıyla yapılan çalışmada ulaşılan dokümanlar incelenerek elde edilen sonuçlar açıklanmaya çalışılmıştır.

1. Çalışmada, düşünen ve üreten bireylerin en önemli özelliklerinden biri olan yaratıcılığın geliştirilmesi için okul öncesi dönemin bireylerin hayatında kritik bir öneme sahip olduğu görülmüştür.
2. Okul öncesi dönemde çocukların yaratıcılıklarını geliştirmek için ailelerin de rolü olduğu ve bu konuda çocuklara uygun ortamlar hazırlamaları gerektiği anlaşılmıştır.
3. Çocukların yaratıcılık gelişimi için okul öncesi öğretmenin çok önemli katkıları olduğu gibi olumsuz etkilerinin de olabileceği ve öğretmenin bu konuda bilinçli olması gerektiği anlaşılmıştır.
4. Okul öncesi eğitim kurumlarında uygulanan programın eğitimin temelini oluşturduğu, bu bağlamda programın yaratıcılık esas alınarak geliştirilmesi ve uygulamaya geçilmesi gerektiği görülmüştür.
5. Programın temel özellikleri arasında yaratıcılığın ön planda olduğunun belirtilmesi bu kavrama verilen önemi göstermektedir. Öğretmenlerinin her gelişim alanında ve her etkinlikte bu doğrultuda ilerlemeleri gerektiği görülmüştür.
6. Araştırmada yaratıcı insanların özellikleri esas alınarak hangi kazanımların çocukların soru sorma, duygu ve düşüncelerini farklı yollarla ifade etme, özgün ürün oluşturma, öğrendiklerini yeni durumlarda uygulama, sorunlara çözüm bulma gibi yaratıcılık özelliklerini geliştirebileceği incelenerek EK-1'de yer alan tüm gelişim alanlarındaki kazanım ve göstergeler arasından

doğrudan ve dolaylı olarak yaratıcılığı destekleyen 20 kazanım olduğu görülmüştür.

Bilişsel gelişimle ilgili kazanımlar ve göstergeleri

Kazanım 1. Nesne/durum/olaya dikkatini verir. Bu kazanımda, çocukların dikkatini çeken nesne/durum/olaya yönelik sorular sorması bir göstergedir.

Kazanım 2. Nesne/durum/olayla ilgili tahminde bulunur. Kazanımda nesne/durum/olayla ilgili çocuğun tahminini söylemesi kendini ifade etme becerisini geliştirmesi için önemlidir.

Kazanım 3. Algıladıklarını hatırlar. Kazanımın göstergelerinde hatırladıklarını yeni durumlarda kullanmasına yer verilmiştir.

Kazanım 11. Nesnelere ölçer. Standart olmayan birimlerle ölçme işlemi yapılması göstergeler arasındadır.

Kazanım 14. Nesnelere örüntü oluşturur. Göstergeleri arasında nesnelere özgün bir örüntü oluşturulması ayrıca vurgulanmıştır.

Kazanım 17. Neden-sonuç ilişkisi kurar. Göstergelerinde bir olayın olası nedenlerinin ve olası sonuçlarının söylenmesine yer verilmiştir.

Kazanım 19. Problem durumlarına çözüm üretir. Çocukların probleme çeşitli çözüm yolları önermesi bir göstergedir ancak probleme yaratıcı çözüm yolları önerilmesi ayrıca vurgulanmıştır.

Dil gelişimiyle ilgili kazanımlar ve göstergeleri

Kazanım 1. Sesleri ayırt eder. Duyulan sese benzer sesler çıkarılmasına göstergelerde yer verilmiştir.

Kazanım 5. Dili iletişim amacıyla kullanır. Çocukların konuşmayı başlatıp sürdürmesi, sonlandırması göstergelerde yer almıştır. Göstergelerde yer verilen duygu, düşünce ve hayallerin söylenmesi, duygu ve düşüncelerin nedenlerinin söylenmesi çocuklara yaratıcılıklarını sergileme fırsatı sunmaktadır.

Kazanım 6. Sözcük dağarcığını geliştirir. Göstergeleri arasında çocuğun dinlediklerinde anlamını bilmediği sözcükleri fark etmesi, sözcüklerin anlamlarını

sorması, yeni öğrendiği sözcükleri anlamlarına uygun olarak kullanması yer almıştır.

Kazanım 8. Dinlediklerini/izlediklerini çeşitli yollarla ifade eder. Çocukların dinledikleri ve izledikleri ile ilgili sorular sorması, sorulara cevap vererek başkalarına anlatması, dinlediklerini ve izlediklerini çeşitli etkinliklerle sergilemesi göstergelerde yer almaktadır.

Kazanım 10. Görsel materyalleri okur. Göstergelerinde görsel materyalleri açıklama, materyallerle ilgili sorular sorma, sorulara cevap verme, görsel materyalleri kullanarak olay, öykü gibi kompozisyonlar oluşturma davranışlarına yer verilmiştir.

Kazanım 11. Okuma farkındalığı gösterir. Okumayı taklit etmesi bu kazanımın yaratıcılıkla ilgili göstergesidir.

Sosyal ve duygusal gelişimle ilgili kazanımlar ve göstergeleri

Kazanım 3. Kendini yaratıcı yollarla ifade eder. Doğrudan yaratıcılığı geliştirmeye yönelik bir kazanımdır. “Duygu, düşünce ve hayallerini özgün yollarla ifade eder.”, “Nesneleri alışılmamışın dışında kullanır.” ve “Özgün özellikler taşıyan ürünler oluşturur.” ifadeleri kazanımın göstergelerinde yer almıştır.

Kazanım 5. Bir olay veya durumla ilgili olumlu/olumsuz duygularını uygun yollarla gösterir. Çocukların olumlu/olumsuz duygularını açıklarken sözel ifadeler kullanması ve herhangi bir olay ya da durumla ilgili olarak olumsuz duygu ve düşüncelerini olumlu davranışlarla aktarması kazanımın göstergeleri arasındadır.

Kazanım 11. Atatürk ile ilgili etkinliklerde sorumluluk alır. Bu kazanımın göstergesinde faaliyetlere katılarak Atatürk ile ilgili kendi duygu ve düşüncelerini rahatça ifade edebileceği açıklanmıştır.

Kazanım 13. Estetik değerleri korur. Çevresini farklı biçimlerde düzenleyebilmesi bu kazanımın göstergeleri arasındadır.

Kazanım 17. Başkalarıyla sorunlarını çözer. Yaratıcılık becerisini geliştirebilecek bir gösterge olarak başkaları ile sorunlarını konuşarak çözmeye yer verilmiştir.

Motor gelişimle ilgili kazanımlar ve göstergeleri

Kazanım 4. Küçük kas kullanımı gerektiren hareketleri yapar. Göstergelerinde “Nesneleri yeni şekiller oluşturacak biçimde bir araya getirir.”, “Malzemeleri değişik şekillerde katlar.”, “Değişik malzemeler kullanarak resim yapar.”, “Malzemelere elleriyle şekil verir.” ve “Malzemelere araç kullanarak şekil verir.” ifadeleri yer almıştır.

Kazanım 5. Müzik ve ritim eşliğinde hareket eder. Gösterge: Bedenini, nesnelere ve vurmalı çalgıları kullanarak ritim çalışması yapar.

7. Program öğelerinden eğitim durumunda incelendiğinde; etkinlikler, öğrenme ortamı, araç-gereçler, kullanılan yöntem ve teknikler çocukların gelişimi esas alınarak planlandığı ve programın, çocukların gelişim ihtiyaçlarına göre esnek düzenlenebilecek şekilde çocukların yaratıcılığını geliştirmeye yönelik hazırlandığı söylenebilir.

8. 2006 Okul Öncesi Eğitim Programında “Çocuk ve Yaratıcılık” başlığı altında yaratıcılığı geliştiren araç-gereçler Ek-2’de ayrıntılı olarak açıklanmıştır. 2012 Okul Öncesi Eğitim Programında bu bilgi metnine yer verilmemiştir ancak eğitim merkezlerinin açıklandığı bölümde aynı araç-gereçler yer almıştır. Ayrıca 2006 programından farklı olarak 2012 programında uygulanma süresince aile katılımına geniş yer verilmesi ve aile katılımına dair özel olarak kaynak hazırlanması yaratıcılığın geliştirilmesi için olumlu bir gelişme olarak görülmüştür.

9. Programın değerlendirme bölümünde yaratıcılık kavramına yönelik bir değerlendirme söz konusu değilken yaratıcılıkla ilgili kazanım ve göstergelerin kazanılıp kazanılmadığına dair değerlendirme yapılabileceği görülmüştür. Kazanım ve göstergelere ulaşılması açısından yaratıcılıkla ilgili göstergelerin ölçülmesi bir sonuç olarak görülebilir.

4.2. Öneriler

Yapılan bu çalışma sonucu okul öncesi dönemde çocukların yaratıcılığını geliştirmek için elde edilen bulgular neticesinde aşağıdaki önerilerde bulunulabilir:

1. Yaratıcılığı geliştiren bir eğitim için kişilik temellerinin atıldığı okul öncesi dönemde çocukları etkileyen ailelerin, öğretmenlerin ve diğer bireylerin bilgi sahibi olmaları gereklidir.

2. Eğitimin kalıcılığı ve devamlılığı için ailelerin yaratıcılık konusunda bilgilendirilmesi ve okul öncesi eğitimde aile katılımının tam olarak gerçekleşmesi öncelikli olarak sağlanmalıdır.
3. Programın uygulayıcısı olan öğretmenlerin yaratıcılık açısından bilgi sahibi olmaları için gerekli eğitimlerin verilmesi ve bu konuda kendilerini geliştirmeleri için hizmet içi eğitimle desteklenmeleri başarıya ulaşmayı sağlayacaktır.
4. Öğretmenler, yaratıcılığı geliştiren etkinliklere yer vermeli ve çocukların yaratıcılıklarını sergileyebilecekleri ortamların oluşturulması için çalışmalıdırlar.
5. Yaratıcılığı ön planda tutan okul öncesi eğitim programının uygulanmasına yönelik öğretmen görüşlerini ve tutumlarını araştıran çalışmalar yapılmalıdır.
6. Eğitim ortamının düzenlenmesinde araç-gereç ve materyal zenginliğinin önemli olduğu görülmüştür. Nitelikli bir eğitim için MEB, sınıflarda araç-gereç ve materyalleri sorunsuz temin etmeli ve her türlü teknoloji ve yeniliği tüm kurumlarda eşit hale getirmelidir.
7. Eğitim programlarının diğer ülkelerin eğitim programlarıyla yaratıcılık açısından karşılaştırılabileceği yeni araştırmalar yapılmalı, bu araştırmaların sonuçları ışığında yapılan düzenlemeler-iyileştirmeler hakkında öğretmen ve aileler bilgilendirilmelidir.

KAYNAKÇA

- Adıgüzel, Ö. (2004). Yaratıcılık Kuramları. Ali Öztürk (Ed.) *Çocukta Yaratıcılık ve Drama* içinde s.16-26. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Alevcan, S. (2005). *Drama Uygulamaları, Belirli Gün ve Haftalar İçin*. İstanbul: Ya-Pa Yayınları
- Akman, B., Üstün E. ve Güler, T. (2003). 6 Yaş Çocuklarının Bilim Süreçlerini Kullanma Yetenekleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (24), 11-14.
- Aktaş Arnas, Y. (2009). *Okul Öncesi Dönemde Fen Eğitimi*. Ankara: Kök Yayıncılık
- Aral, N., Kandır, A. ve Can Yaşar, M. (2000). *Okul Öncesi Eğitim ve Ana Sınıfı Programları*. İstanbul: Ya – Pa Yayınları
- Aral, N. (2004). Çocukta Yaratıcılığın Gelişimi. *Çocuk Çocuk Dergisi*, (36), 22-37.
- Argun, Y. (2004). *Okul Öncesi Dönemde Yaratıcılık ve Eğitimi*. Ankara: Anı Yayıncılık
- Arı, M. ve Çelebi Öncü, E. (2009). *Fen-Doğa ve Matematik Uygulamaları*. Ankara: Kök Yayıncılık
- Aslan, N. ve Arslan Cansever, B. (2009). Eğitimde Yaratıcılığın Kullanımına İlişkin Öğretmen Tutumları. *Tübvav Bilim Dergisi*, 2(3), 333-340.
- Ataç, F. (1991). *İnsan Yaşamında Psikolojik Gelişim*. İstanbul: Beta Basım Yayım A. Ş.
- Atik, A. (2006). *Yeni İlköğretim 1. Kademe Sosyal Bilgiler Programında Yaratıcılık*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Basun, B. ve Erden, Ş. (2015). *Montessori yöntemini ve MEB (2013) okul öncesi eğitim programını kullanan iki farklı kurumdaki 56-76 ay arası çocukların sosyal problem çözme becerilerinin ve yaratıcılıklarının incelenmesi*, 4. Uluslar Arası Okul Öncesi Eğitimi Kongresinde Sunulan Bildiri, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Bozoklu, F. (1994). *Okulöncesi Çağındaki Dört, Beş Ve Altı Yaş Grubu Çocukların Tercih Ettikleri Oyun Köşeleri İle Yaratıcılık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin*

İncelenmesi. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Broinowski, I. (2002). Toward Creativity in Early Childhood Education. http://search.ror.unisa.edu.au/record/UNISA_ALMA51111932240001831 adresinden 5 Ekim 2015 tarihinde alınmıştır.

Can Yaşar, M. ve Aral, N. (2010). Yaratıcı Düşünme Becerilerinde Okul Öncesi Eğitimin Etkisi. *Kurumsal Eğitimbilim*, 3 (2), 201-209.

Cantekinler, S., Çağdaş, A. ve Albayrak H. (2003). *Okul Öncesi Eğitimde Dramatik Etkinlikler*. İstanbul: Eğitim Kitabevi Yayınları

Çelebi Öncü, E. (Editör). (2004). *Erken Çocukluk Döneminde Yaratıcılık ve Geliştirilmesi*. Ankara: PegemA Yayıncılık

Çetin, Z. (2014). Yaratıcılığın Gelişimi. Elif Çelebi Öncü (Ed.), *Erken Çocukluk Döneminde Yaratıcılık ve Geliştirilmesi* (s. 82-94). Ankara: Pegem A Yayıncılık

Çetingöz, D. (2012). Ana Sınıfı Öğretmenlerinin Yaratıcı Etkinlikler Planlamaya İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8 (2), 1-10.

Çocuklarda Yaratıcılık. <http://www.medicalpsikoloji.com/cocuk-psikolojisi/cocuklarda-yaraticilik/> adresinden 3 Ekim 2015 tarihinde alınmıştır.

Dağlıoğlu, H. E. (2011). Erken Çocukluk Döneminde Yaratıcılığın Gelişimi ve Desteklenmesi. *International Online Journal of Educational Sciences*, 3 (2), 594-618.

Darıca, N. (2003a). *Yaratıcı Etkinlikler Uygulama Kitabı*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları

Darıca, N. (2003b). *Okul Öncesi Eğitimciler İçin Etkinlik Dünyası Uygulama Kitabı*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları

Davaslıgil, Ü. (1989). Yaratıcılık ve Oyun. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, (71), 24-32.

Demirel, Ö. (2005). *Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme*. Ankara: Pegem A Yayıncılık

- Dere, Z. (2014). *Anasınıfına Devam Eden Çocuklara Uygulanan Yaratıcılık Eğitim Programının Çocukların Yaratıcı Davranışlarına Etkisinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Doğanay, A. (2000). *"Yaratıcı Öğrenme", Sınıfta Demokrasi*. Ankara: Eğitim Sen Yayınları
- Elibol, F. (2014). Okul Öncesinde Yaratıcılık Eğitiminde Ailenin Rolü. Elif Çelebi Öncü (Ed.), *Erken Çocukluk Döneminde Yaratıcılık ve Geliştirilmesi* (s. 176-189). Ankara: PegemA Yayıncılık
- Erdoğan, S. ve Baran, G. (2003). Erken Çocukluk Döneminde Matematik, *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 28 (130), 32-40.
- Erdoğan, S. (2008). *Drama İle Matematik Etkinlikleri*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım
- Erdoğan, Y. (2006). Yaratıcılık İle Öğretmen Davranışları ve Akademik Başarı Arasındaki İlişkiler. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 5 (17), 95-106.
- Faulkner, D., Coates, E., Carft, A. and Duffy, B. (2006). Creativity And Cultural Innovation In Early Childhood Education. *International Journal of Early Years Education*, 14 (3), 191-199.
- Genç, Ş. ve Senemoğlu, N. (2001). *Okul Öncesi Eğitimi, İlköğretimde Etkili Öğretme ve Öğrenme Öğretmen El Kitabı*, Modül 12, Milli Eğitim Bakanlığı Projeler Koordinasyon Merkezi Başkanlığı, Ankara
- Gök, G. (2009). *Boyama Kitaplarının Anaokullarında Eğitim Gören Çocukların Yaratıcılıklarına Olan Etkisinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Gönen, M. (1992). Çocuk ve Yaratıcılık. 8. YA-PA Okul Öncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırılması Semineri. İstanbul: YA-PA Yayınları
- Güler, D. S. (2001). 4-5 ve 6 Yaş Okulöncesi Eğitim Programlarının Değerlendirilmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Gürsoy, F. (2004). Yaratıcılığın Geliştirilmesinde Ailenin Önemi. *Çoluk Çocuk Dergisi*, (36), 28.
- Gürtuna, S. (2003). *Çocuk ve Sanat Eğitimi: Çocuğum Sanatla Tanışıyor*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları
- Güven, Y. (1999). *Erken Çocuklukta Yaratıcılık Yeteneğini Tanıma ve Geliştirme. Marmara Üniversitesi Anaokulu/Anasınıfı Öğretmeni El Kitabı*. İstanbul: YA-PA Yayınları
- Harmanlı, Z. (2002). *Yaratıcılık ve Yaratıcılığın Geliştirilmesinde Etkili Olan Başlıca Faktörler. Dokuz Eylül Üniversitesi Anaokulu/Anasınıfı Öğretmen El Kitabı*. İstanbul: Ya-Pa Yayın Pazarlama
- Işık, A. D. (2013). Sınıf Öğretmenlerinin Yaratıcı Bireyler Yetiştirmede Görev ve Sorumlulukları. *Journal of Academic Social Scienc Studies International Journal of Social*, 6 (6), 585-601.
- Kapu H. ve Baştürk, F. (2009).Yaratıcılık Tekniklerinin İşletme Eğitimindeki Yeri ve Önemi. *Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, (16), 523- 540.
- Karadağ, A. (1997). *Okul Öncesinde Dramatik Etkinlikler*. Ankara: Kök Yayıncılık
- Kara, A. (2007). *Okul Öncesi Dönemde 5-6 Yaş Grubu Çocukların Yaratıcılık Düzeylerini Etkileyen Faktörlere İlişkin Öğretmen Görüşleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Karakaya, Ş. (2004). *Eğitimde Program Geliştirme Çalışmaları ve Yeni Yönelimler*. Ankara: Asil Yayın Dağıtım
- Karaömerlioğlu, L. (2010). *Okul Öncesi Eğitimde Doğaçlama*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım
- Kıldan, O. (2011). Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Fiziksel Ortam. *Kastamonu Eğitim Dergisi*. <http://www.minikokul.com/okul-oncesi-egitim-kurumlarinda-fiziksel-ortam/> adresinden 11 Eylül 2015 tarihinde alınmıştır.

- Kırışoğlu, O. T. (2002). *Sanatta Eğitim Gormek ğrenmek Yaratmak*. Ankara: PegemA Yayıncılık
- Kok, M., elik, M. ve Yazar, A. (2007). Okul ncesi Eğitimde Yaratıcı Dramanın ocuğun Gelişim Alanlarına Etkisi. *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (16), 15-21.
- Koksal Akyol, A. (2004). Yaratıcılığı Geliştirmek. *oluk ocuk Dergisi*, (36), 26-27.
- Koksal Akyol, A. and Hamamcı, Z. (2007). The effect of drama education on the level of empathetic skills of university students. *Bulgarian Journal of Science and Education Policy (BJSEP)*, 1 (1), 205- 215.
- Maden Ellialtıoğlu, F. (2005). *Oyun ve Oyun rnekleri*. İstanbul: Ya-Pa Yayınları
- MEB (1998). Okulöncesi Eğitim Genel Müdürlüğü Kreş Anaokulu ve Anasınıfı Programı. İstanbul: MEB Basımevi
- MEB (2006). *Okul ncesi Eğitim Programı*. Ankara
- MEB (2009). *Okul ncesi Eğitimin Yaygınlaştırılması Genelgesi*. Ankara
- MEB (2012). *Okul ncesi Eğitim Programı*. Ankara
- MEB (2014). *ocuk Gelişimi ve Eğitimi: Bilişsel Gelişim*. Ankara
- Okul ncesi Dönemde Yaratıcılık Eğitimi ve Desteklenmesi (2013). <http://hanibabaanaokulu.meb.k12.tr/tema/icerikdetay.php?KATEGORINO=970> 515 adresinden 18 Ekim 2015 tarihinde alınmıştır.
- Oğuzkan, ř., Demiral, . ve Tür, G. (2001). *Okul ncesinde Yaratıcı ocuk Etkinlikleri*, İstanbul: Yapa Yayınları
- Oğuzkan, ř. ve Oral, G. (2003). *Kız Sanat Okulları İçin Okul ncesi Eğitim*. İstanbul: MEB Basımevi
- Oktay, A. (2004). *Yaşamın Sihirli Yılları: Okul ncesi Dönem*. İstanbul: Epsilon Yayınları

- Ömeroğlu, E. (1990). "Anaokuluna Giden Beş-Altı Yaşındaki Çocukların Sözel Yaratıcılıkları ve Yaratıcı Drama Eğitiminin Etkisi". Yayınlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ömeroğlu, E. ve Turla, A. (2001). Okul Öncesi Dönemde Yaratıcılık Eğitimi ve Desteklenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, (151), 48-52.
- Özden, Y. (2009). *Öğrenme ve Öğretme*. Ankara: Pegem A Yayınları
- Özerbaş, M. A. (2011). Yaratıcı Düşünme Öğrenme Ortamının Akademik Başarı ve Bilgilerin Kalıcılığa Etkisi. *Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31 (3), 675-705.
- Öztürk Aynal, Ş. (2014). Eğitimde Yaratıcılık. Elif Çelebi Öncü (Ed.), *Erken Çocukluk Döneminde Yaratıcılık Ve Geliştirilmesi* (s. 100-118). Ankara: PegemA Yayıncılık
- Rıza, E. T. (1999). *Yaratıcılığı Geliştirme Teknikleri*. İzmir: Anadolu Matbaası
- San, İ. (1985). *Sanat ve Eğitim*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları
- San, İ. (2004). *Sanat ve Eğitim*. Ankara: Ütopya Yayınevi
- Senemoğlu, N.(1994). Okul Öncesi Eğitim Programı Hangi Yeterlilikleri Kazandırmalıdır?, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (10), 21-30.
- Senemoğlu, N. (1996). Yaratıcılık ve Öğretmen Nitelikleri. Yaratıcılık ve Eğitim Paneli. Ankara: Kara Harp Okulu <http://yunus.hacettepe.edu.tr/~n.senem/makaleler/yaratici.htm> adresinde Ekim 2015 tarihinde alınmıştır.
- Sert, S. (2009). *Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Yaratıcı Çocuk Etkinlikleri*. İstanbul: Morpa Yayınları
- Sungur, N. (1992). *Yaratıcı Düşünce*, İstanbul: Özgür Yayın Dağıtım
- Sungur, N. (1997). *Yaratıcı Düşünce*, İstanbul: Evrim Yayınevi
- Sungur, N. (2001). *Yaratıcı Okul Düşünen Sınıflar*. İstanbul: Evrim Yayınevi
- Sükan, Z. (1983). *Okul Öncesi Etkinlikleri*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi

- Sünbül, A. M. (2005). *Yaratıcılık ve Birey*. Eskişehir: Odunpazarı Belediyesi Yayınları.
- Şahin Zeteroğlu, E. (2014). Eğitimde Yaratıcılığı Ölçme. Elif Çelebi Öncü (Ed.), *Erken Çocukluk Döneminde Yaratıcılık ve Geliştirilmesi* (s.144-172). Ankara: PegemA Yayıncılık
- Şen, Y. (2006). Okul Öncesi Dönemde Çocuğun Gelişiminde Müziğin Önemi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7 (1), 337-343.
- Şimşek, T. (2004). *İlköğretimde Drama*. İstanbul: Suna Yayınları
- Tanju, E. H. (2014). Yaratıcı Düşünme Kuram ve Yaklaşımları. Elif Çelebi Öncü (Ed.), *Erken Çocukluk Döneminde Yaratıcılık ve Geliştirilmesi* (s. 21-44). Ankara: Pegem A Yayıncılık
- Tekindal, S. ve Tekindal, B. (2009). Eğitimde Yaratıcılığı Ölçme. *Milli Eğitim Dergisi*, (182), 106-121.
- Tok, E. ve Sevinç, M. (2012). Düşünme Becerileri Eğitiminin Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Yaratıcı Düşünme Becerilerine Etkisi. *Eğitim ve Bilim*, 37(164), 204-222.
- Toprakçı, E. (2001). *Yaratıcı Okul*. Zara İlçe Milli Eğitim Müdürlüğünce düzenlenen konferansta sunulmuş bildiri, Sivas.
- Turaşlı, N. K. (2014). Yaratıcılıkta Temel Kavramlar ve Yaratıcılığın Doğasını Anlamak. Elif Çelebi Öncü (Ed.), *Erken Çocukluk Döneminde Yaratıcılık ve Geliştirilmesi* (s. 2-14). Ankara: PegemA Yayıncılık
- Turla, A. (2004). *Çocuk ve Yaratıcılık "Çocuğum Daha Yaratıcı Olabilir mi?"*. İstanbul: Morpa Yayınları
- Ülgen, G. (1990). Yaratıcılık ve Eğitim. *Yaşadıkça Eğitim Dergisi*, 13, 11-17.
- Ülgen, G. (1995). *Eğitim Psikolojisi. Birey ve Öğrenme*. Ankara: Bilim Yayınları
- Üstündağ, T. (2009). *Yaratıcılığa Yolculuk*. Ankara: PegemA Yayıncılık
- Üstündağ, T. (2014). *Yaratıcı Drama Öğretmenimin Günlüğü*. Ankara: PegemA Yayıncılık

Yaratıcılığın Gelişiminde Oyun Oynamanın Etkileri.
<http://www.oyungemisi.com/yaraticiligini-gelisiminde-oyun-oynamanın-etkileri.html> adresinden 3 Eylül 2015 tarihinde alınmıştır.

Yavuzer, H. (2009). *Resimleriyle Çocuk*. İstanbul: Remzi Kitabevi

Yazar, A. (2007). 1914-2006 *Okul Öncesi Eğitim Programlarında Yaratıcılığın İncelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Yenilmez, K. ve Yolcu, B. (2007). Öğretmen Davranışlarının Yaratıcı Düşünme Becerilerinin Gelişimine Katkısı. *Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18, 95–105.

Yıldırım, B. (2006). *Öğretmenlerin Yaratıcılığa Bakış Açısı Ve Anasınıfı Çocuklarının Yaratıcılık Düzeylerinin Öğretmenin Yaratıcılık Düzeyine Göre İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Yıldırım, R. (2003). *Yaratıcılık ve Yenilik*. İstanbul: Sistem Yayıncılık

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık

Yıldız, F. Ü. ve Şenel T. (2007). *Okul Öncesi Dönemde Yaratıcılık Eğitimi*. Ankara: Nobel Yayıncılık

Yıldız, V., Özkal, N. ve Çetingöz, D. (2003) Okul Öncesi Eğitimi Alan ve Almayan 7-8 Yaş Grubu Çocuklarda Yaratıcı Potansiyelin Değerlendirilmesi. *Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 13 (4), 129-137

Yılmaz, N. (1999). *Anaokulu Öğretmeninin Rehber Kitabı*. İstanbul:YA-PA Yayınları

Yılmaz, N. (2005). Türkiye’de Okul Öncesi Eğitim. Müzeyyen Sevinç (yayıma hazırlayan). *Gelişim ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar-1*. İstanbul: Morpa yayınları

Zembat, R. (1999). *Okulöncesi Eğitimde Temel Konular*. İstanbul: Ya-Pa Yayınları

EKLER

EK 1. 2013 Okul Öncesi Eğitim Programında Yer Alan Kazanım ve Göstergeler

BİLİŞSEL GELİŞİM KAZANIM VE GÖSTERGELERİ

Kazanım 1: Nesne/durum/olaya dikkatini verir.

Göstergeleri: Dikkat edilmesi gereken nesne/durum/olaya odaklanır. Dikkatini çeken nesne/durum/olaya yönelik sorular sorar. Dikkatini çeken nesne/durum/olayı ayrıntılarıyla açıklar.

Kazanım 2:Nesne/durum/olayla ilgili tahminde bulunur.

Göstergeleri: Nesne/durum/olayın ipuçlarını söyler. İpuçlarını birleştirerek tahminini söyler. Gerçek durumu inceler. Tahmini ile gerçek durumu karşılaştırır.

Kazanım 3: Algıladıklarını hatırlar.

Göstergeleri: Nesne/durum/olayı bir süre sonra yeniden söyler. Hatırladıklarını yeni durumlarda kullanır.

Kazanım 4: Nesneleri sayar.

Göstergeleri: İleriye/geriye doğru birer birer ritmik sayar. Belirtilen sayı kadar nesneyi gösterir. Saydığı nesnelerin kaç tane olduğunu söyler. Sıra bildiren sayıyı söyler. 10'a kadar olan sayılar içerisinde bir sayıdan önce gelen sayıyı söyler.10'a kadar olan sayılar içerisinde bir sayıdan sonra gelen sayıyı söyler.

Kazanım 5: Nesne ya da varlıkları gözlemler.

Göstergeleri: Nesne/varlığın adını söyler. Nesne/varlığın rengini söyler. Nesne/varlığın şeklini söyler. Nesne/varlığın büyüklüğünü söyler. Nesne/varlığın uzunluğunu söyler. Nesne/varlığın dokusunu söyler. Nesne/varlığın sesini söyler. Nesne/varlığın kokusunu söyler. Nesne/varlığın yapıldığı malzemeyi söyler. Nesne/varlığın tadını söyler. Nesne/varlığın miktarını söyler. Nesne/varlığın kullanım amaçlarını söyler.

Kazanım 6: Nesne ya da varlıkları özelliklerine göre eşleştirir.

Göstergeleri: Nesne/varlıkları birebir eşleştirir. Nesne/varlıkları rengine göre ayırt eder, eşleştirir. Nesne/varlıkları şekline göre ayırt eder, eşleştirir. Nesne/varlıkları büyüklüğüne göre ayırt eder, eşleştirir. Nesne/varlıkları dokusuna göre ayırt eder, eşleştirir. Nesne/varlıkları sesine göre ayırt eder, eşleştirir. Nesne/varlıkları yapıldığı malzemeye göre ayırt eder, eşleştirir. Nesne/varlıkları tadına göre ayırt eder, eşleştirir. Nesne/varlıkları kokusuna göre ayırt eder, eşleştirir. Nesne/varlıkları miktarına göre ayırt eder, eşleştirir. Nesne/varlıkları kullanım amaçlarına göre ayırt eder, eşleştirir.

Kazanım 7: Nesne ya da varlıkları özelliklerine göre gruplar.

Göstergeleri: Nesne/varlıkları rengine göre gruplar. Nesne/varlıkları şekline göre gruplar. Nesne/varlıkları büyüklüğüne göre gruplar. Nesne/varlıkları uzunluğuna göre gruplar. Nesne/varlıkları dokusuna göre gruplar. Nesne/varlıkları sesine göre gruplar. Nesne/varlıkları yapıldığı malzemeye göre gruplar. Nesne/varlıkları kokusuna göre gruplar. Nesne/varlıkları miktarına göre gruplar. Nesne/varlıkları kullanım amaçlarına göre gruplar.

Kazanım 8: Nesne ya da varlıkların özelliklerini karşılaştırır.

Göstergeleri: Nesne/varlıkların rengini ayırt eder, karşılaştırır. Nesne/varlıkların şeklini ayırt eder, karşılaştırır. Nesne/varlıkların büyüklüğünü ayırt eder, karşılaştırır. Nesne/varlıkların uzunluğunu ayırt eder, karşılaştırır. Nesne/varlıkların dokusunu ayırt eder, karşılaştırır. Nesne/varlıkların sesini ayırt eder, karşılaştırır. Nesne/varlıkların kokusunu ayırt eder, karşılaştırır. Nesne/varlıkların yapıldığı malzemeyi ayırt eder, karşılaştırır. Nesne/varlıkların tadını ayırt eder, karşılaştırır. Nesne/varlıkların miktarını ayırt eder, karşılaştırır. Nesne/varlıkların kullanım amaçlarını ayırt eder, karşılaştırır.

Kazanım 9: Nesne ya da varlıkları özelliklerine göre sıralar.

Göstergeleri: Nesne/varlıkları uzunluklarına göre sıralar. Nesne/varlıkları büyüklüklerine göre sıralar. Nesne/varlıkları miktarlarına göre sıralar. Nesne/varlıkları ağırlıklarına göre sıralar. Nesne/varlıkları renk tonlarına göre sıralar.

Kazanım 10: Mekânda konumla ilgili yönergeleri uygular.

Göstergeleri: Nesnenin mekândaki konumunu söyler. Yönergeye uygun olarak nesneyi doğru yere yerleştirir. Mekânda konum alır. Harita ve krokiyi kullanır.

Kazanım 11: Nesneleri ölçer.

Göstergeleri: Ölçme sonucunu tahmin eder. Standart olmayan birimlerle ölçer. Ölçme sonucunu söyler. Ölçme sonuçlarını tahmin ettiği sonuçlarla karşılaştırır. Standart ölçme araçlarını söyler.

Kazanım 12: Geometrik şekilleri tanıır.

Göstergeleri: Gösterilen geometrik şeklin ismini söyler. Geometrik şekillerin özelliklerini söyler. Geometrik şekillere benzeyen nesnelere gösterir.

Kazanım 13: Günlük yaşamda kullanılan sembolleri tanıır.

Göstergeleri: Verilen açıklamaya uygun sembolü gösterir. Gösterilen sembolün anlamını söyler.

Kazanım 14: Nesnelere örüntü oluşturur.

Göstergeleri: Modele bakarak nesnelere örüntü oluşturur. En çok üç öğeden oluşan örüntüdeki kuralı söyler. Bir örüntüde eksik bırakılan öğeyi söyler. Bir örüntüde eksik bırakılan öğeyi tamamlar. Nesnelere özgün bir örüntü oluşturur.

Kazanım 15: Parça-bütün ilişkisini kavrar.

Göstergeleri: Bir bütünün parçalarını söyler. Bir bütünü parçalara böler. Bütün ve yarımı gösterir. Parçaları birleştirerek bütün elde eder.

Kazanım 16: Nesnelere kullanarak basit toplama ve çıkarma işlemlerini yapar.

Göstergeleri: Nesne grubuna belirtilen sayı kadar nesne ekler. Nesne grubundan belirtilen sayı kadar nesneyi ayırır.

Kazanım 17: Neden-sonuç ilişkisi kurar.

Göstergeleri: Bir olayın olası nedenlerini söyler. Bir olayın olası sonuçlarını söyler.

Kazanım 18: Zamanla ilgili kavramları açıklar.

Göstergeleri: Olayları oluş zamanına göre sıralar. Zaman ile ilgili kavramları anlamına uygun şekilde açıklar. Zaman bildiren araçların işlevlerini açıklar.

Kazanım 19: Problem durumlarına çözüm üretir.

Göstergeleri: Problemi söyler. Probleme çeşitli çözüm yolları önerir. Çözüm yollarından birini seçer. Seçtiği çözüm yolunun gerekçesini söyler. Seçtiği çözüm yolunu dener. Çözümüne ulaşamadığı zaman yeni bir çözüm yolu seçer. Probleme yaratıcı çözüm yolları önerir.

Kazanım 20: Nesne grafiği hazırlar.

Göstergeleri: Nesneleri kullanarak grafik oluşturur. Nesneleri sembollerle göstererek grafik oluşturur. Grafiği oluşturan nesneleri ya da sembollerini sayar. Grafiği inceleyerek sonuçları açıklar.

Kazanım 21: Atatürk'ü tanır.

Göstergeleri: Atatürk'ün hayatıyla ilgili belli başlı olguları söyler. Atatürk'ün kişisel özelliklerini söyler.

Kazanım 22: Atatürk'ün Türk toplumu için önemini açıklar.

Göstergeleri: Atatürk'ün değerli bir insan olduğunu söyler. Atatürk'ün getirdiği yenilikleri söyler. Atatürk'ün getirdiği yeniliklerin önemini söyler.

DİL GELİŞİMİ KAZANIMLAR VE GÖSTERGELERİ

Kazanım 1: Sesleri ayırt eder.

Göstergeleri: Sesin geldiği yönü söyler. Sesin kaynağının ne olduğunu söyler. Sesin özelliğini söyler. Sesler arasındaki benzerlik ve farklılıkları söyler. Verilen sese benzer sesler çıkarır.

Kazanım 2: Sesini uygun kullanır.

Göstergeleri: Konuşurken/şarkı söylerken nefesini doğru kullanır. Konuşurken/şarkı söylerken sesinin tonunu ayarlar. Konuşurken/şarkı söylerken sesinin hızını ayarlar. Konuşurken/şarkı söylerken sesinin şiddetini ayarlar.

Kazanım 3: Söz dizimi kurallarına göre cümle kurar.

Göstergeleri: Düz cümle kurar. Olumsuz cümle kurar. Soru cümlesi kurar. Bileşik cümle kurar. Cümlelerinde ögeleri doğru kullanır.

Kazanım 4: Konuşurken dilbilgisi yapılarını kullanır.

Göstergeleri: Cümle kurarken isim kullanır. Cümle kurarken fiil kullanır. Cümle kurarken sıfat kullanır. Cümle kurarken bağlaç kullanır. Cümle kurarken çoğul ifadeler kullanır. Cümle kurarken zarf kullanır. Cümle kurarken zamir kullanır. Cümle kurarken edat kullanır. Cümle kurarken isim durumlarını kullanır. Cümle kurarken olumsuzluk yapılarını kullanır.

Kazanım 5: Dili iletişim amacıyla kullanır.

Göstergeleri: Konuşma sırasında göz teması kurar. Jest ve mimikleri anlar. Konuşurken jest ve mimiklerini kullanır. Konuşmayı başlatır. Konuşmayı sürdürür. Konuşmayı sonlandırır. Konuşmalarında nezaket sözcükleri kullanır. Sohbeta katılır. Konuşmak için sırasını bekler. Duygu, düşünce ve hayallerini söyler.

Kazanım 6: Sözcük dağarcığını geliştirir.

Göstergeleri: Dinlediklerinde yeni olan sözcükleri fark eder ve sözcüklerin anlamlarını sorar. Sözcükleri hatırlar ve sözcüklerin anlamını söyler. Yeni öğrendiği sözcükleri anlamlarına uygun olarak kullanır. Zıt anlamlı sözcükleri kullanır. Eş anlamlı sözcükleri kullanır. Eş sesli sözcükleri kullanır.

Kazanım 7: Dinledikleri/izlediklerinin anlamını kavrar.

Göstergeleri: Sözel yönergeleri yerine getirir. Dinledikleri/izlediklerini açıklar. Dinledikleri/izledikleri hakkında yorum yapar.

Kazanım 8: Dinledikleri/izlediklerini çeşitli yollarla ifade eder.

Göstergeleri: Dinledikleri/izledikleri ile ilgili sorular sorar. Dinledikleri/izledikleri ile ilgili sorulara cevap verir. Dinledikleri/izlediklerini başkalarına anlatır. Dinledikleri/izlediklerini resim yoluyla sergiler. Dinledikleri/izlediklerini müzik yoluyla

sergiler. Dinledikleri/izlediklerini drama yoluyla sergiler. Dinledikleri/izlediklerini şiir yoluyla sergiler. Dinledikleri/izlediklerini öykü yoluyla sergiler.

Kazanım 9: Sesbilgisi farkındalığı gösterir.

Göstergeleri: Sözcüklerin başlangıç seslerini söyler. Sözcüklerin sonunda yer alan sesleri söyler. Aynı sesle başlayan sözcükler üretir. Aynı sesle biten sözcükler üretir. Şiir, öykü ve tekerlemedeki uyağı söyler. Söylenen sözcükle uyaklı başka sözcük söyler.

Kazanım 10: Görsel materyalleri okur.

Göstergeleri: Görsel materyalleri inceler. Görsel materyalleri açıklar. Görsel materyallerle ilgili sorular sorar. Görsel materyallerle ilgili sorulara cevap verir. Görsel materyalleri kullanarak olay, öykü gibi kompozisyonlar oluşturur.

Kazanım 11: Okuma farkındalığı gösterir.

Göstergeleri: Çevresinde bulunan yazılı materyaller hakkında konuşur. Yetişkinden kendisine kitap okumasını ister. Okumayı taklit eder. Okumanın günlük yaşamdaki önemini açıklar.

Kazanım 12: Yazı farkındalığı gösterir.

Göstergeleri: Çevresindeki yazıları gösterir. Gördüğü yazının ne ile ilgili olduğunu tahminen söyler. Yazılı materyallerde noktalama işaretlerini gösterir. Yazının yönünü gösterir. Duygu ve düşüncelerini yetişkine yazdırır. Yazının günlük yaşamdaki önemini açıklar.

MOTOR GELİŞİM KAZANIMLAR VE GÖSTERGELERİ

Kazanım 1: Yer değiştirme hareketleri yapar.

Göstergeleri: Isınma ve soğuma hareketlerini bir rehber eşliğinde yapar. Yönergeler doğrultusunda yürür. Yönergeler doğrultusunda koşar. Belli bir yükseklikten atlar. Belli bir yüksekliğe zıplar. Belli bir yüksekliğe tırmanır. Tırmanılan yükseklikten iner. Engelin üzerinden atlar. Koşarak bir engel üzerinden atlar. Çift ayak sıçrayarak belirli mesafe ilerler. Tek ayak sıçrayarak belirli mesafe ilerler. Belirlenen mesafede yuvarlanır. Belirlenen noktadan çift ayakla ileriye doğru atlar. Kayma adımı yaparak

belirli mesafede ilerler. Galop yaparak belirli mesafede ilerler. Sekerek belirli mesafede ilerler. Öne yuvarlanır.

Kazanım 2: Denge hareketleri yapar.

Göstergeleri: Ağırlığını bir noktadan diğerine aktarır. Atlama ile ilgili denge hareketlerini yapar. Konma ile ilgili denge hareketlerini yapar. Başlama ile ilgili denge hareketlerini yapar. Durma ile ilgili denge hareketlerini yapar. Tek ayak üzerinde durur. Tek ayak üzerinde sıçrar. Bireysel ve eşli olarak denge hareketleri yapar. Çizgi üzerinde yönergeler doğrultusunda yürür. Denge tahtası üzerinde yönergeler doğrultusunda yürür.

Kazanım 3: Nesne kontrolü gerektiren hareketleri yapar.

Göstergeleri: Bireysel ve eşli olarak nesnelere kontrol eder. Küçük top ile omuz üzerinden atış yapar. Atılan topu elleri ile tutar. Koşarak duran topa ayakla vurur. Küçük topu tek elle yerden yuvarlar. Raket/sopa ile sabit topa vurur. Topu olduğu yerde ritmik olarak sektirir. Farklı boyut ve ağırlıktaki nesnelere hedefe atar. İp atlar.

Kazanım 4: Küçük kas kullanımını gerektiren hareketleri yapar.

Göstergeleri: Nesnelere toplar. Nesnelere kaptan kaba boşaltır. Nesnelere üst üste dizer. Nesnelere yan yana dizer. Nesnelere iç içe dizer. Nesnelere takar. Nesnelere çıkarır. Nesnelere ipe vb. dizer. Nesnelere değişik malzemelerle bağlar. Nesnelere yeni şekiller oluşturacak biçimde bir araya getirir. Malzemeleri keser. Malzemeleri yapıştırır. Malzemeleri değişik şekillerde katlar. Değişik malzemeler kullanarak resim yapar. Nesnelere kopartır/yırtar. Nesnelere sıkar. Nesnelere çeker/gerer. Nesnelere açar/kapar. Malzemelere elleriyle şekil verir. Malzemelere araç kullanarak şekil verir. Kalem doğru tutar. Kalem kontrolünü sağlar. Çizgileri istenilen nitelikte çizer.

Kazanım 5: Müzik ve ritim eşliğinde hareket eder.

Göstergeleri: Bedenini kullanarak ritim çalışması yapar. Nesnelere kullanarak ritim çalışması yapar. Vurmalı çalgıları kullanarak ritim çalışması yapar. Basit dans adımlarını yapar. Müzik ve ritim eşliğinde dans eder. Müzik ve ritim eşliğinde çeşitli hareketleri ardı ardına yapar.

SOSYAL VE DUYGUSAL GELİŞİM KAZANIMLAR VE GÖSTERGELERİ

Kazanım 1: Kendisine ait özellikleri tanıtır.

Göstergeleri: Adını/soyadını söyler. Yaşını söyler. Fiziksel özelliklerini söyler. Duyuşsal özelliklerini söyler.

Kazanım 2: Ailesiyle ilgili özellikleri tanıtır.

Göstergeleri: Anne/babasının adını, soyadını, mesleğini vb. söyler. Anne/babasının saç rengi, boyu, göz rengi gibi fiziksel özelliklerini söyler. Teyze/amca gibi yakın akrabalarının

Kazanım 3: Kendini yaratıcı yollarla ifade eder.

Göstergeleri: Duygu, düşünce ve hayallerini özgün yollarla ifade eder. Nesnelere alışılmıştan dışında kullanır. Özgün özellikler taşıyan ürünler oluşturur.

Kazanım 4: Bir olay ya da durumla ilgili olarak başkalarının duygularını açıklar.

Göstergeleri: Başkalarının duygularını söyler. Başkalarının duygularının nedenlerini söyler. Başkalarının duygularının sonuçlarını söyler.

Kazanım 5: Bir olay ya da durumla ilgili olumsuz duygularını uygun yollarla gösterir.

Göstergeleri: Olumsuz duygularını olumlu sözel ifadeler kullanarak açıklar. Olumsuz duygularını olumlu davranışlarla gösterir.

Kazanım 6: Kendisinin ve başkalarının haklarını korur.

Göstergeleri: Haklarını söyler. Başkalarının hakları olduğunu söyler. Haksızlığa uğradığında tepki verir. Başkalarına haksızlık yapıldığında tepki verir.

Kazanım 7: Bir işi ya da görevi başarmak için kendini güdüler.

Göstergeleri: Yetişkin yönlendirmesi olmadan bir işe başlar. Başladığı işi zamanında bitirmek için çaba gösterir.

Kazanım 8: Farklılıklara saygı gösterir.

Göstergeleri: Kendisinin farklı özellikleri olduğunu söyler. İnsanların farklı özellikleri olduğunu söyler. Etkinliklerde farklı özellikteki çocuklarla birlikte yer alır.

Kazanım 9: Farklı kültürel özellikleri açıklar.

Göstergeleri: Kendi ülkesinin kültürüne ait özellikleri söyler. Kendi ülkesinin kültürü ile diğer kültürlerin benzer ve farklı özelliklerini söyler. Farklı ülkelerin kendine özgü kültürel özellikleri olduğunu söyler.

Kazanım 10: Sorumluluklarını yerine getirir.

Göstergeleri: Sorumluluk almaya istekli olduğunu gösterir. Üstlendiği sorumluluğu yerine getirir. Sorumluluklar yerine getirilmediğinde olası sonuçları söyler.

Kazanım 11: Atatürk ile ilgili etkinliklerde sorumluluk alır.

Göstergeleri: Atatürk ile ilgili etkinliklere katılır. Atatürk ile ilgili duygu ve düşüncelerini farklı etkinliklerle ifade eder.

Kazanım 12: Değişik ortamlardaki kurallara uyar.

Göstergeleri: Değişik ortamlardaki kuralların belirlenmesinde düşüncesini söyler. Kuralların gerekli olduğunu söyler. İstekleri ile kurallar çeliştiğinde kurallara uygun davranır. Nezaket kurallarına uyar.

Kazanım 13: Estetik değerleri korur.

Göstergeleri: Çevresinde gördüğü güzel ve rahatsız edici durumları söyler. Çevresini farklı biçimlerde düzenler. Çevredeki güzelliklere değer verir.

Kazanım 14: Sanat eserlerinin değerini fark eder.

Göstergeleri: Sanat eserlerinde gördüklerini ve işittiklerini söyler. Sanat eserleri ile ilgili duygularını açıklar. Sanat eserlerinin korunmasına özen gösterir.

Kazanım 15: Kendine güvenir.

Göstergeleri: Kendine ait beğendiği ve beğenmediği özelliklerini söyler. Grup önünde kendini ifade eder. Gerektiği durumlarda farklı görüşlerini söyler. Gerektiğinde liderliği üstlenir.

Kazanım 16: Toplumsal yaşamda bireylerin farklı rol ve görevleri olduğunu açıklar.

Göstergeleri: Toplumda farklı rol ve görevlere sahip kişiler olduğunu söyler. Aynı kişinin farklı rol ve görevleri olduğunu söyler.

Kazanım 17: Başkalarıyla sorunlarını çözer.

Göstergeleri: Başkaları ile sorunlarını onlarla konuşarak çözer. Arkadaşlarıyla sorunlarını çözemediği zamanlarda yetişkinlerden yardım ister. Gerekli zamanlarda uzlaşmacı davranır.

ÖZBAKIM BECERİLERİ KAZANIMLAR VE GÖSTERGELERİ

Kazanım 1: Bedeniyle ilgili temizlik kurallarını uygular.

Göstergeleri: Saçını tarar. Dişini fırçalar. Elini/yüzünü yıkar. Tuvalet gereksinimine yönelik işleri yapar.

Kazanım 2: Giyinme ile ilgili işleri yapar.

Göstergeleri: Giysilerini çıkarır. Giysilerini giyer. Düğme açar. Düğme kapar. Ayakkabı bağcıklarını çözer. Ayakkabı bağcıklarını bağlar.

Kazanım 3: Yaşam alanlarında gerekli düzenlemeler yapar.

Göstergeleri: Ev/okuldaki eşyaları temiz ve özenle kullanır. Ev/okuldaki eşyaları toplar. Ev/okuldaki eşyaları katlar. Ev/okuldaki eşyaları asar. Ev/okuldaki eşyaları yerleştirir.

Kazanım 4: Yeterli ve dengeli beslenir.

Göstergeleri: Yiyecek ve içecekleri yeterli miktarda yer/içer. Öğün zamanlarında yemek yemeye çaba gösterir. Sağlığı olumsuz etkileyen yiyecekleri ve içecekleri yemekten/içmekten kaçınır. Yiyecekleri yerken sağlık ve görgü kurallarına özen gösterir.

Kazanım 5: Dinlenmenin önemini açıklar.

Göstergeleri: Kendisi için dinlendirici olan etkinliklerin neler olduğunu söyler. Dinlendirici etkinliklere katılır. Dinlenmediğinde ortaya çıkabilecek sonuçları söyler.

Kazanım 6: Günlük yaşam becerileri için gerekli araç ve gereçleri kullanır.

Göstergeleri: Beslenme sırasında uygun araç ve gereçleri kullanır. Beden temizliğiyle ilgili malzemeleri kullanır. Çevre temizliğiyle ilgili araç ve gereçleri kullanır.

Kazanım 7: Kendini tehlikelerden ve kazalardan korur.

Göstergeleri: Tehlikeli olan durumları söyler. Kendini tehlikelerden ve kazalardan korumak için yapılması gerekenleri söyler. Temel güvenlik kurallarını bilir. Tehlikeli olan durumlardan, kişilerden, alışkanlıklardan uzak durur. Herhangi bir tehlike ve kaza anında yardım ister.

Kazanım 8: Sağlığı ile ilgili önlemler alır.

Göstergeleri: Sağlığını korumak için yapması gerekenleri söyler. Sağlığına dikkat etmediğinde ortaya çıkabilecek sonuçları açıklar. Sağlığını korumak için gerekenleri yapar.

EK 2. 2006 Okul Öncesi Eğitim Programında Yer Alan “Çocuk ve Yaratıcılık” Başlıklı Bölüm

ÇOCUK VE YARATICILIK

Yaratıcılık, son yıllarda günlük yaşantımızda sık kullanılan, algılama, bilinçlilik, duyarlılık, yeniliğe açıklık, esneklik, akıcılık, sezgi, kavrama yeteneği ve buluş gibi zihinsel süreçleri içeren karmaşık bir kavramdır. Bir tanıma göre yaratıcılık “ana yoldan ayrılma, deneye açık olma, kalıplardan kurtulma” olarak açıklanmaktadır.

Alışlagelmemiş düşünme, yaratıcılığa yatkın bir düşünme yöntemidir. Çünkü bu sistem eldeki bilgiyle yetinmez. Yeni fikirlere ve yeni çözümlere açıktır. Alışlagelmiş düşünme sistemi ise hazır bilgiyi kullandığından çocuğu ezberciliğe yöneltir. Alışlagelmemiş düşünce akıcı, esnek, orijinal ve özenlidir. Üstün zekâlıların yaratıcılığı yüksektir ama yaratıcı olan herkes üstün zekâlı değildir. Guilford'a göre alışlagelmemiş biçimde düşünen kişi, sonuca alışılmış yollardan geçerek ulaşmaz, sonuçta da değişik çözüm yolları ortaya çıkarır.

Çocukların hayal gücünün evde, okulda, oyun bahçesinde yani yetişkinle çocuğun bir arada olduğu her yerde beslenmesi gerekir. Çocukların yaratıcılığını düşünen kimse, yalnızca sanat ve müzik derslerini aklına getirmemelidir.

Yaratıcılık ilk defa çocuğun oyununda görülür ve on üç yaş civarında doruk noktaya ulaşır. Yaratıcılığın gelişiminde çevrenin rolü vardır.

Yaratıcı çocuk yorucudur. Hayallerini işletmeyen çocuklar ise uslu çocuklardır, yeni fikirleri, sürprizleri yoktur. Birçok yetişkin çocuğunun yaratıcı olmasını ama yaramazlık yapmamasını ister. Ancak, bugün bu şekilde bir yaratıcılığın olmadığı anlaşılmıştır. Çocukların yaratıcı olması için yetişkinlerin çocukların yaratıcılıklarını geliştirmeyi görev edinmeleri gerekmektedir. Filmler ve kısa geziler çocuğa yeni fikirler verebilirler. Tüm bunların yanında zaman çok önemlidir. Yapılan etkinlikler sırasında çocuğa fazla yönerge vermemeye, yapamayacağı işleri yüklememeye de dikkat edilmelidir. Ritimler ve hareketler yaratıcı ifade için çok iyi fırsat sağlar. Hareket çocuğun kontrol duygusunu geliştirdiği için çocuklardan müzik eşliğinde çeşitli şekillerde hareket etmeleri istenebilir.

Yaratıcılık eğitiminde sabit kurallar yoktur, bu eğitimin değişebilir olması gerekir. Yeni görüş ve girişimlere açık olması da bu niteliğinden ileri gelir.

Aktif oyun bahçeleri de çocukları yaratıcılığa yönlendirmekte önemli rol oynarlar. Mevcut oyun bahçelerinde görülen salıncak, kaydırak vb. gibi malzemelerin aktif oyun bahçelerinde bulunması zorunlu değildir. Oyun bahçeleri çocuklara çeşitli oyun olanakları sağlamalı ve oynadıkları oyuna göre araçlarda değişiklik yapabilme olanağı vermelidir. Oyun bahçelerinin yanında top oynamak, paten kaymak vb. için de alanlar yapılmalı, ayrıca oyun evleri bulunmalıdır. Böyle oyun bahçeleri çocuğun çevresi hakkında bilgi sahibi olmasını, beceriler öğrenmesini, işbirliğini, kendine saygı ve güven duymasını, kendini tanımasını, problemleri çözmeyi öğrenmesini, değişik roller almasını öğretir. Oyun bahçesi bu maddelerden bir kaçını gerçekleştirebildiği takdirde yaratıcılığı geliştiren durumlar ortaya çıkar. Çünkü bu sayede çocuklar, kendi kararları ile bir şeyler yapabileceklerini anlarlar. Bu bahçelerde heykeller, duvarlar, artık malzemeler, tahtalar, tahta kayıklar, dev plastik toplar, eski arabalar vb. bulunmalıdır. Çocukların yaratıcılıklarının geliştirilmesinde oyun ve oyuncakların önemli bir yeri vardır. Ancak çocuklara oyuncak seçerken aşağıdaki noktaların dikkate alınması gerekir:

- Çocuğun bu oyuncakları farklı şekillerde nasıl kullanabileceği,
- Bu oyuncakların cins, ırk, yaş, sosyoekonomik düzey ve zihinsel yetenekler açısından herkes tarafından kullanılıp kullanılmayacağı,
- Bu oyuncakların çocuğun ilgisini ne kadar süreyle çekebileceği,
- Bu oyuncakların emniyetli, sağlam, kalıcı ve cazip olup olmadığı.

Yaratıcılığı Destekleyen Oyuncak ve Materyaller

Aşağıda verilen oyuncak ve materyaller çocuğun hayal gücünü geliştirip yaratıcılığını artıran oyuncak ve materyallerden bazılarıdır.

1. Yapı oyunlarında kullanılan materyaller

Çeşitli şekil ve büyüklükteki tahta bloklar, temel yaratıcılık materyallerinden birisidir. Büyük ve küçük legolar, köpükten yapılmış bloklar ve çivi, çekiç, vida gibi yapı materyalleri bu gruba girer. Yapı materyalleri köşesinde oyuncak, insanlar, hayvanlar ve taşıt araçları da kullanılabilir.

2. Sanat materyalleri

Çeşitli renk, ebat ve kalınlıkta kağıtlar, makaslar, pastel boya, sulu boya ve fırçalar, kalemler, yapıştırıcı, bantlar, lastik ıstampalar, kil ve tuz seramiği ile çalışılırken kullanılan plastik bıçaklar, kalıplar vb.

3. “Bul-Yap” oyun materyalleri

Çocuğun düzeyine uygun çeşitli sayıda ve büyüklükte bul-yaplar, domino, eşleştirme kartları vb.

4. Fen materyalleri

Bardaklar, sürahiler, kaşıklar, yumurta çırpıcı, su oyunu için sabun köpüğü, kum oyunu için süzgeç, kova, kürek, böcek kafesi, büyüteç, fener, mıknaş, tohum, yem, taşlar, saksı, sulama materyalleri vb.

5.Kitaplar ve kasetler, TV, video, bilgisayar

Yaşa uygun resimli öykü kitapları, mecmualar, teyp ve kasetler, çocuk kitapları, çeşitli resimler vb. yaratıcı düşünmenin geliştirilmesinde çok önemli etkiye sahiptirler.

6. Drama materyalleri

Drama etkinliklerinde kullanılacak çeşitli aksesuar ve giysiler.

Çocukların yaratıcılıklarının gelişmesinde önemli görev ve sorumluluklar anne-babalar ile öğretmenlere aittir. Çocukların yaratıcılıklarını geliştirirken dikkat edilmesi gereken bazı noktalar vardır.

Yaratıcılıkta Dikkat Edilecek Noktalar

Yaratıcılıkta anne-babalar ve eğitimciler şu noktalara dikkat etmelidirler:

- Çocuklar oyunlarında serbest bırakılmalı, zamanları ve hayal güçleri sınırlanmamalıdır.
- Çocuklara hediye alırken onların hayal güçlerini artıran hediyeler seçilmelidir.

- Yaratıcı düşünmek için fikirler ters çevrilmeli, yani fikirlerle oynanmalıdır.
- Çocukları baskı altına almamalı, değişik ve şaşırtıcı fikirlerinde engellemeyip cesaret vermelidir.
- Çocuğun çevresinde oynayabileceği eşyaların olması, evin ya da sınıfın çeşitli yerlerinde oynayabilmesi sağlanmalıdır. Yetersiz çevre koşullarının yaratıcılığı olumsuz etkilediği unutulmamalıdır.
- Çocuğun heyecanı, hevesi ile yetişkinin sınırlamaları arasında denge kurulmalıdır.
- Sorunların çözümünde, çocukla “Öyle olmaz, böyle olur.” gibi kesin konuşmalar yerine “Başka türlü nasıl yapabilirsin?” gibi açık uçlu öneriler getirilmeli, çözüm yolları tartışılmalıdır. Çocuğun özgür düşünmesine, deneme-yanılma ile problemlere çözüm bulmasına, ezbercilikten uzaklaşmasına yardımcı olunmalıdır.
- Bir işi gerçekleştirebilmesi için çocuğa cesaret verilmeli, imkan sağlanmalı, gerektiğinde yardımcı olunmalıdır.
- Çocuğa çevresini algılaması, gözlemlemesi ve bu gözlemlerini değerlendirmesi öğretilmelidir. Her şeye “evet” diyen bir çocuk yetiştirme anlayışına sahip eğitim sisteminin, çocuğun yaratıcılığını olumsuz yönde etkileyeceği unutulmamalıdır.
- Her yerde ve her zaman “mükemmel olmak” duygusundan uzaklaşılmalıdır.
- Eğer çocuk hazırsa, daha fazla şeyler öğrenmesine fırsat tanınmalıdır.
- Cinsiyet rollerinin aşırı ya da yanlış vurgulanmasının yaratıcılığı olumsuz etkilediği unutulmamalıdır.
- Çocuğun kendine güven duyması sağlanmalıdır.
- Kalabalık sınıflar, aşırı yüklü sınıf çalışmaları ve katı disiplin anlayışının çocukların yaratıcılığını engellediği unutulmamalıdır.
- Çocukta yaratıcılığın gelişmesi ve ortaya çıkması için çocuğun çocuk kitaplarıyla ve sanatla daha çok etkileşimde bulunması için fırsatlar yaratılmalıdır.
- Resim, müzik, oyun, dramatizasyon ve tiyatro etkinliklerinin çocukların ilgi ve yeteneklerinin ortaya çıkarılmasında önemli olduğu unutulmamalıdır.
- Çocukları sabırla dinlemeli, fikirlerini uygulayabilmeleri için onlara fırsatlar

verilmelidir. Çünkü çocuklar yaptıkları ve düşündükleri şeyler hakkında sürekli yetişkinlerin desteğine ve düşüncelerine ihtiyaç duyarlar.

- Çocuğu yaratıcılığa yöneltmede ödül kullanılmamalıdır, zira ödülü elde etmeye çalışmak çocuğun yaratıcılığını engelleyebilir.
- Yaratıcı çocukları yaratıcı anne-baba ve öğretmenlerin yetiştirdiği gerçeğinden hareketle kendi yaratıcılığımızı da geliştirmeye çalışmanız gerekmektedir.

Tüm bunlar için de mizah duygunuz, macera arzunuz, açık bir zihniniz ve bitmeyen bir merakınız olmalıdır. Açık fikirli, eşitlikçi, geliştirici olmak, sezgilerinizi kullanmak, cesaretlendirici ve açıklayıcı olmak gerekmektedir.

ÖZGEÇMİŞ

1988 yılında Şanlıurfa'da doğdu. İlk, orta ve lise eğitimini Erzurum'da tamamladı. 2011 yılında Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Okul Öncesi Öğretmenliği bölümünden mezun oldu. Aynı yıl Erzurum İl Milli Eğitim bünyesinde başladığı öğretmenlik görevini sürdürmektedir.